תלמוד בבלי · אחרונים · אור הישר · סדר נשים

אור הישר על גיטין

הרב שמואל יצחק הילמן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור הישר על גיטין

הרב שמואל יצחק הילמן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-הישר-על-גיטין/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 6
דף ג. 8
דף ג: 8
דף ד. 8
דף ד: 9
דף ה. 9
דף ה: 10
דף ו. 10
דף ו: 10
דף ז. 11
דף ז: 12
דף ח. 12
דף ח: 12
דף ט. 13
דף ט: 13
דף י. 14
דף י: 15
דף יא. 15
דף יא: 15
דף יב. 16
דף יב: 17
דף יג. 18
דף יג: 18
דף יד. 19
דף יד: 20
דף טו. 20
דף טו: 21
דף טז. 21
דף טז: 21
דף יז. 21
דף יז: 22
דף יח. 22
דף יח: 22
דף יט. 23
דף יט: 23
דף כ. 24
דף כ: 25
דף כא. 26
דף כא: 26
דף כב. 27
דף כב: 28
דף כג. 28
דף כג: 30
דף כד. 31
דף כד: 31
דף כה. 32
דף כה: 32
דף כו. 33
דף כו: 33
דף כז. 34
דף כז: 34
דף כח. 34
דף כח: 35
דף כט. 36
דף כט: 37
דף ל. 37
דף ל: 38
דף לא. 39
דף לא: 39
דף לב. 39
דף לב: 40

דף לג. 41
דף לג: 41
דף לד. 42
דף לד: 43
דף לה. 44
דף לה: 46
דף לו. 46
דף לו: 47
דף לז. 48
דף לז: 49
דף לח. 49
דף לח: 51
דף לט. 52
דף לט: 52
דף מ. 52
דף מ: 53
דף מא. 54
דף מא: 55
דף מב. 56
דף מב: 57
דף מג. 57
דף מג: 58
דף מד. 58
דף מד: 58
דף מה. 58
דף מה: 59
דף מו. 59
דף מו: 60
דף מז. 61
דף מז: 61
דף מח. 62
דף מח: 62
דף מט. 64
דף מט: 64
דף נ. 65
דף נ: 65
דף נא. 66
דף נא: 66
דף נב. 66
דף נב: 67
דף נג. 69
דף נג: 69
דף נד. 70
דף נד: 70
דף נה. 71
דף נה: 72
דף נו. 73
דף נו: 73
דף נז. 74
דף נז: 74
דף נח. 74
דף נח: 75
דף נט. 75
דף נט: 76
דף ס. 76
דף ס: 77
דף סא. 78
דף סא: 78
דף סב. 79
דף סב: 79
דף סג. 79
דף סג: 80
דף סד. 80
דף סד: 81

דף סה. 82
דף סה: 82
דף סו. 83
דף סו: 84
דף סז. 84
דף סז: 85
דף סח. 85
דף סח: 85
דף סט. 86
דף סט: 86
דף ע. 86
דף ע: 86
דף עא. 87
דף עא: 88
דף עב. 88
דף עב: 88
דף עג. 89
דף עג: 89
דף עד. 90
דף עד: 91
דף עה. 91
דף עה: 92
דף עו. 92
דף עו: 93
דף עז. 93
דף עז: 94
דף עח. 94
דף עח: 94
דף עט. 95
דף עט: 95
דף פ. 96
דף פ: 96
דף פא. 97
דף פא: 97
דף פב. 98
דף פב: 98
דף פג. 99
דף פג: 99
דף פד. 100
דף פד: 100
דף פה. 100
דף פה: 101
דף פו. 101
דף פו: 102
דף פז. 102
דף פז: 102
דף פח. 103
דף פח: 103
דף פט. 104
דף פט: 105
דף צ. 106
דף צ: 107

דף ב.

במשנה
המביא גט ממדה"י צריך שיאמר בפני נכתב בפני נחתם ע' בת' הרשב"א סי' אלף רכ"ח שם המביא גט בארץ ישראל א"צ שיאמר בפני נכתב ובפ"נ. עמש"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו לקמן ד"ט ע"א ובתשובותיו סי' אלף קע"א
תוד"ה המביא גט. אע"ג דלשאר שטרות נמי קרי גט כו', ע' במגילת אסתר לסה"מ שרש שני.
בא"ד ומה שנוהגים לכתוב י"ב שורות בגט בת' אור"ת משום דגט גימטריא י"ב כו', ע' הרשב"א סי' אלף ר"כ ובתשב"ץ ח"א סי' ו'
תוד"ה ואשקלון. אבל קשה דרקם וחגר משמע הכא דהוו חו"ל כו', ע' משך חכמה לפ' לך בפסוק הגם הלום ובס' כלכלת שביעית
תוד"ה ואם יש עליו עוררין בסה"ד. ואי הדר לא אתי לוה וטעין מזוייף הוא נראה דתו התוס' מהימן כיון דהוחזק בהיתר ע"כ. כה"ג כ' התוס' בכתובות כ"ו ע"ב ד"ה אנן אחתינן, וע' באר יצחק חי"ד סי' י"ח וצ"ע מה שהאריך ברי התוס' בתומים סי' ס"ט ס"ק י"א ובקצוה"ח ס"ס רנ"ה ובס' חזקה רבה חי"ד סי' פ"ב

דף ב:

מאי בינייהו א"ב דאתיוה בי תרי א"נ ממדינה למדינה בא"י א"נ באותה מדינה במדה"י, ע' יש"ש ליבמות פ"ד סי' ט"ז ובת' הריב"ש סי' שי"ח
שם עד אחד נאמן באיסורין אימור דאמרינן עד ה"א אחד נאמן באיסורין כגון חתיכה ספק של הכא ספק של שומן דלא איתחזק איסורי אבל הכא דאיתחזק איסור דאשת איש ואין דבר שבערוה פחות משנים. וקשה דהכא משמע דאי לא הוה איתחזק איסורא דאשת איש אז הוה סגי בעד אחד ואילו בקידושין ס"ה אמרינן דהמקדש בעד אחד אין חוששין לקידושין ובזה הלא לא איתחזק עדיין איסורא דאשת איש ובכ"ז בעינן שני עדים. ובע"כ דבדבר שבערוה לא סגי עד אחד דילפינן דבר דבר מממון כדפירש"י הכא ע"פ סוגיא דהתם וע' ראב"ן סי' ס"ד, ולפ"ז כל איתחזק איסורא דהכא נפל בבירא, והכי הול"ל אימור דאמרינן עד אחד נאמן באיסורין בשאר איסורין אבל הכא הוא דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים. וצ"ע כעת, וע"ע בת' מהרי"ק סי' ע"ב ובס' עולת שמואל ח"א סי' ל'.

והנה באור זרוע ד"ה שחיטה סי' שס"ז הקשה עפ"מ דאמרינן הכא היכא דאתחזק איסורא אין עד אחד נאמן א"כ גדול ששחט האיך נאמין לו הא קיי"ל כר"ה בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה וכאן לא נודע לנו ששחטה ואימור הרגה בקופיץ ע"ש שהאריך בזה. והנה משמע דעצם קושיתו מוסבת יותר לפירש"י דהכא שהביא ראיה דעד אחד נאמן באיסורין מהא דמהמנינן ליה על השחיטה ע"ש, וע"ז גופיה תפול קושיתו מדוע באמת נאמינו, ולעד"נ דדברי רש"י עניים במקום זה ועשירים במק"א דבחולין ד"י ע"ב אהא דעד אחד נאמן באיסורין פירש"י וז"ל דכל יחיד ויחיד האמינתו תורה וזבחת מבקרך ומצאנך ושחט את בן הבקר ואכלי כהנים על ידו ולא הזקיקו להעמיד עדים בדבר ע"ש וא"כ הלא חיליה דרש"י סמיך אקראי, וע"ע באור זרוע ה' גיד הנשה ס"ס תנ"א.

רש"י ד"ה ומשני עד אחד נאמן באיסורין שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד והחלב. ע' רש"י חולין ד"י ע"ב ד"ה עד אחד ובמה שהארכתי בחידושי שם וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתרט"ו.

רש"י ד"ה ואין דבר ערוה ראוי להתירו בפחות משנים דיליף דבר דבר מממון כו' ע"כ, הלשון קשה קצת דפתח באינו ראוי דהוא כמו מצד הסברא ומסיק בגנ"ש דדבר דבר. הלא גנ"ש היא מסיני וע' רש"י פסחים ס"ו סוף ע"א, א"כ ילפותא גמורה היא כאילו היה כתוב בקרא, ומה מקום להקדים דמצד הסברא אינו ראוי, וע' העמק שאלה לשאילתות פ' יתרו סי' נ"ה אות ט' ועדיין צ"ע.

תוד"ה דאתיוה, ומפרש ריב"א דאתיוה בי תרי ואמרי שהבעל שלחם דתו לא מהימן לאמר לא שלחתים כו', ע' בת' הרא"ש כלל מ"ה סי' יוד.

תוד"ה עד אחד קמא. ומה שאנו סומכין על הנשים בשחיטה אע"פ שאין יודעות הלכות שחיטה כיון שבידה ללמוד לשחוט כו' כבידה דמי, ע' בת' מהרש"ם ח"א סי' ד ובמה שהארכתי בחידושי לזבחים ר"פ כל הפסולים.

בא"ד וא"ת א"כ אפילו איתחזק איסורא וי"ל דאינה בחזקת שתהא רואה כל שעה כו', ע' בס' המאיר לעולם ח"א ס"י י"ג וע"ע בנובי"ק חי"ד סי' נ"ז ובהעמק שאלה לשאילתות פ' אחרי סי' צ"ו אות כ"א.

תוד"ה הוי דבר וא"ת אי ע"א נאמן בשאר איסורין אפילו איתחזק איסורא ולאו בידו אמאי איצטריך וספרה לה לעצמה וי"ל דס"ד דחשיב כמו דבר שבערוה, ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' כ"ג וע"ע בנובי"ק חאה"ע סי' ז' ובת' הגרע"א סי' ק"ז וסי' קכ"ד ובח"ס חי"ד סי' קמ"ז.

דף ג.

כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה ר"י ור"ח ה"א בפני ב' וח"א בפני ג' מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה. ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' נון.
שם בדין הוא דאפילו קיום שטרות נמי לא ליבעי כדר"ל כו' ורבנן הוא דאצרוך והכא משום עיגונא אקילו בה רבנן וכה"ג אמרינן בכתובות כ"ח כיון דקיום שטרות דרבנן הימנוהו רבנן בדרבנן כדכ' הרמב"ן לסה"מ שרש שני וע' בת' מהרי"ט ח"א סי' י"ז ובת' אבקת רוכל סי' ל"ז ובת' מהרי"ק סי' ע"ד ובח"ס אה"ע ח"ב סי' ה' ובתומים סי' מ"ו סק"ד ובקצוה"ח שם ס"ק י"ח.
שם דא"כ אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד. ע' בת' הרא"ש כלל ששים סי' א'.
תוד"ה חד. ולמאי דס"ד הא דקתני אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו קאי נמי אהמביא גט ממדה"י כו'. ע' בת' הגרע"א סי, רכ"ב.

דף ג:

והא אר"נ אומר היה ר"מ כו' וכ"ת אנן מדאורייתא קא מתנינן לה אי הכי אומר היה ר"מ ד"ת מבע"ל, ע' אור זרוע ח"א סי' תרט"ו.
תוד"ה דתנן. וי"ל דאפילו אי לכתחילה בעי כתיבה לשמה לא מיתוקמא מתניתין כוותיה כיון דדיעבד כשר לא היו מתקנים לאמר בפני נכתב כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' קי"ב.
תוד"ה כתב בכת"י ואין עליו עדים. טעמא דפסול משום שיכול לכתוב הזמן כמו שירצה כו'. ע' בס' מעין חכמה דף קל"א דפוס רעדלהיים וע"ע בתומים סי' מ"ג סק"ג. ,
בסה"ד ועוי"ל דחיישינן דאחר הכתיבה מיד תתפוס הפירות ותאמר שכבר נתגרשה מזמן הכתוב בו, ע' נתיבות סי' ס"ט סק"ג.
תוד"ה וכי לא. דמדאורייתא אין חילוק בין לכתחילה. לדיעבד, ע' תוס' פסחים י"א ריש ע"א ובכתובות ד"ל ע"א ד"ה איכא בינייהו ובקונטרס עץ שתול סי' ח'

דף ד.

וכי תימא אנן מדאורייתא קא מתנינן לה אי הכי אומר היה ר"מ דבר תורה מיבעי ליה, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקע"ג מה שהוכיח מלשון הש"ס ובת' מהרי"ק סי' קע"ו.
ולשון דבר תורה אשכחן נמי לקמן נ"ה ברכות ד"כ עירובין כתובות נ"ז קידושין ל"ט בכורות נ"א.

שם וכי לא בעי ר' אלעזר חתימה היכא דליכא עדים כלל היכא דאיכא עדים בעי דא"ר אבא מודה ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול ע' מיוחסות ,סי' צ"א וסי' קכ"ב ובלח"מ פ"א הט"ו מגירושין ובס' חזקה רבה חאה"ע ס"ס קל"ו
תוד"ה וחתמו ונתנו לה כשר. לכתחילה נמי כשר לחתום וליתן כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' קי"ב
תוד"ה מודה ר"א. וי"ל דמ"מ איכא למיגזר חתימה אטו כתיבה דאם אין עושין חתימה לשמה גזרינן פן לא יכתבו גם הכתיבה לשמה ע' תרומת הדשן סי' רכ"ח:
תוד"ה דקיי"ל. ועוד דרגיל ר"ת לאמר דאפילו לר"מ בעי עדים בשעת נתינת הגט דאין דבר שבערוה פחות משנים, ע' נובי"ת חאה"ע סי' קי"ד ובח"ס אה"ע ח"ב סי' ס"ה ובתומים סי' ס"ח סק"ח ובקצוה"ח ר"ס מ"ב.
בא"ד וכן שטר מתנת קרקע או שטר מכר שהוא לקנין קרקע ואינו לראיה אינו מועיל כלום לר"א כו', ע"ל ד"י ע"ב תוד"ה חספא ובקצוה"ח סי' מ"ב סק"א.
בא"ד אבל בקידושין וגירושין לא מהניא הודאת בע"ד משום דמחייב לאחרים דבקידושין אסר לה אקרובים ובגירושין אסר לה אכהן. ע' מה שהאריך בזה באור שמח פ"ט הט"ז מה' אישות.

דף ד:

רבה אית ליה דרבא אלא מאי בינייהו כו', ע' אור זרוע ח"א סי' תרי"ז.
תוד"ה אי מההיא. אבל לכתחילה צריך שיראה כתיבת הגט וחתימתו כדי שיוכל לאמר בפני נכתב קמ"ל דלא צריך כו', ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ח'.
תוד"ה וא"ר יצחק, בלא ר' יצחק נמי יש להוכיח כו' ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' מ"ג.

דף ה.

גזירה שמא יחזור דבר לקילקולו אי הכי כו' מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן. ע' בעתים לבינה לס' העתים סי' ע"ז
שם דבעא מיניה שמואל מרב הונא, ע"ל י"א . ע"ב תוד"ה יתיב ר"ה ובאור זרוע למס' ב"מ סי' קמ"ו ובמש"כ בחידושי לחולין י"ג ע"א בתוד"ה בעא מיניה.
שם שנים שהביאו גט ממדה"י צריכין שיאמרו בפנינו נכתב בפנינו נחתם או א"צ א"ל א"צ ומה אילו יאמרו בפנינו גרשה מי לא מיהמני לרבא ניחא כו'. ע' בת' הרשב"א סי' שנ"ט וסי' תקס"א וסי' אלף רכ"ח.

שם בי תרי דמייתי גיטא מילתא דלא שכיחא ומילתא דלא שכיחא ל"ג בה רבנן והא אשה דלא שכיחא כו', ע' אור שמח פ"ז הי"ד מגירושין.
שם הוי לא הוצרכו לומר בפ"נ ובפ"נ להחמיר עליה אלא להקל עליה ע' בת' הריב"ש סי' מ"ג.
תוד"ה אילימא חרש. ולא בעי למימר כגון אלם כו', ע' בראי"ש ובת' הריב"ש סי' ר"מ ובקצוה"ח סי' מ"ו ס"ק י"ט.
תוד"ה אי הכי. ומתחילה כתב רש"י בפירוש כתב ידו דהך קושיא דאי הכי יכול נמי ואי הכי חד נמי איירי למאי דס"ד מעיקרא דרבה לית ליה דרבא כו', ע' תומים סי' מ"ו סק"ד.
תוד"ה בשניסת, וא"ת ולחשביה בהדי ג' גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר, ע' אור שמח פ"י ה"ב מה' גירושין.

דף ה:

בפני כמה נותנו לה ר' יוחנן ור' חנינא ח"א בפני שנים וח"א בפני שלשה כו', ע' מיוחסות סי' קי"ב וסי' קמ"ו ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקפ"ג ובס' התרומה סי' קי"ט.
שם מ"ד בפני שנים קסבר שליח נעשה עד ועד נעשה דיין כו', ע' בת' הריב"ש סי' שי"ח ובטו"א לר"ה ר"פ ראוהו ביד בד"ה והא דקאמר ובנחל יצחק סי', י"ז ס"א
שם נמצא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים, שונים, ע' תרומת הדשן סי' רל"ב.
שם אפילו לא כתב אלא שיטה אחת לשמה שוב א"צ ע' בס' התרומה סי' קי"ז.
רש"י ד"ה ממונה אגיטין. והוו ממנו גברא רבה לאורויי היכי נעביד, ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' נ"ד וסי' ס"ה ושם חא"ח סי' נ"א.

דף ו.

רש"י ד"ה משכונה לשכונה. סתם שכונה שלשה בתים כו' ע' אור זרוע ח"א סי' תרי"ח.
רש"י ד"ה דניידי. אינן משתהין בבתיהן שטרודין בסחורה ואין מכירין חתימות שביניהם, ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ח'.
תוד"ה שאני. מכאן פוסק ר"ת דהשתא בזה"ז צ"ל בכל מקום בפני נכתב כו', ע' בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' ג'.

דף ו:

מאי אי עבדת אהנית דאי אתי בעל מערער לא משגחינן ביה כו'. ע' ש"ך חו"מ סי' מ"ו סק"ט ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' רע"א

שם וא"ר יצחק שתים כותבין שלש אין כותבין, ע' בס' יראים סי' ט"ז ובמפרשים שם ובס' המכריע דפוס לובלין חא"ח סי' ה' ובאו"ז ח"א סי' תקמ"ג.
שם שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש עם חשיכה כו', ע' בס' העתים סי' י"ג.
רש"י ד"ה ותזנה עליו פלגשו. ותזנה סרחה עליו, ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ה.
תוד"ה אמר. וכן פי' ריב"א בשם רבינו אליהו דדוקא שמתכוין לכתוב הפסוק לדרשה כי הכא אבל כשאדם שולח איגרת לחבירו מותר שיכתוב לשון המקרא כוי, ע' בת' הרשב"א סי' ע"ח ובמיוחסות סי' רל"ה.
בא"ד רבי מונא שלח כתב לר' אושעיא ברבי שימי ראשיתך מצער היה מאד ישנא אחריתך כו', ע' ראבי"ה סי' תתע"ח.
בא"ד כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט כו'. ע' ברכי יוסף ר"ס ל"ב.
תוד"ה זבוב. דאפילו פילגשים לא היו דרכם להחזר אחר זנותם כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' קנ"א
תוד"ה עירבתם. משום דבעירובי תחומין מחמרינן טפי שיש לה סמך מן הפסוק וכ"מ בפ' מי שהוציאוהו דמ"ו גבי הלכה כדברי המיקל בעירוב רב פפא אמר איצטריך סד"א ה"מ בעירובי חצירות אבל בעירובי תחומין אימא לא ע"כ, וקשה הלא על דברי ר"פ צריך הש"ס שם להביא ראיה, דקאמר ומנא תימרא דשני לן בין ע"ח לע"ת דתנן כו' ע"ש, ולפ"ד התוס' הרי דברי ר"פ מדוייקים מאד בלי שום ראיה, רק דמשו"ה הוה סיד לאמר דרק בעירובי חצירות הלכה כדברי המיקל, משום דלית לה סמך מן הפסוק משא"כ עירובי תחומין. וכדהאריך נמי רש"י בשבת ל"ד ע"א ע"ש וצ"ע כעת. וע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' תצוה סי' ס"ג אות ד'.

דף ז.

קא מצערי לי טובא ולא מצינא דאיקום בהו כו', ע' בת' הרא"ש כלל י"ז סי' ב'.
שם בפולמוס של אספסינוס גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס כו'. ע' תורת האדם להרמב"ן סוף ענין אבילות ישנה.
תוד"ה השתא בהמתן של צדיקים. אור"ת דלא פריך אלא גבי מידי דאכילה כו' ע' תרומת הדשן סי' מ"ג.
תוד"ה והוא יפילם חללים. בפ' בתרא דזבחים דרשינן דום בענין אחר כו' ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים בסוגיין.

תוד"ה השכם. אע"ג דאמר בב"ק המוסר דינו לשמים הוא נענש תחילה כו' ע"כ, והא דאמרינן בברכות ד"י ע"א דר"מ בעי רחמי על הנהו בריוני דלימותו אפ"ל דמצער ליה דהכא הוא במילי דידיה והתם במילי דשמיא, וע"ש ד"ז ע"א
תוד"ה ההוא צדוקי ובע"ז ד"ד. ע"ב תוד"ה ש"מ ועמש"כ בקונטרס עץ שתול סי' ו'.
תוד"ה זימרא. ושיר של מצות שרי כגון בשעת חופה שעושין לשמח חתן וכלה, וע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ש"ע.

דף ז:

היה מהלך מעכו לכזיב מימינו למזרח הדרך טמאה משים ארץ העמים כו' ע' מה שהאריך בסוגיין בס' כלכלת שביעית.
שם א"ר זירא עציץ נקוב המונח ע"ג יתדות באנו למחלוקת ר' יהודא ורבנן כו', ע' תוס' שבת פ"א ע"ב ד"ה והניחו ובנועם ירושלמי פ"א דכלאים.
תוד"ה עציץ נקוב. פי' בקונטרס דספינה דלעיל של חרס ואינה צריכה לינקב כו', ע' ר"ש חלה פ"ב מ"ב ובאור זרוע ח"א סי' שי"ג ובס' יראים סי' ק"ב במלאכת קצירה ובת' דבר אברהם סי' כ"ה וע"ע בת' הרשב"א סי' תרנ"ט וסי' אלף ק"ע ובת' בית דוד סי' א'.

דף ח.

איזהו ארץ ואיזהו חו"ל כל ששופע ויורד מטורי אמנון ולפנים א"י מטורי אמנון ולחוץ חו"ל כו', ע' ראב"ה סי' קס"ז וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שמ"ו.
שם ר' יהודא אומר כל שכנגד ארץ ישראל הרי הוא כא"י שנאמר וגבול ים כו', ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' מ"ט.
רש"י ד"ה ורואין כאילו חוט מתוח מקפלוריא עיר היושבת בחודו של הר ההר כו', ע' כפתור ופרח פרק י"א דף מ"ב ע"א דפוס ברלין.
תוד"ה כיבוש יחיד. אבל בספרי מפרש טעם אחר בסוף פרשת והיה עקב כו', ע' מה שהאריך בזה בס' מבית מאיר ח"ג סי' נ"ח.

דף ח:

שכותבין עליו אונו ואפילו בשבת בשבת ס"ד כדאמר רבא אומר לנכרי ועושה, ע' נובי"ת חא"ח סי' ל"ג.
שם אלא אמר רבא אחד זה ואחד זה עצמו קנה נכסים לא קנה, עמש"כ בעל המאור בס' הצבא הנדפס סוף ס' תמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה י"ג ובת' הרא"ש כלל סמ"ך

סי' א' ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' רמ"ו ובתרומת הדשן סי' שי"ח ובנובי"ק חאה"ע סי' ע"ב.
תוד"ה אע"ג דאמירה לעכו"ם שבות כו' אבל משום מצוה אחרת לא היינו מתירין אמירה לנכרי במלאכה דאורייתא כו', ע' תוס' שבת י"ז ע"ב ד"ה אין מוכרין ושם י"ט ע"א ד"ה אא"כ ובת' מהר"ם ב"ב סי' ר"ב ובת' הריב"ש סי' שפ"ז ובהשמטות עתים לבינה על ס' העתים אות ד' ובשאג"א סי' נ"ט ובת' באר יצחק חא"ח סי' י"ג:
בא"ד כדמוכח בפ' הדר ההוא ינוקא דאשתפוך חמימיה כו' ויל"ד טובא אמאי לא הביא טפי מהא דתניא במכילתא פ' בא בפסוק י-ב ט"ז כל מלאכה לא יעשה בהם לא תעשה אתה ולא יעשה נכרי מלאכתך, וכ' עלה בסמ"ג ל"ת ע"ה דלשון הכתוב בתודה מוכיח קצת שהיא דרשה גמורה ומובא בב"י או"ח ס"ס רמ"ד וע' בס' אגודת אזוב מדברי חא"ח סי', י"א וצ"ע. וע' בת' באר יצחק חא"ח ס"ס י"ד.
תוד"ה הדר אמר אבייי. דסבר לא פלגינן דיבורא כו'. ע' דורש לציון דרוש י"ג ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' קנ"ג.

דף ט.

ואינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם בן חורין. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' דס"ו ובשערי תשובותיו ח"ב עמוד קפ"ד.
שם אלא א"ד אשי התם היינו טעמא משום דלאו כרות גיטא הוא ע' ראב"ן סי' פ"ד מה שהביא בשם פי' ר"ח
שם והא א"ר יוחנן אין ערעור פחות משנים כו'. הנה זהו דוקא אחרי מסירת הגט אבל קודם מסירתו חד נמי מצי לערער דהעד מסייע לחזקת אשת איש כמש"כ בת' עונג יו"ט סי' קס"א וע"ש סי' קס"ז.
שם מאי אינו יכול לאמר אילימא חרש כו' ע"ל ד"ה ריש ע"א בתוס' ובראש"ש שם ובת' הריב"ש סי' ר"מ.
תוד"ה ואינו חוזר. וי"ל כדכתב ליה מהיום א"ג אפילו סתמא דכיון דדעת שכ"מ לשחררו דעתו שיקנה בשעה שראוייה לשחרר דהיינו מחיים. ע' בת' אחיעזר חי"ד סי' כ"ב וע"ע בהעמק שאלה לשאילתות פ' ויחי סי' ל"ג אות ג'.

דף ט:

וכדברי ד"מ בארבעה כו', ע' שעה"מ ספ"י מה' עבדים.

שם עדים שאין יודעין לחתום מקרעין להן נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים כו', ע' בת' עין יצחק אה"ע ח"ב סי' ה'.
שם כי קתני מילתא דליתא בשטרות מילתא דאיתיה בשטרות לא קתני, ע' בת' הרא"ש כלל ס"ו סי' ו'.
רש"י ד"ה יחזור. ואע"פ שלא עשאו העבד שליח כו'. ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' צ"ה ענף ל"ו.
רש"י ד"ה לא יתנו. וכיון דמית קדים תו לא הוי שחרוריה שחרור דנפקא ליה רשותיה מיניה וחייל עליה רשות יורשין ע' קצוה"ח סי' קפ"ח סק"ב ובאור שמח פ"ב הט"ו מה' גירושין.
תוד"ה אע"פ אלא תקנתא דרבנן הוא היכא דקים לן בסהדותא שהוא אמת כו', ע' בת' באר יצחק חי"ד סוף סי' ה' וע"ע בתומים ר"ס ס"ח.
תוד"ה מקרעין. אבל לשון מקרעין לא משמע כפי' הקונטרס דהו"ל למימר מסרטין ור"ח פי' כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קמ"ב.
תוד"ה לא יתנו. ודבר תימה פירושו כיון דזכות הוא פשיטא דזוכה לאלתר כו' ורש"י בעצמו חזר בו כו'. ע' העמק שאלה לשאילתות . פ' ויחי סי' ל"ג אות ג'.

דף י.

מילתא דאיתא בקידושין לא קתני, ע' אור שמח פ"ג ה"ד מה' אישות ובפ"א מה' גירושין במלואים ושם פ"ג הט"ו.
שם בשליחות בע"כ דבגירושין איתא ובקידושין ליתא. ע' בת' שיבת ציון סי' פ"ג ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' צ"ה ענף ב'.
רש"י ד"ה ה"ג אלא ומחובר איתא נמי בשטרי קידושין כו' איתקש הויה ליציאה כו'. ע' בת' הרשב"א סי' ת"ר וסי' תר"ג וסי' אלף רכ"ו רל"ג,
בא"ד וערכאות נמי ליתא בקידושין היכא דאיכא עדי מסירה ישראל כו', ע' אבני מלואים ר"ס ל"ב.
תוד"ה כי קתני. וא"ת והאיכא זמן ששוו גיטי, נשים לשחרורי עבדים כו'. ע' בס' כתונת פסים ליבמות דף י"א ע"ב ובמעין החכמה דף קל"א סוף ע"ב
תוד"ה בשליחות בע"כ. פי' בקונטרס כו' ואין נראה דאי מיירי בשליחות בע"כ רבנן נמי מודו דחוזר בעבד ואין זכין לו בעל כורחו כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' ק"י.

דף י:

דאי לאו דכותי חבר הוה לא הוה מחתים ליה מקמיה, ע' בת' הרא"ש כלל נ"ט.
במשנה כל השטרות העולים בערכאות של נכרים אע"פ שחותמיהם נכרים כשרים חוץ מגיטי נשים כו'. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קכ"ו ובמיוחסות סי' קכ"ב וע"ע בת' הרשב"א ח"א סי' תתקפ"ב ובת' מהרי"ק סי' ע"א
שם אלא מתנה במאי קא קני לאו בהאי שטרא והאי שטרא חספא בעלמא הוא כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתצ"ה ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתע"ב ובת' אבקת רוכל סי' ע"ב.
שם אמר שמואל דינא דמלכותא דינא ואבע"א תני חוץ מכגיטי נשים. ע' מה שהאריך בזה בת' הריב"ש בסימנים נ"א קמ"ב ריג ש"ה תצ"ג.
שם והאמר ר' אבא מודה ריא במזוייף מתוכו שפסול הב"ע בשמות מובהקין כו', ע' בת' הרא"ש כלל מ"ה סי' כ"ה ובת' באר יצחק חאה"ע סי' ט'
תוד"ה חספא. פי' בקונטרס דהו"מ לשנויי בעדי מסירה ור"א היא כו' וקשה דאדרבה תירוץ דבעדי מסירה ור"א נשאר לפי המסקנא כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף קע"ב.
בא"ד אבל בשטר שחותמין בו נכרים שאין בו לא עדי מסירה ולא עדי חתימה שכשרים להעיד ולא הודאת בע"ד לא חשיב שטר לקנות על ידו, ע' קצוה"ח סי' מ"ב סק"א.
בא"ד אבל אין לאמר דלהכי חשיב ליה חספא בעלמא משום דמתניתין כיילא שטר מתנה כו', ע' תומים ר"ס ס"ח.

דף יא.

רבינא סבר לאכשורי בכנופיאתה דארמאי א"ל רפרם ערכאות תנן, ע' בת' אבקת רוכל סי' ע"ה ובת' הריב"ש סי' קמ"ג ובח"ס אה"ע ח"א סי' מ"ג.
שם והא לא ידעי למיקרא בדידעי. ע' בת' הרשב"א סי' תתקפ"ה ובתומים סי' מ"ה סק"ה.
שם והא בעינן כתב שאינו יכול לזייף וליכא כו'. ע' בש"ך ותומים סי' מ"ב סק"א ובת' באר יצחק חא"ח סי' ט"ו
תוד"ה בדאפיצן. משמע דבלא אפיצא יכול להזדייף וא"ת והאיך אנו כותבין בקלפים שלנו דלא אפיצן כו'. ע' אור זרוע ח"א סי' תקל"ה ובמש"כ בחידושי למנחות ל"א ע"ב.

דף יא:

במשנה האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי כו', ע' קצוה"ח סי' קפ"ב סק"ב ובת' הגרע"א סי' קצ"ד ובח"ס אה"ע ה"ב סי' ו' וסי' מ"ג ובס' חזקה רבה חא"ח סי' ס"ח.

תוד"ה בגיטי נשים בירושלמי בעי הגע עצמך היה עבדו של קצין הרי חובה הוא לעבד הרי שהיתה אשתו של מוכה שחין הרי זכות היא לה כו', ע' תרומת הדשן סי' רל"ז.
תוד"ה יתיב אור"ת דאין זה רב הונא שמזכיר סתם בכל הש"ס דאותו היה גדול הרבה מר'. ירמיה ולא הוה יתיב קמיה כו' ע"כ, לולא דברי התוס' היה נלע"ד עפמש"כ התוס' בפסחים ק"ו סוף ע"ב, דרב ירמיה לחוד ורבי ירמיה לחוד, ורבי ירמיה תלמיד חבר דרב הוה כדאמרינן בברכות כ"ז ע"ב. וע' פסחים ל"ז ע"א רש"י ד"ה בייחוד ובתוס' קידושין מ"ו ריש ע"א ובמש"כ בחידושי שם.
בא"ד ושמואל שהיה רבו של רב יהודא היה צריך לרב הונא כדאמר בריש פרקין בעא מיניה שמואל מרב הונא כו', ע' בת' בית אפרים סוף חי"ד ובמש"כ בחידושי לעיל ד"ה ע"א.
תוד"ה התופס. וי"ל דר' יוחנן מחלק בין מציאה לב"ח דשאני מציאה דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה. ע' נובי"ק חאה"ע סי' ס"ד ובת' הגרע"א סי' קל"ג וע"ע בת' משאת בנים סי' ל"ב.
תוד"ה כל האומר. ומדקדק ר"ת דיש חילוק בין מתנה למלוה כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' פ"ד וסי' תכ"א תתקס"ו
בא"ד ור"י הביא ראיה מתוספתא דקתני בהדיא תן מנה לפלוני כו', ע' תומים ר"ס קכ"ה.

דף יב.

ע"כ ל"ק ר"א התם אלא דמיגו דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה כו', הנה הכא ובב"מ ד"ט הוא שיטתיה דר"א הכי. ולטעמיה אזיל דס"ל במס' דמאי פ"ד מ"ג דא"צ לקרות שם למעשר עני של דמאי. וכדאוקים אביי בנדרים פ"ד משום כיון דאילו מפקר נכסיה והוה עני ושקיל ליה, אולם קשה הלא בכמה וכמה מקומות בש"ס וראשון לציון הוא בברכות מ"ז אוקמינן לסתמא דמשניות משום כיון דאי בעי מפקר לנכסיה והוה עני וחזי ליה, וכן בשבת קל"א גבי צייץ טליתו ועשה מזוזה לפתחו בשבת שהוא חייב הואיל ובידו להפקירן וע' תוס' מנחות מ"ד ד"ה טלית ע"ש, האם כל המשניות אתיין אליבא דר"א הלא רבנן בנדרים שם פליגי עליה וסברי נכסי לא מפקר אינש דמירתת דילמא זכי בהו אינש אחרינא ע"ש.
ואפ"ל דכל הני אוקימתות בש"ס ס"ל דלא כאוקימתא דנדרים שם בפלוגתתם דדמאי דפליגי בסברא דאי בעי מפקר כו'. אלא כאוקימתא דמכות י"ז ע"א דר"א סבר כיון דממונא הוא פרושי מפריש ורבנן סברי כיון דטריחא ליה מילתא לא מפריש.

אמנם האמת הגמור הוא לע"ד ע"פ ההתבוננות הנכונה בדעת ר"א מאי סברא היא זו לאמר דבשביל זכות פעוטה בפאה זו יפקיר לכוליה נכסיה ובאמת אולי יבוא מי שהוא ויזכה בכל נכסיו כדקא אמרי רבנן בנדרים שם, ובע"כ הוא עפמש"כ בחידושי לזבחים ל"ב ע"א בראיות הרבה גדולות ונכונות שאחזו בש"ס דכל שיש תקנה לאיסוריה אף דהתקנה לא נעשתה מ"מ הוקל איסוריה מפני אפשרות התקנה בשביל מציאותה אפילו בדרך רחוקה ע"ש מש"כ באריכות דכלל זה הוא אליבא דכו"ע. ועפ"ז פלוגתתם דהכא הוא דר"א סבר כיון דאיכא המציאות של דאי בעי מפקר לנכסיה אע"ג שהוא רחוק מ"מ קיל עי"ז איסוריה ויהיב ליה זכותא לזכות לעצמו, ורבנן נמי לא פליגי אהאי כללא אלא דסברי לא תלקט לעני לא תלקט לו לעני כדאמר הכא, ועמש"כ בחידושי לנדרים פ"ד ע"א וע"ע בס' עולת שמואל . ח"א סי' ע"ו.

שם ור"א האי לא תלקט מאי עביד ליה מבע"ל להזהיר לעני על שלו, פי' דלא מצי למימר בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לא כש"כ כמש"כ בת' מהר"ם ב"ב ל תתקמ"ב וע"ע במשך חכמה לפ' אמור בפסוק ובקוצרכם את קציר.

שם ואם אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך, רשאי כו', ע' שאילתות פ' משפטים סי' סמיך ובהעמק שאלה שם אות ה'.

תוד"ה אלא דכתיב. וא"ת למ"ד בפ"ק דתמורה כל מילתא דארל"ת אי עביד מהני א"כ קני העני, ע' נובי"ת חאה"ע סי' קי"א

דף יב:

אלא לאו ש"מ אינו יכול ש"מ ת"ש דא"ר יוחנן כו' ש"מ יכול הרב לאמר לעבד עשה עמי ואיני זנך. הנה דוגמא כזו מצינו בנזיר כ"ב ע"א, דמעיקרא פשיט הש"ס בעל מיעקר עקר ובתר הכי מיהדר למיפשט בעל מיגז גייז, והקשו התוס' שם דאין זה שיטת הש"ס ע"ש ולפ"ז תחול קושיתם גם בסוגיין. אולם לפ"מ דתירצו התוס' שם דהוא להודות דפלוגתא דתנאי היא ע"ש, לפ"ז מובן פירש"י דהכא שכ' וז"ל. ת"ש דאיכא אמורא אחרינא דפליג עליה דרב ע"כ הרי דבזה הבליע רש"י קושית התוס' ותירוצם בנזיר. דגם הכא כוונת הגמרא להורות דפלוגתא דאמוראי היא. אכן גם בב"ב ד"ה ע"ב נמצא כזאת והתם ליכא למיתלי בפלוגתא דתנאי או דאמוראי.

רש"י ד"ה וכ"ת ודאי קבלת שליח זו אינה חוב דאי בעי מריה זריק ליה גיטא ברה"ר בתוך ד' אמות, ע' חזקה רבה חאה"ע ס"ס קמ"ג.

תוד"ה פחות מש"פ. ואור"י דהכא היינו טעמא שאין בדעתו של מקדיש שיחול על פחות מש"פ. ע' בס' עמק יהושע סי' ו'.

דף יג.

אדרבא הרי הוא מתירו בבת חורין עבדא בהפקירא ניחא ליה זילא ליה כו', אולם גם לר"מ משכ"ל שהשחרור יהיה זכות לעבד כגון שהוא חצי עבד וחצי ב"ח שאסור בשפחה כמו בבת חורין. ולזה יועיל זכות השחרור שמתירו עכ"פ בבת חורין כמש"כ בנוב"י מ"ת חאה"ע סי' ק"י.

שם א"ר זביד לעולם בבריא וכדרב הונא א"ר מנה לי בידך תניהו לו לפלוני במעמד שלשתן קנה ר"פ אמר לעולם בשכ"מ כו' ע' קצוה"ח סי' קכ"ו סק"ז.

תוד"ה עבדא. וא"ת והא דקאמר התם והא קיי"ל ודאי דעבדא בהפקירא ניחא ליה מנלן והא רבנן פליגי אר"מ ולית להו בהפקירא ניחא ליה כו' לולא דברי התוס' היה נלע"ד דאין סברא כלל לכתחילה לאמר דאיכא מאן דס"ל דלא ניחא לעבדא בהפקירא דהנסיון מעיד דניחא ליה, אלא דרבנן סברי דאין אנו מתחשבין עם ניחותא דגוף העבד. רק עם ניחותיה הנפשית לפי ערך השגתינו אנו לטובת מטרתו האמתית שמתירו לקהל ובמק"א הארכתי בזה.

תוד"ה האומר תנו גט אי גרס תן גט זה אתיא מתניתין כר"מ דוקא א"נ אפילו כרבנן וכגון שאינו מוסרו מיד ליד כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קנ"ז ובקצוה"ח ס"ס קכ"ה

תוד"ה לא יתנו. דאע"ג שמינה המגרש בחייו השליח לא חשיב להיות כמותו אחר מותו לאילו הוא עצמו קיים אלא חשיב גט לאחר מיתה כו', ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ד'.

תוד"ה תנו מנה. ואשמעינן דלא תקון מעמד שלשתן בשטר כו' ע' בת' הגרע"א סי' רכ"א ובקצוה"ח סי' ס"ו ס"ק כ"ד.

דף יג:

טעמא דמת הא מחיים נותנין טעמא דאמר תנו הא לא אמר תנו אין נותנין, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ויחי סי' ל"ג אות ג'. שם ושכיב מרע אע"ג דלא אמר תנו נותנין כו', ע' אור שמח פ"ב הי"ב מה' גירושין.

שם נעשה כאומר לו בשעת מתן מעות שעבדנא לך לדידך ולכל דאתו מחמתך, ע' בת' הרשב"א סי' תתקכ"א וסי' תתקע"א ובת' הרא"ש כלל ס"ח סי' ט' וסי' י"א ושם ריש כלל ס"ט

שם אלא מעתה הקנה לנולדים דלא הוו בשעת מתן מעות ה"נ דלא קנו כו', ע' קצוה"ח סי' ס"ו ס"ק מ"א.
תוד"ה גופא. אוריב"א וכן ר"ת שבמעמד שלשתן קנה בע"כ של לוה או של נפקד כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קצ"ב ובקצוה"ח סי' קצ"ד סק"ד.
בא"ד וי"ל דלא תקינו מעמד שלשתן בכתובה דאפשר שלא תבא לידי גוביינא לעולם. ע' בת' מהר"ם אלשיך סי' ד'.
תוד"ה במעמד. אור"ת דלא תקינו מעמד שלשתן בעכו"ם כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תתקע"ד ובת' הריב"ש סי' רכ"ב ובת' הגרע"א סי' קצ"ד ובקצוה"ח ס"ס קס"ג.
בא"ד ואם הנותן עכו"ם נראה דקנה דאם ממונו של ישראל הפקיעו ע"י מעמד שלשתן כו', ע' בת' הגרע"א סי' קכ"ט ובאור שמח פ"ג סוף הט"ו מגירושין.
תוד"ה לדבר הך סוגיא אליבא דר"ה קיימא דאית ליה אדם מקנה דשלב"ל כו', ע' תומים ר"ס ס"א.
בא"ד וי"ל דעכו"ם ועבד איתנהו בעולם אלא שמחוסרים גירות ושחרור כו' ע' נובי"ת חאה"ע ס"ס נ"ד ובקצוה"ח סי' ס"א סק"ג.

דף יד.

בההיא הנאה דקא משתניא ליה בין מלוה ישנה למלוה חדשה גמר ומשעביד נפשיה. ע' ראב"ן סי' פ"ג.
שם הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא כו', ע' תרומת הדשן סי' שמ"ז.
שם א"כ קנין בטעות הוא וכל קנין בטעות חוזר, וה"נ ס"ל לר"נ בב"מ ל"ה ע"א גבי שומא בטעות, וע"ש ס"ו ע"א תוד"ה התם ובב"ב מ"א ע"א תוד"ה א"ל מחילה בטעות ובת' מהר"ם אלשיך סי' קכ"ד וע"ע בת' הרשב"א סי' תתקנ"ה ובת' הרמב"ם סי' רי"ב ובת' הרא"ש כלל ס"ט סי' ט' ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב סי' מ"ח.
שם הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר כו'. ע' בת' הרשב"א סי' תשצ"ג ושם ח"ד סי' י"ב וסי' ר"מ ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רע"ה ובת' מהר"ח או"ז סי' רל"ה.
רש"י ד"ה ודכו"ע הולך כזכי דמי. ואם היה במתנה דליכא אחריות מודה שמואל דאינו חוזר. ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ז.
תוד"ה ולא פש. פר"ח וכן ר"ת שהיו בעלי דינין מודים לו או היה הדבר ידוע בעדות ברורה כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקל"ו ובת' הרא"ש כלל ס"ו סי' ז' ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב סי' ש"א.

בא"ד אע"ג דאית ליה מיגו דאי בעי אמר חזרתי ופרעתי כו', ע' בס' חזקה רבה חאה"ע סי' רכ"ח.

דף יד:

הוו קא מצערו ליה א"ל חזי מר היכי קא עביד אמר להו טב רמו ליה כו'. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קמ"ב ובת' הריב"ש סי' קע"א.
שם אומרין כפותו כופתין אומרין הרוגו הורגין כו', ע' תשב"ץ ח"א סי' א'.
שם הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו תני חדא יחזרו למשלח ותניא אידך ליורשי מי שנשתלחו לו כו'. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קל"ו וסי' שכ"ו
שם ר"פ אמר הא והא בבריא הא דמית מקבל בחיי נותן הא דמית נותן בחיי מקבל כו', ע' בת' הרא"ש ריש כלל ס"ב ובתמים דעים להראב"ד סי' ס"א ובת' סי' ר"ז וסי' שמ"ו.
רש"י ד"ה אמאי תיעבד הכי שנתרצית להחזיר מיד. ע' בת' עונג יו"ט סי' קס"ה:
רש"י ד"ה הא והא בשמ"ר. דהולך דידיה זכי הוא, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ק"ס ובשו"ע סי' קכ"ה ס"ה ובמפרשים ובת' כנסת סי' צ"א. יחזקאל
רש"י ד"ה דמית נותן. משעת מיתת הנותן זכה בהם המקבל משום דמצוה לקיים דברי המת ואפילו היה בריא. ע' ראב"ן סי' צ"ו ובת' מהר"ם ב"ב סי' תקמ"ב.
רש"י ד"ה מספקא להו אי כזכי דמי אי לא ואי מצוה לקיים. ע' מל"מ פ"ד ה"ו מה' מלוה.
תוד"ה הא בשכ"מ. ואפילו לא נולדו יורשי מקבל עד אחר מיתת נותן קני כו', ע' בת' הגרע"א סי' קמ"ו.
תוד"ה וכאן. אלא יתן הדיין למי שירצה כי הכא דקאמר מה שירצה שליח יעשה וקרי ליה שודא. ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' קכ"ז וסי' רפ"א.

דף טו.

ת"ק כר' אלעזר ור' נתן ור' יעקב נמי כר' אלעזר כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ז.
שם והא ליורשי משלח קאמר וקיי"ל מצוה לקיים דברי המת, ע' בפ"י ובפתח השער לספר המקח.
רש"י ד"ה וי"א כרבנן. ואפילו לא מת משלח נמי יתנו ליורשי מקבל כל זמן שלא חזר משלח מדבריו. ע' תומים ס"ס קכ"ה.
רש"י ד"ה שיטה אחת שיטה ראשונה שבה שם האיש והאשה והזמן ע"כ. מזה מוכח דרש"י הבין דר' אלעזר ס"ל כאוקימתא דרב אשי דהאי חציו דמשנתנו הוא חציו אחרון

ולהכי פסול, וממילא הא דא"ר אלעזר אפילו לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך קאי אשיטה ראשונה. וע' בתוס' לעיל ד"ה סוף ע"ב ובספר התרומה סי' קי"ז.

דף טו:

והאמרי דבי ר' ינאי ידים אין טהורות לחצאין כו', ע' בתשובות הרא"ש כלל מ"ח סי' י"ג. תוד"ה אני הוא. ונראה לר"י כמו שאומר בירושלמי דכי אמר אני הוא עד שני נעשה כנוגע בעדותו כו'. ע' נובי"ת חאה"ע סי' קכ"ח ובח"ס אה"ע ה"ב סי' נ"ב ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' ש"א.

דף טז.

הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה כו'. ע' בת' אבקת רוכל סי' נ"ד וע"ע באור זרוע ח"א ר"ה מקואות.
שם בעי ר' ירמיה חציו בביאה וחציה בנפילה כו' חציו בטבילה וחציו בנתינה מאי תיקו. ע' בת' שבות יעקב ח"א סי' ב'.
רש"י ד"ה מתחת ידי שניהם ששניהם אדוקין בו ושניהם שלוחין, ע' בת' הריב"ש סי' שי"ח

דף טז:

מ"ס גזרינן דילמא אתיא לאיחלופי חלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד כו. ע' בת' הרא"ש ריש כלל סמ"ך.
רש"י ד"ה ורבה מוקי לה. ור' יהודא סבר לא גזרינן דתרי דמייתי גיטא לא שכיחא ולא גזרי בהו רבנן, ע' אור שמח פ"ז הי"ד מה' גירושין

דף יז.

איתמר מפני מה תיקנו זמן בגיטין ר"י אמר משום בת אחותו אמר משום פירות כו' ע"ל י"ח תוד"ה הנהו ובנוב"י קמא חאה"ע סי' נ"ח וסי' פ"ח וע"ע בת' הריב"ש סי' קי"ז ובתומים סי' ל"ד סק"ט ובס'. חזקה רבה חא"ח סי' ד' ובמעין החכמה דף קל"א וע"ע באור זרוע ח"א סי' תרנ"ז.
תוד"ה נכתב ביום ונחתם בלילה פסול לר"י משום שמא יחפה על בת אחותו ולר"ל משום פירי כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שי"ח ובת' הרא"ש כלל מ"ה סי' ו'.

תוד"ה מפני. ואור"י דתקנו זמן דאי לא הוי ביה זמן פעמים שאדם מוכר עבדו ואח"כ כותב לו גט שחרור בלא זמן כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ל'.

דף יז:

ור"י מ"ט לא אמר כר"ל קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה. ע' בת' מהרי"ק סי פ"א.
שם אמר לך ר' יוחנן אליבא דריש לא קאמינא כי קאמינא אליבא דרבנן כו'. ע' אור שמח פ"א הכ"ו מגירושין.
רש"י ד"ה היינו דאיכא. ולר"ש כשר דקסבר זמן משום פירות איתקן כו' דאי טרפא משעת כתיבה שפיר טרפא דהא נתן עיניו לגרשה. ע' שעה"מ פ"א הכ"ד מה' גירושין ובאור שמה פכ"ב הכ"ד מה' אישות.
תוד"ה זנות לא שכיחא. ומסתברא דטפי איכא למיחש לשמא תזנה מלשמא זנתה ע' בהפלאה לכתובות ד"ב ע"א בתוד"ה שאם הי"ל ובת' עין יצחק חא"ח סי' י"ז.
תוד"ה עד שעת נתינה. וגם מפרסמין להוציא קול שהיא ה פנויה ע' רשב"ם ב"ב קל"ד ע"ב ד"ה אינו נאמן דאם איתא דגרשה ובח"ס אה"ע ח"ב סי' ס"ו.

דף יח.

כתביה ואותביה בכיסתיה דאי מפייסה תיפייס מאי א"ל לא מקדים אינש פורענותא לנפשיה ע' בת' מהרי"ק סי' קס"א.
שם איתמר מאימתי מונין לגט רב אמר משעת נתינה ושמואל אמר משעת כתיבה כו' ע' בת' שדה יצחק סי' נ"ד,
שם ולגט ישן אין חוששין שהרי נתייחד עמה ע' בסוגיין ע"ב תוד"ה שמא פייס ובת' הרא"ש כלל מ"ה סי' י"ב.
שם והלכתא משעת כתיבה. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' כ"ד ובת' הריב"ש סי' רמ"ז.
שם מ"ט דריש קסבר כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תת"ר,
תוד"ה אף כתובה. יש מקומות שנוהגין לכתוב הכתובה בע"ש ולחותמה במוצאי שבת כו', ע' תומים סי' מ"ג ס"ק י"ד.

דף יח:

אמר לעשרה כתבו גט לאשתי א"ר יוחנן שנים משום עדים וכולם משום תנאי ור"ל אמר כולם משום עדים כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף צ"ב. שם אי חתום בתחילה קרוב או

פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתר"ג ובת' הריב"ש סי' תט"ו.
תוד"ה שמא פייס. פי' בקונטרס שמא נתייחד עמה והוי גט ישן ואין נראה לר"ת דהא בפ' מי שאחזו קאמר ולגט ישן אין חוששין כו' ע' בת' הרא"ש כלל מ"ה סי' י"ב
בא"ד ומיהו גם על פיר"ת קשה אההיא דכ"ז שאעבור נגד פניך ל' יום כו'. ע' בס' צבי גאון יעקב סי' כ'.

דף יט.

כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ר"ל
במשנה על יד של עבד ונותן לה את העבד, ע' בתוס' רע"א משה"ק בשם הקרבן עדה ומה שתירץ בס' המאיר לעולם ח"א סי' ה'.
שם והלא לימדתנו רבינו כתב עליון כתב לענין שבת א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, ע' בס' צבי גאון יעקב סי' א.
תוד"ה דיו דיותא. אור"ת דדיו שלנו הוא קרוי דיו ולא אותו שעושין מעפצים כו', ע' אור זרוע ח"א סי' תקמ"ב.
תוד"ה דיו ע"ג דיו. ואור"י דלקמן ודאי שכתב הראשון היה שלא לשמה וכתב השני עושהו לשמה חשיב כתב כו', ע' תרומת הדשן סי' מ"ח ובת' עין יצחק חא"ח סי' א' ובס' חזקה רבה חי"ד סי' רי"ש
בא"ד משום דמתניתין משמע ליה דבכל ענין פטור אפילו כתב גט או ס"ת שלא לשמה ומעביר עליו בשבת קולמוס לשמה כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' פ"ה ובת' הגרע"א סי' קכ"ט.

דף יט:

והא לא ידעי למיקרי בדידעי כו', ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ק' ובת' הרא"ש ריש כלל ל"ו.
שם ואלא מאי קמ"ל דכל לשון כשר תנינא גט שכתבו עברית ועדיו יונית יונית ועדיו עברית כשר אי מההיא ה"א ה"מ בגיטין כו'. ע' בת' הרשב"א סי' תשע"ט וסי' אלף קצ"א ובת' מהרי"ק סי' ע"א ובתומים ר"ס ס"ח.
שם הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו צריכי למיקרייה, ע' בת' עונג יו"ט סי' קנ"ג וסי' קס"ו.
תוד"ה צריכי, והיה רגיל ר"י לקרות קודם הנתינה ולאחר הנתינה כו'. ע' אבני מלואים סי' ל"א סק"ד.

דף כ.

בעינן שמו ושמה שם עירו ושם עירה וליכא. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רפ"ג ובת' פמ"א ח"א סי' כ"א ובנובי"ת חאה"ע סי' קי"ג ובת' הגרע"א סי' קט"ז קי"ז קי"ח קי"ט ק"כ.

שם א"ר חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמו באנו למחלוקת ר' יהודא ורבנן כו', ע' בת' הגרע"א סי' ע' ובקצוה"ח סי' מ"ח סק"ב ובס' צבי גאון יעקב סי' א'.

שם דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דל"ת מעביר עליו קולמוס ומקדשו דר"י וחכ"א אין השם מן המובחר. הנה בכל המקומות בש"ס בלתי מוזכר בפלוגתא זו רק ר' יהודא וחכמים, אמנם מקור הברייתא היא במס' סופרים פ"ה ושם איתא נמי דעת ת"ק דאמר מוחקו וכותב את השם. וכה"נ בירושלמי שבת פי"ב ה"ה ע"ש, ולא ידענא מדוע השמיטו דעת ת"ק בכה"מ בגמרא באופן דבמקור הברייתא היא דעה הראשונה. וע' תשב"ץ ח"א סי' קע"ז ובמש"כ בחידושי לקמן ג"ד ע"ב וע"ע בס' יראים סי' ט' וסי' ט"ז ובמפרשים שם ובנובי"ק חא"ח סי' א'

שם כתבו על איסורי הנאה כשר כו', ע' בת' הרשב"א סי' תר"ג ובאבני מלואים סי' כ"ח ס"ק סמ"ך וע"ע במל"מ פ"ה ה"א מה' אישות ובדו"ח להגרע"א מערכה י"א ובעמק יהושע סי' ו' ובס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ז.

שם נפק לוי דרשה משמיה דרבי ולא קלסוה משמיה דרבים וקלסוה, ע' בנועם ירושלמי למס' פאה פ"ח.

שם ליק הא דחק תוכות הא דחק יריכות כו'. ע' בת' הרא"ש סוף כלל שלישי ובס' התרומה סי' קט"ו ובתרומת הדשן סי' רכ"ח ובת' מהרי"ק סי' צ"ח ובת' משאת בנימן סי' צ"ט.

שם לא היה כתבו שוקע אלא בולט כו' ע' אור זרוע ח"א סי' תקס"ג

רש"י ד"ה עליו קולמוס. על כל אות ואות, ע' אור זרוע ח"א סי' תקנ"ו.

רש"י ד"ה אקנויי אקנו ליה רבנן. והוי כמאן דיהיב לה איהו כך. ע"ל בסוגיין ע"ב בתוד"ה אשה ובחידושי הרשב"א שם.

תוד"ה הא בעינן. משמע דלרבנן לא הוי בשינה שמו אלא פסולא דרבנן כו', ע' בת' הגרע"א סי' ק"כ.

תוד"ה דילמא, וכן שלף איש נעלו ונתן לרעהו לא בעינן ש"פ כו', ע' נובי"ת חי ד סי' ר"א ובס' חזקה רבה חי"ד סי' צ"ג.

דף כ:

התקבלי גיטיך והשאר לכתובתיך נתקבלה גיטה והשאר לכתובתה כו' מ"ט אוירא דמגילתא הוא. ע' קצוה"ח ס"ס שס"ג.
שם ת"ר ה"ז גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת כו', ע' קצוה"ח סי' ל"ט סק"ז ובסי' ס"ו ס"ק כ"ז ובאבני מלואים סי' כ"ח ס"ק ל"ה.
שם ותפ"ל דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים ל"צ דמעורה. ע' מיוחסות סי' ק' ובתשב"ץ ח"א סי' ה' ובת' הריב"ש סי' נ"ו וסי' קמ"ו ובהעמק שאלה לשאילתות ס"פ ויקהל וע"ע בס' התרומה סי' קי"ג.
שם מתניתין נמי לא תקשה בכתובת קעקע. ע' נובי"ת חאה"ע סי' קל"ה ובס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ו.
שם בעי רמב"ח היו מוחזקין בטבלא שהיא שלה והרי היא יוצאה מתחת ידו מהו כוי, ע' בספר התרומה סי' ק"י.
שם מי אמרינן אקנויי אקניתא ליה א"ד אשה לא ידעה לאקנויי אמר אביי ת"ש כו', ע' ח"ס או"ח סי' ס"ב.
שם אף הוא העיד על כפר קטן שהיה בצד ירושלים כו', ע' מה שהאריך בזה בדורש לציון דרוש ה' וע"ע בת' הגרע"א סי' ל"ז ובקצוה"ח ר"ס קצ"א.
תוד"ה ספר. וא"ת היכי מכשירין בפ' בתרא שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני הו"ל למיפסל בשני דפין משום ספר אחד כו', ע' אור זרוע ח"א סי' תקל"ט.
תוד"ה לא צריכא. מכאן מדקדק ריב"ם דא"צ בגט שתהא כל אות ואות מוקפת גויל מארבע רוחותיה כו', ע' בת' שיבת ציון סי' צ"א,
תוד"ה בכתובת קעקע. מדאורייתא ליכא איסורא עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכחול כו', ואפילו הויא הכא איסורא דאורייתא מ"מ הוי גט כו', ע' בת' הגרע"א סי' קכ"ט.
תוד"ה אשה לא ידעה לאקנויי אע"ג דאמרינן לעיל דדמי כתיבת סופר אקנו ליה רבנן מדידה מ"מ טבלא דידה לא מקנו ליה. ע' בחידושי הרשב"א ובת' מהרש"ם ח"א סי' ט' ובת' דברי נחמיה סי' ה'.
תוד"ה וכותב. וא"ת מה ענין שטרי הלואה לגט דאינה אלא לראיה כו', ע' בת' שיבת ציון סי' ק"ד.

דף כא.

דילמא זקן שאני דידע לאקנויי, וכ' הרשב"א בחידושיו דאע"ג דאינהו לא ידעי דזקן מקנה להו אפ"ה ל"ד לעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הן דלא קנה כדאמרינן ביבמות נ"ב משום דהכא שאני דאיכא דעת אחרת מקנה. וע' בת' באר יצחק חא"ח סי' א' ובת' אגודת אזוב חי"ד סי' י"ד ובת' עונג יו"ט סי' ל"ב ובחוט המשולש בחלק התשובות מהגאון ר' הלל ז"ל סי' ג'.

שם כתב לה גט ונתנו בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתהו ומתגרשת בו ע' ח"ס חא"ח סי' קי"ז.

שם והא שליחות לקבלה דמדעתה איתא בע"כ ליתא כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' ק"י.

שם ואביי אטו שליחות מידה איתרבי מושלח ושלחה איתרבי, ע' בת' שיבת ציון סי' פ"ו.

שם ואב"א שליחות לקבלה נמי אשכחן בע"כ שכן אב מקבל גט לבתו קטנה בע"כ. ע' אור שמח פ"ג הי"ב מגירושין.

תוד"ה והלכתא בכפות. כפות וישן בעינן כו', בב"ק י"ב ע"א תוד"ה והלכתא ביארו דבריהם דכפות מהני דלא הוי חצר מהלכת וישן מהני דהוי משתמרת לדעתו. אבל הרמב"ם בפ"ג הי"ב מה' מכירה סובר דכפות לחוד מהני, וע' מ"מ כ"מ ולח"מ פ"ה הי"ז מה' גירושין, ודעתו ודאי כדביאר הגר"א ז"ל באה"ע סי' קל"ט סקי"ט ובחו"מ סי' ר"ב סקט"ו. דבמש"א והלכתא בכפות חוזר ממילתא דרבא דאמר ישן רק בכפות לחוד סגי, ועמש"כ בחידושי לב"ק שם ולב"מ ד"ט ע"ב ולקמן ע"ח ע"א.

תוד"ה אטו שליחות. וי"ל דדוקא לענין שלא בפניו אמרינן דלא גרע משליחות לקנות במידי דזכות הוא לו אבל בשאר דברים בעינן דומיא דידה כו'. ע' בת' עונג יו"ט סי' ט"ז ובלבוש מרדכי לב"מ סי' י"ב ובת' חבל יעקב סי' א.

דף כא:

א"ק וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה, בירושלמי דפרקין ה"ג דריש מספר כריתות מה ספר שהוא בתלוש אף כל דבר שהוא בתלוש וע"ש בש"ק ובח"ס אה"ע ח"ב סי' ה' ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' רצ"ט ובס' המאיר לעולם סי' ה' ובעונג יו"ט סי' י"ח.

שם ספר אין לי אלא ספר ופירש"י ספר משמע קלף, וע' נובי"ת חח"מ סי' מ"ג.

שם השתא דכתב ספר לספירת דברים הוא דאתא ע' בת' הרשב"א סי' אלף קצ"א וסי' אלף ר"כ ובת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ע"א.

במשנה ר' יהודא בן בתירא אומר אין כותבין לא על הנייר המחוק ולא על הדיפתרא מפני שהוא יכול להזדייף וחכמים מכשירין. ע' בס' המכריע חא"ח דפוס לובלין דף י"ז ע"ב שם כתבו על חרס על עציץ נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב לה ניהליה, ע' בת' הרשב"א סי' תרנ"ט וסי' אלף ק"ע.

רש"י ד"ה לעולם אין זה כריתות שהרי כל ימיה קשורה בו ע"כ, ובעירובין ט"ו ע"ב הוסיף רש"י ואין זו הבדלה ע"ש, משמע מדבריו שבתנאי זה הוא מבטל דין דאורייתא דמקורו הוא מתיבת כריתות, שהגט צריך להיות דבר הכורת בינו לבינה בהחלט. ובפירוש זה נשמר מטעות של השואל במיוחסות סי' קמ"ג דחסרון של תנאי דלעולם הוא מפני שלא תוכל להזדהר ונ"מ אם תשבע ע"ד רבים או אם יבא אליהו ויאמר שלא תלך ולא תשתה יין לעולם ע"ש.

תוד"ה יצא זה. ואם כתב גט בקלף גדול ואח"כ חתכו לפי זה כשר ומעשה היה בימי הר"ר יצחק ביר מנחם ופסלו כו'. ע' בית שמואל סי' קכ"ד סק"י ובת' עונג יו"ט סי' ס"ח וע"ע בס' התרומה סי' ק"י.

תוד"ה ת"ל. וא"ת ואימא וכתב כלל ספר פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט וי"ל ונתן חזר וכלל כו', ע' ח"ס חא"ח סי' ה'

דף כב.

מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים. ע' בס' התרומה סי' ק"י ובס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ד

שם מאי לאו מקצת נופו בארץ ומקצת נופו ומקצת בחו"ל לא מקצת שרשין בארץ שרשין בחו"ל. ולכאורה איך ס"ד דפליגי בנוף. וכדפירש"י אלמא אזלינן בתר נוף הלא רבי דהכא ס"ל בשבת ד"ד ע"ב וד"ח ע"א שדי נופו בתר עיקרו. די"ל דאפשר לחלק בין עקירה והנחה דשבת דלא מיחשב לנוף אליבא דרבי, משום דאיהו גופיה אעיקרו סמיך ובין גדולין דע"כ מיניה דנופו רבו ולפי המסקנא דהכא בלא"ה ניחא

רש"י ד"ה שמא יקטום העלה והויא קציצה מן המחובר ע"כ, ואם נתנו לה גם את העציץ ע' בת' הרשב"א סי' אלף רל"ג

תוד"ה החזיק. ושמא התם לא בעינן אגב משום דשטר אפסרא דארעא הוא. ע' בת' באר יצחק חא"ח ס"ס ד'.

דף כב:

וא"א לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא דכתיב ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים ור' יוחנן אמר אפילו בשטרות והכתיב למען יעמדו ימים רבים התם עצה טובה קמ"ל, הנה פלוגתתם היא בפירושא דקרא דלר"א הוי האי למען יעמדו ימים רבים מצד הדין ולר' יוחנן הוא רק עצה טובה. וע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' בהר ר"ס קט"ו

במשנה הכל כשרין לכתוב את הגט ואפילו חשו"ק. ע' בת' הרשב"א סי' כ"ו וסי' תקס"א: רש"י ד"ה ד"א היא. דע"כ בעינן עדים דילפינן ערוה דבר דבר מממון כו', ע' בפירוש זר זהב על ספר המכריע דפוס לובלין דף י"ז ע"ב.

תוד"ה והא לאו בני דעה נינהו. והא דתנן בפ"ק דחולין וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן כו' ע' בת' הרשב"א סי' תקצ"ג ובחידושי לחולין י"ב ע"ב וע"ע בת' שיבת ציון סי' ד'.

בא"ד דשוטה לאו בר חליצה הוא אע"פ שב"ד מלמדין אותו דלא מינכרא מילתא דעביד לשמה כו', ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ד'.

בא"ד וא"ת ואכתי הא לאו בני שליחות נינהו כו', וי"ל דלא בעינן שליחות בכתיבה דוכתב לאו אבעל קאי אלא אסופר כו' ע"כ, פי' והתאגדות פעולת הסופר בנוגע להמגרש, הוא רק משום ניחותיה דבעל לכתיבת גט זה. כהא דמעילה כ"א ע"א. ועמש"כ בחידושי שם ולב"ק נ"ט ע"ב, וע"ע בח"ס אה"ע ח"ב סי' מ"ה ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ז' ובחזקה רבה חאה"ע סי' רצ"ט ובאור שמח פ"ג הט"ו מגירושין.

בא"ד וי"ל דחשיבי בני כריתות הואיל ואם הגדיל הקטן ונשתפה השוטה הוו בני כריתות. ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' א' וע"ע נובי"ת חאה"ע סי' ס"ח ובח"ס אה"ע ח"ב סי' ב' ובת' משיב דבר ח"א סי' ה' ובאור שמח פ"ב הט"ו מגירושין.

דף כג.

והוא שהיה גדול עומד על גביו, ע' בס' התרומה סי' קי"ח ובת' עונג יו"ט סי' ב'.

שם עכו"ם לדעתיה דנפשיה עביד, אין זה ענין להא דאמרינן בשבת קכ"א ע"א וביבמות קי"ד ע"א עכו"ם אדעתיה דנפשיה עביד. דהתם הכוונה דעושה בשביל שכרו והנאתו, משא"כ הכא אפילו אינו נוגע כלל להנאת עצמו, מ"מ נוגע לאמונת הלב שאינו מתאים עם דעת ורצון הישראל, ועמש"כ בחידושי לזבחים ד"ב ע"ב ולחולין י"ב ע"ב בתוד"ה מאן וע"ע בת' ח"צ סי' א' ובת' הגרע"א סי' ד' וסי' כ"ג ובחוט המשולש בחלק התשובות

להגאון ר' הלל ז"ל סי' ג' ובת' עונג יו"ט סי' ל"ב וע"ע בבית שמואל סי' קכ"ג סק"ה ובת' עין יצחק חא"ח סי' ה'.

שם והא ודאי נכרי אדעתא דנפשיה קעביד, ע' אור זרוע ח"א סי' תקל"ד.

שם ורב יהודא אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף ור"א היא כו' מאי אינה תורה א"ר אבא כאן הודיעך שאין כח לשמה ור"מ היא כו', ע' מעין החכמה דף קל"א ע"א.

במשנה הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחש"ו וסומא ונכרי, והנה אם שלח על ידם שיתנו גט לישראל ומינה הבעל בכתבו לאותה פלוני שליח להוליך הגט לאשתו כשר כמבואר בסי' קמ"א סל"ה לענין שולח גט ע"י כותי מפני שהכותי אינו עושה אלא מעשה קוף בעלמא. ובנה"מ סי' קפ"ב סק"ב כ' דה"ה לענין מו"מ אם המוכר מסר החפץ לקטן ועכו"ם למסרו להלוקח ואמר או כתב על ידם להלוקח שילך וימשוך ויקנה בשם המוכר מהני משיכת הלוקח ע"ש וכל הדברים מבוארים במשנה דעירובין ל"א ע"ב השולח ערובו ביד חש"ו או ביד מי שאינו מודה בעירוב אינו עירוב ואם אמר לאחר לקבלו ממנו ה"ז עירוב ע"ש, הרי חזינן דהאמירה לאחר לקבלו מידם משוה פעולתם למעשה קוף והשליחות שע"י האמירה או הכתב נתקיימה וכדהורה הגר"א בביאורו לאה"ע שם ס"ק ע"ג.

והנה בעירובין מ"ט ע"א דפליגי שמואל ורבה אי עירוב משום קנין או משום דירה וקאמר מאי בינייהו א"ב כלי ופחות מש"פ וקטן, ופירש"י דלשמואל דסבר עירוב משום קנין אינו יכול לעשות קטן לשליח לערב עליו עירובי חצירות דלאו בר מקנה ואקנויי הוא, והקשה לי ח"א לפמש"כ הנה"מ בסי' רס"ד סק"א לענין מתנה דאפילו שלח ע"י מי שאינו בר שליחות ודאי דקונה המקבל שהשליח לא עשה רק מעשה קוף בעלמא וה"נ לא יצטרך לשליחות לגביית העירוב דאפילו ע"י קוף בעלמא סגי וכש"כ קטן ונשאר בצע"ג, אמנם לפמש"כ אין מקום לקושיתו דהתם איירי שהיה מדובר בין הנותן והמקבל בפה או בכתב אז לא מעלה ומוריד שליחות הקטן. וקא חזינן שהביא בנה"מ גם שם משליחות גט ע"י עכו"ם ומשום דעכו"ם מעשה קוף עביד. ואה"נ גבי עירוב אם על הבית שהעירוב מונח שם ידע מן המשלח בפה או בכתב שיקבל את העירוב מיד הקטן ודאי דמהני גם לשמואל, רק הכא מיירי דהמשלח ומי שנשתלח לו לא דברו ביחד בדבר זכיית העירוב, ואפ"ה לרבה דס"ל עירוב משום דירה סגי גם באופן כזה כיון דא"צ לקנין, משא"כ לשמואל דעירוב משום קנין צריך להיות בדעת הזוכה והמזכה. ונראה ברור דכן היתה נמי הבנת התוס' בכוונת רש"י כמש"כ. מדהקשו עליו מהא דא"ר הונא קטן גובה את העירוב, ואיהו ודאי איירי שלא היה ידיעה לבעל הבית משליחות העירוב ע"י הקטן,

מדמקשה בש"ס שם ל"א ע"ב וקטן לא והא"ר הונא כו', דאילו מסיפא הלא שם קתני ואם אמר לאחר לקבלו ממנו ה"ז עירוב וא"כ הוא ממש כדא"ר הונא קטן גובה את העירוב ובע"כ דר"ה איירי בגוונא דרישא בדלא ידע כנ"ל, וע' בת' הרא"ש כלל י"ח סי' י"ב שם אבל פקח ונתחרש וחזר ונתפקח פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר כו', הא דלא תני נכרי שנתגיר וחזר לסורו ע' אור שמח פ"ג הט"ו מגירושין. שם אלא סומא אמאי לא א"ר ששת לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו מתקיף לה רב יוסף האיך סומא מותר באשתו האיך בני אדם מותרין בנשותיהם בלילה אלא בטביעת עינא דקלא ה"נ בטביעת עינא דקלא כו', מהכא משמע דטביעת עינא דקלא אלים למשרי אשת איש וכה"ג אשכחן בחולין צ"ו ע"א דטב"ע עדיף מסימנין גבי השבת אבידה ואע"ג דסימנין דאורייתא ע"ש. ולפ"ז תקשה לכאורה אמש"כ הרמב"ם ספ"ט מה' עדות וז"ל הסומים אע"פ שמכירין הקול וידעו האנשים הרי אלו פסולין מן התורה שנאמר והוא עד או ראה מי שהוא ראוי לראות הוא שמעיד. וע"ש במפרשים וברש"י נדה מ"ט סע"ב, והוא מהתוספתא דשבועות פ"ג, ולפי המבואר בסוגיין ובחולין שם מדוע לא נסמוך על כלל עדותן של הסומים המכירין בטב"ע דקלא, די"ל דהכרת סומא באשתו וב א בנשותיהם בלילה, וכן גבי גט לדעת ממי נוטלה ולמי נותנה, וכן גבי השבת אבידה, בכל אלו בלתי נחוץ רק הטביעת עינא דקלא וכדומה, וכיון דבזה הוא מכיר סגי, משא"כ בסתם עדות, דמלבד הכרת קול האנשים, צריך ג"כ להקיף כלל המעשה שנעשה. ובזה הקפידה תורה שיראה בעיניו דוקא, דהראייה פועלת על ההבנה לתכלית האמת כנלע"ד, וע' בס' התרומה סי' קכ"א ובח"ס אה"ע ח"ב סי' נ"ה.

תוד"ה נכרי נמי דלאו בר היתירא הוא. הומ"ל משום דבעינן שלוחכם בני ברית כו', ע' ח"ס חא"ח סי' קט"ז.

תוד"ה והוא הדין, שאני הכא דגבי גט אפילו אשה נאמנת תדע דאפילו סומא מעיקרא קאמר הכא אלא סומא אמאי לא ע' בת' מהר"ח או"ז סי' צ"א ובקצוה"ח סי' רנ"ט סוף סק"ב.

דף כג:

א"ר חייא ב"א אר"י אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה כו', ע' מה שהאריך בביאור הסוגיא בספר הצבא הנספח לתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה י"ג.

שם הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה עוברה זכתה לו כו', ע' בת' הגרע"א סי' ר"ב.

במשנה אף הנשים שאינן נאמנות לאמר מת בעלה נאמנות להביא את גיטה חמותה ובת חמותה צרתה כו'. ע' נובי"ת חאה"ע סי' קכ"ה.
שם מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח, ע' בת' הגרע"א סי' רכ"א רכ"ב.
שם האשה עצמה מביאה את גיטה ובלבד שהיא צריכה לאמר בפ"נ ובפ"נ, ע' בת' הריב"ש סי' שפ"ה ובחזקה רבה חאה"ע סי' נון.
תוד"ה מה אתם. וי"ל דמ"מ כיון דדרשינן שליחות מתרומה מגם אתם ומינה ילפינן בעלמא מסתמא דלא מרבינן בעלמא אלא דומיא דאתם. ע' פני יהושע ובח"ס חי"ד ס"ס שט"ז.

דף כד.

אשה מכי מטי גיטא לידה איגרשה לה כו', ע' בת' הריב"ש סי'
שם דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם כו' והא לא חזרה שליחות אצל הבעל, ע' נה"מ סי' קפ"ה סק"א ובקצוה"ח סי' רמ"ד סק"ב ובח"ס אה"ע קמא סי' פ"ב ובאור שמח פ"ו ה"ח מגירושין.
שם הניחא למ"ד משום בזיון דבעל אלא למ"ד משום חצירה הבאה לאחר מכן כו' ע' בני אהובה פ"ד ה"ז מה' אישות.
רש"י ד"ה והא לא חזרה. שליח לא מיקרי אלא המשתלח מזה לזה שראוי לחזור כו'. ע"ל ס"ג ע"ב רש"י ד"ה לא חזרה ובחזקה רבה חאה"ע סי' נין.

דף כד:

ולא זה שלא נכתב לשום גירושין הא אלא אף זה שנכתב לשום גירושין הא פסיל, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ע'.
שם אמר רבא זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת מוציאין שט"ח על אחרים א"ל אביי אלא מעתה כו'. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ע"א.
שם בעדי מסירה ור"א היא, ע' תומים סי מ"ט סק"ז.
רש"י ד"ה חוץ מן הראשון. דריח הגט פוסל בכהונה כו' שנאמר ואשה גרושה מאישה כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' קנ"ו.
תוד"ה לאיזו שארצה. ואור"י דאפילו מאן דסבר בעלמא יש ברירה הכא מודה משום דוכתב לה לשמה משמע שיהא מבורר בשעת כתיבה כו', ע' שאגת אריה סי' צ"ג ובעמק יהושע סי' ז'.

תוד"ה בעדי מסירה ור"א היא. אבל לר"מ בעינן שיהא מוכח מתוך החתימה כו', ע' תרומת הדשן סי' רל"ב ובת' שארית יוסף סי' ל"ו וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף ס"ד ובס' התרומה סי', ק"ל ובנובי"ק חאה"ע סי' פ"ו ובמ"ת שם סי' קי"ג ובאור שמח פ"ג ה"ד מגירושין:
בא"ד ואור"י דדוקא בגט הנמצא היא דחייש שמא מאחר נפל אבל חשיב שפיר מוכח מתוכו כוי, ע' נובי"ת חאה"ע סי' קט"ו.

דף כה.

כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון ור' יוחנן אמר אף אחרון נמי אינו פוסל כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ד"ש ובת' הרא"ש כלל מ"ה סי' כ"ג ובהעמק שאלה לשאילתות פ' וישלח סי' כ"ו אות כ"ד ובעונג יו"ט סי' ל"ג.
שם א"ל תניתוה יתר מכן אמר ללבלר כתוב לאיזו שארצה אגרש פסול לגרש בו אלמא אין ברירה. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' קנ"ב
שם א"ל רב משרשיא לרבא והא ר' יהודא דתולה בדעת עצמו ל"ל ברירה ותולה בדעת אחרים אית ליה ברירה כו'. ע' דו"ח להגרע"א מערכת ששית.
רש"י ד"ה וחוזר ביובל לתחילתו משום מצות יובל והדר שקליה כדמעיקרא. ע' בת' עונג יו"ט סי' ט"ז ובס' עולת שמואל ח"א סי' מ"א

דף כה:

ומיחל ושותה מיד דברי ר"מ ר' יהודא ור' יוסי ור"ש אוסרין. ע' בת' הגרע"א ס"ס קפ"א ובמש"כ בחידושי לכתובות ע"א ע"א.
שם תולה בדעת אחרים אית ליה ברירה כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ז וסי' ס"ו.
רש"י ד"ה ולכי מיית. אבל הכא דאין בידו ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מתקיים מאליו אי לאו משום ברירה לא הוי גט מחיים. ע' בס' התרומה סי' ק"ל ובשאג"א סי' צ"ג ובעמק יהושע סי' ז'.
תוד"ה דברי ר"מ. הוה מצי לחלק כדפירשנו אלא דניחא ליה למימר לעולם כל הנלקט כו'. ע' יש"ש לב"ק דיני ברירה דף מ"ה ע"ג דפוס יעסניץ ובנוב"י קמא חאה"ע סי' צ"א.

דף כו.

במשנה הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן, הא דלא הזכיר דצריך שיניח מקום לשם עירו ושם עירה דמעכב אפילו בדיעבד כדמשמע לעיל ד"כ ריש ע' בת' הרשב"א סי' אלף רי"ג ושם ח"ד סי' קצ"ז.
שם א"ר יהודא אמר שמואל צריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם, ע' בת' הרשב"א סי' אלף רמ"ה ובת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ה' ובס' התרומה סי' קט"ז.
רש"י ד"ה אף מקום הרי את מותרת שגם זה עיקרו של גט ע"כ, כוונתו שיצטרך לכתוב לשמה עפ"מ דמסיק בגמרא ור"א היא דאמר עדי מסירה כרתי, דאל"ה מאי קמ"ל הרי משנתינו היא זו לקמן פ"ה ע"א גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם, וע' פר"ח סי' קכ"ה סקל"ט ובת' חיים שאל סי' ט'.
תוד"ה ר"א מכשיר. פי' בקונטרס כו' ונראה לר"י דר"א מכשיר בשטרות אפילו תורף כו', ע' בש"ך ותומים ר"ס מ"ח.
תוד"ה וצריך. ומ"מ אין להוציא לעז על גיטין הראשונים בו'. ע' נובי"ת חאה"ע ס"ס קי"ג.

דף כו:

אמר רב הלכה כר"א קרי רב עליה דר"א טובינא דחכימי. עי' מעין החכמה דפוס רעדלהיים דף קל"א ע"א.
שם שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שיעבודו טעמא דנמחל שיעבודו אבל משום שיקרא לא חיישינן, ע' תמים דעים להראב"ד סי' ס"א ובשאג"א סי' צ' ובטו"א לר"ה ד"כ ע"א.
תוד"ה לכשאכנסנה. ואור"ת דבגט ישן ליכא אלא ייחוד בעלמא והכא דכנסה גרע טפי דודאי איכא ביאה. ע' חוט המשולש בחלק התשו' של הגר"ח סי' יוד.
בא"ד וא"ת דביבמות נ"ב ע"א גרסינן אהך מילתא לכשאכניסנה אגרשנה ה"ז גט כו', ע"ש בתוס' סוף ע"א ובס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ב'.
תוד"ה ה"ג גזירה. ואור"ת דכיון שרואין העדים שכתב בגט ארוסתי יחתמו אחר הנשואין כי יסברו דעודה ארוסה, ע' תרומת הדשן סי' רכ"ט.

דף כז.

שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנן. הנה האי חששא היא משום דאיתרעי בנפילה חיישינן לנמלך עליהן. אבל בעלמא לא חיישינן לאימלוכי כדכ' בת' מהרי"ק סי' קס"א.
שם דההוא גיטא דאשכח בי דינא דרב הונא והוה כתיב ביה בשוירי מתא דעל רכיס נהרא. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רפ"ג ובת' הרא"ש כלל נ"א סי' ב'.

דף כז:

ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות איכא דאמרי והוא שהוחזקו כו', ע' פ"ג ה"ט מגירושין ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' א'. שם מספקא ליה סימנין אי דאורייתא אי דרבנן' הנה ברי"ף לא הביא האי סיומא. דמספקא ליה כו' אע"ג שהביא להא דרב אשי, וע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' קדושים ס"ס צ"ט ובפ' תבוא סי' קנ"ט אות א'.
שם ת"ר איזהו שלא לאלתר ר' נתן אומר ששהא כדי שתעבור שיירא ותשרה, ולכאורה מדוע לא ניחוש שמא מקודם נפלו די"ל דזה דומה לחזקה שלא נתבררה כיון שלא ראינו אותה מתחילה, כמש"כ בת' באר יצחק חא"ח סוף סי' ב'.
שם וי"א שלא שהה אדם שם. בראבי"ה סי', רכ"ג נשתנה גרסא דבסוגיין ממה שהיא לפנינו
תוד"ה מעולם. ותימה דא"כ אמאי מהימנין ליה לאמר שהוא שלו יותר משלא היו אומרים העדים כלום כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' ס"ב.
תוד"ה ודוקא. אור"ת דעם הארץ נמי יודע בטביעת עינא כו' והא דלא מהדרינן לע"ה אטב"ע משום דלא מהימן, ע' חזקה רבה חא"ח סי' ע"ד.
תוד"ה מצאו קשור. ותימה דבפ' א"מ איבעיא לן אי סימנין דאורייתא או דרבנן ולא מייתי לה כו'. ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי'. כ"ד,

דף כח.

במשנה המביא גט והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים. ע' ב"מ ל"ט תוד"ה דילמא ובקצוה"ח ר"ס קכ"ב וע"ע בתרומת הדשן סי' שמ"ט ובנובי"ח חי"ד סי' ר"ח ובח"ס חי"ד סי' ע"ז וע"ע בת' רדב"ז ח"א סי' ס"ב.

שם ורמינהו ה"ז גיטיך שעה אחת קודם מיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד א"ד אדא בריה דר"י שאני התם שהרי אסרה עליו שעה אחת קודם מיתתו. ע' תוס' קידושין מ"ה ע"ב ד"ה בפירוש קמא הי"ד סי' נ"ו ובס' המאיר לעולם ח"ב סי' א'.
שם אלא אמר אביי ל"ק הא ר"מ דלא חייש למיתה הא ר' יהודא דחייש למיתה כו', ע' בס' תורת רפאל סי' ק"ח.
רש"י ד"ה בין כליו בביתו ע' בתוס' ובפני יהושע ובח"ס אה"ע ח"א סי' נ"ז.
רש"י ד"ה מקריבין אותה. ולא חישיינן שמא מתו בעליה ולמיתה אזלא, ע' בת' פרי יצחק ה"ב סי' ל"ד.
תוד"ה מצאו בחפיסה. ומ"מ צריך שיהיה מכיר חפיסה או דלוסקמא בטביעת עינא כו'.
ע' נוביי"ק חאה"ע סי' נ"א ובח"ס אה"ע ח"א סי' ס"ה וסי'. צ"ב.
תוד"ה והניחו זקן או חולה. תימה דבפ' המפקיד כו' דילמא שכיבא סבתא דילמא שכיבא ברתא. ע' חזקה רבה חא"ח סי' ט' ובס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ד.
תוד"ה שאני התם. פי' הלך בעלה למדה"י אוכלת בתרומה דהעמד בעלה בחזקת חי כו', ע' בת' שיבת ציון סי' נ"ה.
תוד"ה הא ר"מ. חייש לשמא ימות לזמן מרובה כו', ע' תוס' יומא ד"ב ע"א וביבמות י"ח ע"א וברשב"א שם ובת' הריב"ש סי' ר"ט ובשעה"מ פ"ד הט"ז מה' סוכה ובס' תורת רפאל סי' ק"ח.

דף כח:

רבא אמר שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן. ופירש"י לשמא ימות מיד ודאי חיישינן. והנה רבא ע"פ שיטתו זו, הקשה הש"ס ביומא ד"ו ע"ב קושיא אלימתא. עד שאתה מפרישו מטומאת ביתו הפרישהו מטומאת המת. פי' שלא יהיו כל אדם נכנסין ויוצאין אצל כהן גדול בזמן פרישתו מביתו קודם יוה"כ שמא ימות מת עליו ומשום קושיא זו הוכרח רבא לאמר שם זאת אומרת טומאת המת הותרה היא בצבור, אולם לפ"מ שהביאו התוס' שם מהא דזבחים. דרבא ס"ל טומאה דחויה היא בצבור. והא דקאמר זאת אומרת ליה לא ס"ל ע"ש. א"כ תקשה עליו לפי שיטתו דס"ל שמא ימות, עד שאתה מפרישו מטומאת ביתו הפרישהו מטומאת המת, ואפילו לפ"מ דמסקינן הכא בדעתיה דרבא דבשמא ימות תנאי היא ור"מ סבר דלא חיישינן. אבל עכ"פ תקשה אר' יהודא במשנה דהתם מר' יהודא דהכא דניחוש לשמא ימות מת עליו ונפרישהו מטומאת מת, ורבא לגרמיה הרי לא מצי למימר דטו"מ הותרה בצבור, דהא איהו ס"ל דחויה כנ"ל

וצע"ק, וע"ע בטו"א לר"ה י"א ע"ב ולחגיגה ד"ד ע"א ובנובי"ק חי"ד סי' נ"ה ובת' שיבת ציון סי' צ"ב ובח"ס אה"ע ח"ב סי' מ"ד.
במשנה על עיר שהקיפה כרכום ועל הספינה המוטרפת בים ועל היוצא לידון שהן בחזקת קיימין כו'. ע' מיוחסות סי' קכ"ח ובת' הרשב"א חלק ששי סי' קי"ב.
שם מקומנטריסין של נכרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ע"ו ובת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ב"ג כיד.
תוד"ה והא בעי סמיכה. אע"ג דסמיכה לא מעכבא מ"מ אין לעשות בלא סמיכה לכתחילה כו'. ועפ"ד התוס' ניחא נמי בירושלמי שקלים פ"ב ה"ב דפריך אילו הגונב עולתו של חבירו ושחטה סתם סתמא לא לשם בעלים הראשונים מכפרת. וכן בב"ק ע"ו ע"א אהא דאוקים בשוחט תמימים מבפנים לשם בעלים פריך הש"ס בפשיטות והרי חזרה קרן לבעלים ע"ש, ולא קפדינן כלל על חסרון סמיכה בבעלים, משום דהתם סבור הכהן על הגנב שהוא בעל הקרבן וסומך עליו ובנוגע לעצם הקרבן נחשבת סמיכה רק שירי מצוה כדתנן במנחות צ"ג ע"א ובברייתא שם ע"ב ילפינן מקרא דאינה מעכבת הכפרה.
בא"ד וי"ל מדדרשינן בתו"כ וכי יטהר הזב מזובו ולא מנגעו ש"מ דטמא משלח קרבנותיו דבהבאת קרבן איירי, ע' בדורש לציון סוף דרוש ד' ובשאג"א סי' ל"א ובטו"א מגילה ד"ח ע"א ובהתוה"מ פ' מצורע סי' נ"ט ובמש"כ בחידושי לזבחים ע"ד ע"ב.

דף כט.

במשנה ואם אמר לו טול לי הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר. וכ' במהרי"ט סי' ו' דהאי טעמא שאין רצונו כו' נקטוהו בכל סוגי האנשים היינו אפילו אם הראשון הוא קל שבקלים והשני אדיר שבאדירים ע"ש.
שם א"ר כהנא חלה תנן פשיטא חלה קתני כו' ע' בת' הריב"ש סי' רכ"ח.
שם ומילי לא ממסרן לשליח, ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' קכ"ז בד"ה ומיהו אין הדברים ומה שדחה לדבריו בנובי"ת חי"ד סי' קמ"ז.
שם איכא בינייהו שליח מתנה ובפלוגתא דרב ושמואל רב אמר מתנה אינה כגט ושמואל אמר מתנה הרי הוא כגט ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ב ובקצוה"ח סי' רמ"ד סק"ב.
שם כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף קמ"ה

רש"י ד"ה רבא אמר. ואין בדברים כח להיות חוזרים ונמסרים אבל גט דאית ביה משאש חוזר ונמסר ע"כ, וזו היא הכוונה בפירש"י לקמן ס"ו ע"ב שב' ולא דמי למוסר גט לשלוחו כו' ע"ש. וע"ע בת' שיבת ציון סי' צ"ה ובדו"ח להגרע"א סוף מערכה ששה עשר ובח"ס אה"ע ח"ב סי' נון.

דף כט:

שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא ואזל איהו ויהיב לה גיטא והדר שקיל מינה חפץ ר' יוחנן פוסל בו וכש"כ בשלוחו ע' בת' מהרי"ק סי' כ"ז.
שם מדקתני אין השליח האחרון מכלל דמשוי שליח אלא כי תיבעי לכו כי משוי שליח בב"ד או אפילו שלא בב"ד כו', ע' בת' הריב"ש סי' שי"ח.
שם מי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את איכא דאמרי כו', ע' בת' עין יצחק אה"ע ח"ב סי' ג' ובאור שמח פ"ו ה"ח מגירושין.
שם א"ל מסור מילך קמן דידן דלבתר תלתין יומין משוינן שליח ויהיב לה ניהלה כו'. ע' דורש לציון דרוש י"ג ובת' עין יצחק חא"ח סי' כ"ח.
שם וליחוש שמא פייס כו' באומר נאמנת עלי לאמר שלא באתי, ע' בת' הרשב"א סי' תקע"ג ושם ח"ד סי' מ"ט וע"ע בתוס' לעיל י"ח ע"ב ד"ה שמא פייס ובת' הרא"ש כלל מ"ה סי' י"ב ובס' צבי גאון יעקב סי' כ'.
רש"י ד"ה והא שליח. השליח הזה לא נעשה שליח לגרשה אלא למוסרו לאבא ב"מ הלכך לאו במקום בעל קאי למוסרו ליד אחר. ע' קצוה"ח סי' רמ"ד סק"ב
תוד"ה שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא. משמע דוקא שהקפיד על לקיחת החפץ תחילה כו', ע' בת' הריב"ש סי' קצ"ג וסי' שט"ז ובת' דברי נחמיה סי' י"א.
תוד"ה ר' יוחנן. ונראה לריב"א דכשאמר שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא שתולה שליחות הגט בחפץ פוסל ר' יוחנן כו', ע' חזקה רבה חאה"ע סי' קע"ב ובאור שמח פ"ט הל' ל"ח מגירושין.
תוד"ה הכי גריס ר"ת. וקאתי רב אשי לפרש מאי טעותא ולשתי הלשונות כו' וע' בספר התרומה סי' קכ"א

דף ל.

ואע"ג דלא אתו לידיה אמר רב במכירי כהונה ולויה כו'. ע' ראב"ן סי' ק"א ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקמ"ט ובת' אבקת רוכל סי' ט"ז ובת' הגרע"א סי' ר"ג ובח"ס חי"ד סי' רל"ז ובחזקה רבה חא"ח סי' ס"ח

שם ושמואל אמר במזכה להם ע"י אחרים, ע' בחידושי הרשב"א ובת' הבל יעקב סי' א' שם נתייאשו הבעלים אין מפריש עליהן לפי שאין מפרישין על האבוד פשיטא כו', ע' קצוה"ח סי' קס"ג ובת' באר יצחק חא"ח סי' ג'.
שם ואין שביעית משמטתו דלא קרינא ביה לא יגוש, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ש"ב.
רש"י ד"ה אטו תרקבא דדינרי. דהא פייסה במה שבידו לעשות כו', ע' בת' הריב"ש סי' צ"ט וסי' ר"נ ובת' מהר"ם אלשיך סי' ט"ז ובח"ס אה"ע ח"א סי' קי"ד.
רש"י ד"ה להיות מפריש. המלוה הזה כשיפריש תרומותיו ימכור התרומה ויעכב הדמים לעצמו בפרעון החוב כו', ע' נובי"ק חי"ד סי' ע"ג ושם במ"ת סי' קצ"ט.
רש"י ד"ה נתייאשו הבעלים. וראה שנשתדפו שדותיו ונתייאש מאותה הלואה כו', ע' פני יהושע ובקצוה"ח סי' קס"ג ובנתיבות שם.

דף ל:

וכי יש לו רשות לבעה"ב לתרום תרומת מעשר אין אבא אלעזר בן גמלא היא כו', ע' בס' מבית מאיר ח"ג סי' נ"ה ובמש"כ בחידושי למנחות נ"ד ע"ב וע"ע בנועם ירושלמי לדמאי פ"ה.
רש"י ד"ה אין חושש. דאימת קנייה האי לוי דלקנייה לישראל בקבלת מעות הלכך כי חזר בו ועשאו תרומת מעשר חל עליו השם, ע' בריטב"א ובת' עונג יו"ט סי' ק"ז.
תוד"ה לתרום. דתרומה גדולה מדאורייתא בעי מוקף כו' ובתרומת מעשר נמי דלא בעינן מוקף אלא מדרבנן נראה דהיינו משום גזירה אטו תרומה גדולה כו'. ע' מל"מ פ"ג הי"ז מה' תרומות.
תוד"ה וכי נחשדו. וי"ל מדרבנן אף תרומת מעשר בעי מוקף כו', ע' ברדב"ז על הרמב"ם פ"ה הכ"ו מה' תרומות ופ"ז ה"ד מה' מעשר.
בא"ד וי"מ דדוקא חברים לא נחשדו לתרום שלא מ, המוקף כו' אבל המפקיד כל כל אדם מפקיד אף שאינן בקיאין בהלכות מוקף, והנה הרמב"ם ספ"ה מה' תרומות כ' וז"ל המניח פירות להיות מפריש עליהן עד שיעשו תרומה אע"פ שאין מפרישין לכתחלה אלא מן המוקף אם הפריש הרי הן בחזקת קיימין. והק' שם הרדב"ז על לשון הרמב"ם במש"כ אע"פ שאין מפרישין לכתחלה. הלא במשנה תני המניח פירות להיות מפריש משמע לכתחלה וע"ש מה שתירץ. אולם לפמש"כ התוס' הכא מדוייק לנכון. דמש"כ אע"פ שאין מפרישין לכתחלה אלא מן המוקף היינו לחבר או מי שבא ושאל לחכם

בודאי מורינן ליה לתרום דוקא מן המוקף. אולם לפי שאין הכל בקיאין בדין מוקף כדכ' התוס' הכא על זה מסיק אם הפריש הרי הן בחזקת קיימין.

דף לא.

במשנה המניח פירות להיות מפריש עליהן כו', ע' תרומת הדשן סי' של"ג ובת' עין יצחק אה"ע ח"ב סי' א' ובעונג יו"ט סי' כ"ד.
רש"י ד"ה ובמחשבה נותן עיניו בצד זה לשם תרומה ואוכל בצד זה כו', ע' ברש"י בכורות נ"ט ריש ע"א ובתוס' שם ד"ה במחשבה ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בת' הגרע"א בסימנים כ"ט ל' ל"א.
תוד"ה ניטלת. וי"ל דרבנן מודו דמאומד הוי תרומה אבל אין מצוה לעשות מאומד כו' ע' בחידושי הרמב"ן בסוגיין ובחידושי הרשב"א לביצה דף י"ג ובר"ש תרומות פ"א מ"ז ובמה"פ לירושלמי שם פ"א ה"ד.
תוד"ה המניח. בערבי שבתות וימים טובים איידי דשרי שלא מן המוקף, עמש"כ עה"ג וע"ע בתוס' ב"מ ל"ח ע"א ד"ה שמא.

דף לא:

בשלמא למ"ד מעל"ע של בדיקה שפיר אלא למ"ד מעל"ע של הנחה האי מעל"ע עד מעל"ע מבע"ל קשיא, בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקל"ה קאמר דהלכה בזה כר' יוחנן דהא אתותב ד"א ע"ש, אולם לפמש"כ התוס' בב"ב ד"ד ע"א והרשב"ם שם נ"ב ע"ב אפשר דרק משום תיבת תיובתא היו בטלים דברי מי שהתיובתא עליו ולא משום קשיא כדאמר הכא ע"ש,
שם א"ר אלעזר חלוקין עליו חביריו על ר"א דתנן מקוה שנמדד כו' פשיטא דחלוקין. ע' בת' באר יצחק סי' ד' ובת' חמדת שלמה חי"ד סי' ח'.
שם מהו דתימא מאי למפרע מעת לעת קמ"ל, ע' חזקה רבה חי"ד סי' ל"ד.
רש"י ד"ה לשותפין. ואם מכר ונתייקר השער לאחר זמן אין עליו כלום, ע' קצוה"ח סי קע"ו סק"ז.

דף לב.

ת"ר בטל הוא אי אפשי בו דבריו קיימין פסול הוא אינו גט לא אמר כלום, ע' בת מהר"ח או"ז סי' קנ"ז.

תוד"ה השולח. לרבי דאמר בטלו מבוטל נקט הגיע בשליח אורחא דמילתא דאז מותר לבטל כו', לכאורה לולא דברי התוס' הוה מפרשינן בכוונת המשנה דבין הגיע בשליח או ששלח אחריו הוא דוקא אם אמר לו גט שנתתי לך בטל הוא. באמירה מפורשת, ולמעט גילוי דעתא בגיטא דלאו מילתא היא כדפסקינן כאביי לקמן ל"ד רע"ב אבל התוס' מיאנו לפרש הכי שהבינו דלאו להכי נחית תנא דמשנתינו. ויש סמך גדול לזה מהא דאמר אביי לקמן שם מנא אמינא לה והביא הני עובדי ורבא דחי ליה ע"ש, והשתא אמאי לא פשיט ליה ממשנתינו גופה דתנן ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא. משמע דאמירה דוקא אבל גילוי דעתא לא מהני, וע"פ כל הנ"ל צ"ע במש"כ רש"י בתשובה המובאה בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקפ"ט ע"ש.

תוד"ה מהו דתימא. ורבא דאמר לקמן דגלוי דעתא בגיטא מילתא היא כו' ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' נון.

בסה"ד ולא מהני דברים שבלב להיות דברים אלא היכא שבלא גילוי דעתו יש לנו לדעת דעתו מעצמנו ע"כ, לכאורה מתאמת סברת התוס' עם הא דאמרינן בב"ב קמ"ו ע"ב אומדנא דמוכח שאני ע"ש, אבל זהו רק סברת רב ששת אולם לד"נ שם משמע דלא בעינן אומדנא חזקה כ"כ וע"ש קל"ב ע"א. אכן האריכו כבר התוס' בקידושין ד"ו ע"ב ודמ"ט ע"ב ועוד בכ"מ. דישנן אומדנות חלוקות לענין דברים שבלב, וע' כתובות ע"ח ע"ב תוד"ה כתבתינהו.

תוד"ה מבוטלת. ור"י אומר שיש לישב כאן גרסא דכריתות ודייק דבטל מעיקרא משמע כו', ע' נתיבות סי' רמ"ה סק"ד ובחזקה רבה חאה"ע סי' קכ"ו.

דף לב:

אמר אביי נקטינן שליח מתנה הרי הוא כשליח הגט כו', ע' תרומת הדשן סי' רל"ז.

שם נהי דבטליה ל שליחותא דשליח גיטא גופיה מי קא בטיל, ע' בת', הריב"ש סי' קכ"ז וסי' רל"ב וע"ע בס' התרומה סי' קכ"ח ובחוט המשולש בחלק התשובות להגאון ר' הלל ז"ל סי' א'

שם א"ד נחמן מנא אמינא לה דתנן מוסרני לפניכם פלוני ופלוני הדיינין כו' ע' בת' עין יצחק חא"ח סי' כ"ח

רש"י ד"ה דיבור ודיבור. ומיהו המעות לא בטלו שאם חזר וקדשה בהן מדעתה מקודשת, ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' נון.

תוד"ה להולך. בגט לא שייך לאמר הולך לאו כזכי דאפילו זכי נמי לא מהני כו', ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' מ"ג ובס' עמק יהושע סי' י"ז ובנועם ירושלמי למעשר שני פ"ד.
תוד"ה ור"נ. ומודה רבי דאם ביטלו בפני ב' לרב ששת או בפני אחד אפילו לר"נ דאינו מבוטל כו', ע' נוב"י קמא חא"ח סי' ל"ה ובדורש לציון דרוש י"ג ובהעמק שאלה לשאילתות פ' משפטים סי' נ"ח אות י"ד ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ז' ובת' חבל יעקב סי' ה'

דף לג.

הא קמ"ל דל"ש כתוב בלשון דיינים וחתמי עדים ול"ש כתוב בלשון עדים וחתמי דיינים, ע' בת' הריב"ש סי' שפ"ו.
שם ת"ר בטלו מבוטל דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לא לבטלו ולא להוסיף על תנאו שא"כ מה כח ב"ד יפה כו', ע' בת' הרא"ש כלל מ"ו סי' ב' וע"ע בעתים לבינה על ס' העתים סי' ע"ד ובדורש לציון דרוש י"ג.
שם כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה. ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ט ובנובי"ק חאה"ע סי' פ"ח ובמ"ת שם סי' קכ"ט ובת' באר יצחק חא"ח סי' י"ג.
תוד"ה ואפקעינהו. הקשה הרב ר' שמואל א"כ יחפה על בת אחותו וכשיבאו עדים שזינתה ישלח לה גט ויבטל שלא בפני השליח ופקעי קידושין ונמצא שהיא פנויה ואור"י דל"ק דאין לחוש אלא כשמחפה עליה שלא כדין כו', ע' חזקה רבה חי"ד סי' ק"ע ובת' מהרש"ם ח"א סי' ט'.
בא"ד ועוד דאוקמינן אחזקתה שהיא עכשיו נשואה כו', ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' א' וע"ע מל"מ פט"ז ה"ד מה' סנהדרין ובת' חמדת שלמה חאה"ע סי' י"ג ובמשך חכמה לפ' משפטים בפסוק ומת תחת ידו.
בא"ד ואור"ת דכה"ג לא הויא התראת ספק דאזלינן בתר רובא כו', ע' בת' הגרע"א ס"ס ק"ז.
בא"ד והא התראת ספק היא שמא ישאל על נזירותו כו', ע' נובי"ק חא"ח סי' ל"ה ובס' המאיר לעולם סי' יוד.

דף לג:

א"ד טעמא דרשב"ג משום דקסבר כל מילתא דמתעבדא באפי בי עשרה צריכי בי עשרה למישלפי כו', ע' בנועם ירושלמי לדמאי פ"ה

שם אלא אי אמרת בעדי כתיבה מי מצטרפי הא אמר מר אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד. וקשה הלא בב"מ ד"כ ע"ב א"ל רב עמרם לרבה היכי פשיט מר איסורא מממונא, ולכאורה היה נלע"ד דדוקא בב"מ דאיירי במציאה וכן בברכות י"ט ע"ב גבי והתעלמת דאבידה דליתא בהו חזקת שום מחזיק. התם שפיר אמרו דלא נוכל למילף משם דין אשת איש או כלאים דאית בהו חזקה ודאית דאיסור, ולפ"ז ל"ד להא דבסוגיין, דהכא שפיר מקשה הא אמר מר אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד, דגם גבי עדות מיוחדת איכא חזקת המחזיק כמו הכא חזקת אשת איש.

אולם העומד לנגדי פירש"י בברכות שם שכ' וז"ל ממונא קל מאיסורא. וכן התוס' בב"מ שם שכ' דבאשת איש החמירו ע"ש הלא דמשום לתא דחומר האיסור לגבי ממון הקל אתינן עלה, ואף דלפ"ז נמי שפיר מקשה הכא דאם בממון הקל אין מצטרפין עדותן מכש"כ באיסור אשת איש החמור, אכן בפירש"י ותוס' גופייהו נמי צריך להבין דתלו העדר הילפותא דאיסור ממון בשביל חומר האיסור לגבי ממון הקל, דלפי דבריהם היה לנו לאמר דממון הקל מאיסור החמור שפיר ילפינן. וא"כ קשה איך יפרנסו הא דאמרינן בכתובות ד"מ ע"ב ושם מ"ו ע"ב ובקידושין ד"ג ע"ב ממונא מאיסורא לא ילפינן. הלא בפסחים ס"ו סוף ע"א אמרינן דק"ו אדם דן מעצמו, והיה לנו למילף בק"ו דאם באיסור החמור דינא הכי מכש"כ בממון הקל וצ"ע כעת, וע' בת' הריב"ש סי' רל"ב.

שם דילמא כר' יהושע בן קרחה ס"ל, ע' נוביי"ק חאה"ע סי' ע"ב ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ז' ובחידושי הגאון מהר"ח הלוי פ"ו מגירושין.

שם ואשקליה גיטא על כורחיה. ופירש"י כגון הנך דאמרינן בהו יוציא ויתן כתובה ע"כ, הנה רש"י בזה כדעתו ודעת ר"י בתוס' ר"פ המדיר, דכל היכא דתני יוציא היינו שכופין אותו ודלא כר"ח ע"ש, ובשיטה זו אזיל ג"כ לקמן פ"ח רע"ב גבי גט מעושה ע"ש.

שם ורבא א"ד נחמן הלכה כרבי בשתיהן, ע' בס' התרומה סי' קכ"ח.

תוד"ה וחזר רבי. וי"ל דרב יוסף מדמה להו משום דלא איפלגי רבי ורשב"ג אלא בהני תרי מילי במה כח ב"ד יפה כו', ע' נועם ירושלמי לשביעית פ"א.

דף לד.

אביי אמר ברוך הטוב והמטיב ולא בטל גיטא רבא אמר ברוך הטוב והמטיב ובטל גיטא במאי קמיפלגי בגילוי דעתא בגיטא כו', ע' בת' מהר"ם אלשיך סי' ע"ח וע"ע בת' הריב"ש סי' קצ"ג וסי' רל"ב ובדורש לציון דרוש י"ג ובס' עולת שמואל ח"א סי' פ'

שם אמר רבא מנא אמינא לה דרב ששת אשקליה גיטא להההוא גברא בעל כרחיה כו', כה"ג אשכחן לקמן פ"ח ע"ב דרב יוסף יתיב וקא מעשה אגיטא. ואע"ג דשניהם סומים היו וסומא פסול לדין כמבואר בחו"מ סי' ז' ס"ב, ועמש"כ בחידושי שם.
שם ואמר אביי מנא אמינא לה דרב יהודא אשקליה גיטא כו'. הא דלא פשיט ליה ממשנתנו דריש פרקין דתנן ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא משמע דאמירה דוקא אבל גילוי דעתא בגיטא לא מהני כדהבין רש"י בתשובה המובאת בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקפ"ט. ועמש"כ בחידושי לעיל שם ע"ד התוס' ד"ה השולח.
שם ורבא האי דקא רהיט בתרייהו דאמר להו אשור הבו לה הייא כי היכי דמשלם צערא דההוא גברא ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קכ"ו
שם והלכתא כנחמן. ע' העמק שאלה לשאילתות פ' משפטים סי' נ"ח אות י"ד

דף לד:

במשנה, בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה התקין ר"ג הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שום שיש לו כו' ע' בת' הרשב"א סי' אלף רי"ג ובמיוחסות סי' קמ"ח ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רפ"ג ובת' הריב"ש סי' שי"ד וע"ע בס' התרומה סי' קכ"ו ובתמים דעים להראב"ד סי' קס"ט ובת' מהרי"ק סי' פ"ו ובפמ"א ח"א מסי' י"ח עד סי' כ"ג.:
שם א"ד אשי והוא דאתחזק בתרי שמי .כו' ע' בת' הרשב"א סי' אלף ר"ח ובת' הרא"ש כלל ט"ו סי' ד' וכלל מ"ה סי' ב' ובחוט המשולש בת' הגרא"י סי' י"ז:
שם היו לו שתי נשים אחת ביהודא ואחת בגליל ולו שני שמות אחד ביהודא ואחד כו', ע' בת' מהרי"ק סי' צ"ח.
שם ההיא דהוו קרי לה מרים ופורתא שרה אמרי נהרדעא מרים וכל שום שיש לה ולא שרה וכל שום שיש לה, ע' בת' הריב"ש סי' מ"ג וע"ע בס' התרומה סי' קכ"ז ובנובי"ק חאה"ע סי' פ"ח ובח"ס אה"ע ח"ב סי' כ'.
במשנה אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה נמנעו מלהשביעה כו', פי' מפני חומר עונש דשבועה וע' בת' הרשב"א סי' תתנ"ד וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שי"ד.
תוד"ה אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה. וא"ת והא לא ניתנה כתובה לגבות מחיים ואר"ל בפ"ק דב"ב חזקה אין אדם פורע ת"ז ואמרינן התם הלכתא כוותיה ואפילו מיתמי ליפרע בלא שבועה ע"כ. וקשה הלא אדרבא משום דלא ניתנה כתובה

לגבות מחיים. משו"ה גופה אין דמיונם שוה כלל, דכל הסברא דחזקה אין אדם פורע תוך זמנו עומדת על שני יסודות. תקותו שיחיה עוד לשלם בעצמו בזמן המדובר ומלוה להוצאה ניתנה ולפ"ז למה לו למהר ולפרוע קודם הזמן. וכל חידושא דהש"ס בב"ב דהלכתא כר"ל ואפילו מיתמי, דלא נימא כיון שהיה חולה אפשר דמפני פחד דחשש מיתה מיהר ושילם תוך זמנו, אלא אמרינן דאפילו לא מת פתאום. מ"מ אולי לא היה לו עוד ממה לפרוע, וחשב שעוד יחיה וישלם בעצמו. ולהכי לא רמינן שבועה על המלוה אלא אוקמינן אותו ג"כ בחזקה זו דאין אדם פורע תוך זמנו משא"כ כתובה דכל עצמה ניתנת על לאחר מיתתו, ובכל ימי חייו ידע דכשיגיע זמן תשלומי הכתובה לא יהיה אז בידו ובכחו לשלם בעצמו, ואולי לא יקיימו היורשים לשלם לה. או לא ישאר מנכסיו ממה לפרוע. ומשו"ה סברא גדולה היא דמחיים אתפסה צררי בשביל כתובתה, וזהו כל חידושא דמשנתנו דאין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה. וצ"ע כעת.

בא"ד וי"ל דה"מ בע"ח אבל אלמנה דאית לה בתנאי ב"ד מתפיס לה צררי אפילו בתוך זמנה ע' בת' הרא"ש כלל פ"ו סי' א' ובת' מהרי"ט ח"א סי' כ"ד ובת' הגרע"א סי' רכ"ג בדרשותיו מערכה שלשה עשר ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' כ"ח.

דף לה.

מ"ט איענשה דאישתרשי לה מקום דינר, לכאורה צ"ל דהעיסה של מקום הדינר היה שוה פרוטה, או משום דלכתחילה מונח איסור גזל גם על פחות מש"פ מדין תורה כמש"כ הרמב"ם ר"ה גזילה ולפ"מ שהסביר הרב המגיד ר"ה גניבה הוא משום דפחות מפרוטה בממון כדין חצי שיעור באיסורין ע"ש. ואפ"ל נמי דהכא לא פגע ולא נגע לאיסור גזל, רק לפ"מ שנשבעה על ההנאה ועכ"פ נהנית בכל שהוא לכן נענשה, עוי"ל לפ"מ דאמרינן בסנהדרין נ"ז דשיעור דגזל בפרוטה הוא משום צערא משא"כ בפחות מש"פ ע"ש א"כ הכא ניהי דנהנית רק בפחות מש"פ, אכן כיון דע"י שבועתה גרמה אל המפקיד צער על כל הדינר זהב לכן נענשה.

שם והא שלחו מתם איך פלוניתא בת פלוני קבילת גיטא מן ידא דאחא בר הידיא דמתקרי איה מרי, ע' תרומת הדשן סי' רל"ד.

שם ונדרת ואסרת פירות שבעולם עלה דלא קבילת מכתובתה אלא גלופקרא אחד וספר תילים אחד וספר איוב כו', ע' מיוחסות סי' מ"ח

רש"י ד"ה דאשתרשי לה מקום דינר נשתכרה בו עיסה כעובי הדינר שאם לא היה הדינר היתה נותנת לו עוד עיסה בככר ע"כ וראיתי במצפה איתן שכ' דצ"ל שהיה עני הסמוך

עלה ומשו"ה חשוב הנאה מאי דמשתרשי לה דאל"כ לא חשיב הנאה כו', ע"ש. והנה צ"ל שהגאון הנ"ל הבין שמכל הכד של קמח עשתה רק ככר אחת ואותה נתנה לעני, וא"כ הרי לא נהנית כלום, ובע"כ שהיה סמוך עלה, ולהכי הנאת העני היא הנאתה, אולם מפירש"י לא משמע הכי דהא כתב שאם לא היה הדינר היתה נותנת עוד עיסה בככר ע"כ ק ולפי הבנתו שהעיסה של הככר היה נעשה מכל כד הקמח והשתא אם היתה צריכה למלאות במקום הדינר הרי היתה צריכה להביא עיסה ממקום אחר למען הוסיף על עיסה זו, וזה אינו במשמעות רש"י ואפילו אם העני היה סמוך עלה איך נימא שהיתה נמצאת כמחוייבת להביא עיסה ממקום אחד למלאות מקום הדינר. לכן נראה בכוונת הסוגיא ע"פ פירש"י, שעשתה מן כד הקמח עיסה על שתי ככרות או יותר. אכן רצתה שתהיינה כל הככרות שוות ממש במדתן ומשקלן ולהעני נתנה רק א' אותה שהיה בה הדינר והשאר נשארו לעצמה נמצא דהדינר הטעתה, דלולא היה בככר העני היתה מקמצת מעיסתה למלאות בו ככר העני, ועכשיו נשארת העיסה בככרה ונהנית וזהו מאי דפירש"י שאם לא היה הדינר היתה נותנת עוד עיסה בככר, פי' מכככרותיה שהשאירה לעצמה, והיינו דקא משתרשי לה.

רש"י ד"ה בקופצת. הואל וקפצה ונשבעה הרי נשבעה וגובה ע"כ, לכאורה זהו גופה טעמא בעי הלא כיון דלכתחילה אין משביעין אותה מדוע נשתכרה במה שקפצה ונשבעה, כן כל אחת תקפוץ ותשבע ותעשה שבועתה לדיעבד כדי שתגבה. ונראה עפמש"כ בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' של"ז וז"ל ומודה בקופצת ההיא על דעת ב"ד נשבעה ע"ש.

רש"י ד"ה אין לה מזונות. ואיהו לא אתני בהדה אלא כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי שהיא אלמנה בשביל כבודו, ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' ק"מ ובחזקה רבה חאה"ע סי' ס"ט. תוד"ה לא היו בסה"ד. וי"ל דהכא גבי פקדון הוה לה להזהר יותר לשמרו היטב והוה לה לאסוקה אדעתא שתבא לידי שבועה ע"כ, ולכאורה לפ"מ דמסקו התוס' דמשו"ה לא היתה שבועה בגדר אונס או שוגג, א"כ מנ"ל להש"ס לאמר דלהכי נענשה משום דאישתרשי לה מקום דינר. דילמא אפילו לא היתה נשכרת כלום ג"כ היתה נענשה משום דקרובה לפשיעה היתה בשבועתה, דמפני חסרון זהירות בפקדון שאינו שלה הביאה א"ע לידי שבועה. ועוד מדוע לא נימא הכי בכל גניבה ואבידה. דאם היה זהיר יותר בשמירה לא היה נגנב או נאבד, וא"כ בחסרון הזהירות הביא א"ע לידי שבועת השומרים, ואפ"ה לא אשכחן שיהיה נענש על ידה. ואדרבה חזינן דהתורה הטילה עליהם השבועה

לכתחילה. וע"פ המבואר בסוגיין אין לחלק נמי בין שבועה בב"ד לחוץ לב"ד וצע"ק, וע' בת' הרא"ש כלל ק"ג סי' ב'
תוד"ה ל"ש פי' בקונטרס דחמירא משום דהויא באנקוטי חפצא ואיכא עונש טפי כו', ע' רש"י שבועות ל"ח סוף ע"ב ד"ה בספר. תורה ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קכ"ב.

דף לה:

ניסת מ"ט דמיפר לה בעל כו' ע' ח"ס חי"ד סי' רכ"ז.
שם וניחוש דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה, ע' בת' הריב"ש סי' קפ"ו וסי' ש"ע.
שם קסבר צריך לפרט את הנדר. ואם צריך שם קסבר לפני שלשתן או לשנים ואפילו לאחד מהם וחביריו נסמכין עליו ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ס"ב ושם חלק ששי סי' צ"ד ובראב"ן סי' קט"ו וע"ע בתמים דעים להראב"ד סי' קפ"ג ובת' הגרע"א סי' ע"ג.
ר"נ אמר אפילו ניסת ניסת ודאי מיפר לה בעל דמדרינן לה ברבים, ע' ראב"ן סי' ק"ז ובת' הריב"ש סי' קפ"ה.
שם ליחוש דילמא אזיל לגבי החכם ושרי ליה, ע' בת' הגרע"א סי' ס"ה ובאור שמח פ"י הי"ב מגירושין.
תוד"ה גט יבמין. ואור"י גט יבמין היה דלאחר שנתייבמה גרשה וכתובתה על נכסי בעלה הראשון, ע' אור שמח פט"ז הי"א מה' אישות.
תוד"ה אבל. וא"ת וידירוה שלא תאכל ככר זה אם נהנית משל בעלה ותאכל לאלתר בפנינו כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ע' ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.
תוד"ה ליחוש וא"ת בין חכם בין בעל איך יכולין להפר שלא בפני היתומין כו', ע' בת' מהרי"ק שרש נ"ב ובת' מהר"ם מפאדוואה סי' ע'
תוד"ה קסבר. לצחק בקוביא קאמינא א"ל ברוך שבחר בדברי חכמים שאמרו צריך לפרט את הנדר כו', ע' ש"ך יו"ד סי' רכ"ח ס"ק כ"ו ובת' עין יצחק חי"ד סי' א'.

דף לו.

אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה ע"ד רבים אין לו הפרה, ע' ח"ס חי"ד סי' רכ"ו ובת' עין יצחק חי"ד סי' ב',
שם מפני תקון העולם דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום כו' תקנו רבנן עדי חתימה כו', ע' רמב"ן לסה"מ שרש שני.
שם וזהו גופו של פרוסבול מוסדני לכם פלוני ופלוני דיינין כו', ע' ראבי"ה סי' תתצ"ב.

רשיי ד"ה בשביעית בזה"ז. דבבית שני הואיל ולא היה יובל נוהג לא נהגו שמיטין מדאורייתא כו', ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' י"ד.
בא"ד אבל בת"כ ראיתי דשביעית נוהג בזמן שאין יובל נוהג ואומר אני שהוא מחלוקת, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ש"ב ובת' הרא"ש כלל ע"ז סי' ב' ובס' תורת רפאל סי' ק"ז ובמה שהאריך בזה בס' כלכלת שביעית.
תוד"ה אבל לדבר מצוה ועוד אור"ת דעל דעת היינו כשאומר על דעת פלוני ופלוני אפילו שלא בפניהם אבל על דעת רבים סתם לאו כלום הוא ע' בת' הריב"ש סי' קפ"ה ובת' מהרי"ק סי' נ"ב ובת' אבקת רוכל סי' קע"ט וסי' קפ"ו ובח"ס חי"ד .סי' ר"כ.
תוד"ה מי איכא. השתא לא בעי רבא לשנויי אהך קושיא דהפקר ב"ד הפקר כדמשני בתר הכי כו', ע' מה שהאריך בזה בס' ציץ הקדש סי' י"ג.

דף לו:

אמר אביי שב ואל תעשה הוא רבא אמר הפקר ב"ד הפקר, ע' עונג יו"ט סי' כ"ט.
שם דאמר ר' יצחק מניין שהפקר ב"ד הפקר שנאמר וכל אשר לא יבא כו' ר' אלעזר אמר מהכא אלה הנחלות כו', וכ' בישׁ"ש ליבמות פ"ט דר"א עדיפא דאי מדר' יצחק לא ידעינן אלא דמצו לאפקורי, ומדר"א שמעינן דגם להחליט לאחרים יוכלו, וכבר הקדימו בזה הרשב"א וי"ל בסוגיין וקאמר דר"א עדיפא גם בזה דמשעת אמירת הב"ד ממון ראובן יהא לשמעון זכה שמעון מיד כנחלת אבות, משא"כ לר' יצחק עדיין שמעון לזכות מן ההפקר.
והנה לפי דבריהם משמע דקרא דכל אשר לא בא אינו מורה לפ"ד ר' יצחק רק להפקר וכל דין כח ב"ד לתת רכושו לאחרים הוא מקרא דאלה הנחלות כדהביא ר' אלעזר, וזה אינו מתאים עם לשון הרמב"ם בפכ"ד ה"ו מה' סנהדרין. שכ' וז"ל, וכן יש לדיין תמיד להפקיר ממון שיש לו בעלים ומאבד ונותן כו' והרי הוא אומר בעזרא וכל אשר לא יבא כו' מכאן שהפקר ב"ד מקרא ע"ש, הרי דהוא הורה דין הפקר ב"ד מקרא דעזרא. ובכ"ז כ' מאבד ונותן. הלא בהדיא שהבין דגם בדברי עזרא כלולה גם החלטת מתנה לאחרים כמו הפקר. וע' רמב"ן לסה"מ שרש שני ובת' הרשב"א סי' אלף קס"ו ובמיוחסות סי' רנ"ו וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ר"ב ובת' הגרע"א סי' רכ"א רכ"ב ובאבני מלואים סי' כ"ח ס"ק ל"ג ובח"ס אה"ע ח"א סי' ק"ח ובהעמק שאלה לשאילתות פ' קרח סי' ק"ל אות ה' ובת' ע יצחק חא"ח סי' כ"ב.
שם ה"ק אימא ביה מילתא דאע"ג דלא כתוב ככתוב דמי, ע' בתמים דעים להראב"ד סי' קל"ג.

שם מאי פרוסבול א"ד חסדא פרוס בולי ובוטי כו', ע' בת' מהרי"ק סי' א'.
רש"י ד"ה רבא אמר. דבדבר שבממון אין כאן עקירת דבר מן התורה במקום סייג וגדר דהפקר ב"ד בממון הפקר, ע' חזקה רבה חא"ח סי' י"ח.
תוד"ה אלא. ואי דלא פשט ברוב ישראל אפילו קטן יכול לבטל כו', ע' ב"ק פ"ב ע"ב תוד"ה אתא ובע"ז ל"ה ע"ב תוד"ה מכלל ובמש"כ בחידושי למגילה ל"א ע"ב וע"ע בח"ס חא"ח סי' קכ"ב ושם חי"ד סי' י"ג
תוד"ה דאלימי. ר"ת כתב פרוסבול כי היה אומר דלא בעינן אלא ב"ד חשוב כו', ע' בת הריב"ש סי' שצ"ט.
בא"ד תנן במס' שביעית פרוסבול המוקדם כשר והמאוחר פסול ומפרש בירושלמי כו', לכאורה אין לדברי התוס' אלו שום שייכות למש"כ קודם וע' בתומים סי' ס"ז ס"ק כ"ב משכ"כ בזה.

דף לז.

יתומין אין צריכין פרוסבול דר"ג ובית דינו אביהן של יתומין. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקס"ט וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' רמ"א ובת' אבקת רוכל סי' מ"מ.
שם השאילו מקום לתנור ולכירים כותבין עליו פרוסבול. ע' בת' הרשב"א בסימנים אלף נ"ג אלף קמ"ג אלף קמיה אלף ק"ע
שם והתני הלל אין כותבין פרוסבול אלא על עציץ נקוב בלבד נקוב אין שאינו נקוב לא אמאי הא איכא מקומו ל"צ דמנח אסיכי, ע' בת' הרשב"א סי' תרנ"ט וע"ע בתוס' לעיל ד"ז סוף ע"ב ובת' בית דוד סי' א'.
שם רבנן דבי רבי אשי מסרו מילייהו להדדי, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקע"ב
שם תנן התם השביעית משמטת את המלוה בין בשטר בין שלא בשטר כו' ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ח"א סי' ד"ש.
שם דילמא ההיא ב"ש היא דאמרי שטר תנאה לגבות כגבוי דמי, ע' בת' מהרי"ק סי' צ"ב ובנחל יצחק סי' י"ב.
רש"י ד"ה אביהן. והא דרמב"ח ברייתא היא ע"כ, ולפי"ז צ"ל דרב יהודא אמר שמואל ברייתא לא שמיע להו וקאמרי מצד הסברא. רק סתמא דגמרא מצאו האי ברייתא דתני רמב"ח וקבעוה אהא דר"י א"ש. אכן לפ"ז איכא למידק מאי קמבע"ל לעיל בסוגיין אי הלל תיקן פרוסבול רק לדריה או לדרי עלמא נמי תיקן. הלא הו"ל למיפשט מהך דהכא דאם נימא דלא תיקן אלא לדורו א"כ אין מקום בכלל לדין פרוסבול וצ"ע.

רש"י ד"ה אינו משמט דכגבוי דמי וכמו שהקרקעות בחזקת המלוה הן וגבויות ממש ואין כאן חוב ע' בת' עונג יו"ט סי' מ"ג.
תוד"ה אלא על הקרקע. ורבינו שמואל פי' דאין משום דקרקע כל שהוא שוה כל החוב אין אונאה לקרקע כו'. ע' תומים סי' ס"ו ס"ק ס"ה.
תוד"ה שאני משכון. וא"ת והא דר' יצחק שלא בשעת הלואתו כו', ע' ראב"ן ס"ס קי"א ובת' הרא"ש כלל ק"ח סי' כ"ז.

דף לז:

נאמן אדם לאמר פרוזבול היה בידי ואבד ממני כו', ועפ"ז פסק הרמב"ם בתשובה סי' רל"ו דטענינן הכי ליורש, וע"ש סי' רמיא ובת' הרא"ש כלל ק"ח סי' ט'.
שם כיון דתקינו רבנן פרוסבול לא שביק היתירא ואכיל איסורא, ע' בתשובות הרא"ש כלל ק"ח סי' ז' ובת' הרשב"א סי' אלף צ"ז ושם ח"ד סי' כ"ג וסי' קכ"ז ובמיוחסות סי' רנ"ו ובת' מהר"ם ב"ב סי' תק"צ ובס' חזקה רבה חא"ח סי' א' ובת' עין יצחק הא"ח סי' כ"ח שם ולרבא דאמר לאחר יאוש ולרבו שני רבו שני ממאן קני ליה משבאי שבאי גופיה מי קני ליה אין קני ליה למעשה ידיו, ע' קצוה"ח סי' שס"א סק"א ובס' צבי גאון יעקב סי' ט"ז.
תוד"ה לא שביק היתירא ואכיל איסורא. אור"ת דמה"ט נאמן אפילו בלא שבועה, וקשה איך היה אפשר כלל לאמר שיהיה חייב שבועה הלא תיכף בתר הכי אמרינן בסוגיין כי אתו לקמיה דרב א"ל מידי פרוזבול היה לך ואבד כגון זה פתח פיך לאלם הוא. והשתא איך יתכן דהדיין גופיה יפתח פי התובע בטענה ולחייבו על טענה זו שבועה, הלא מזה גופא מוכרע דאין על טענת אבד שבועה, ועכ"פ היה לר"ת להעמיד דבריו אהא דפתח פיך לאלם, שמקור זה נובע מפי רב או מדייני ישראל הכשרים בודאי, ולא לבנות פטור השבועה לכל סוגי האנשים שאפשר שיש בהם ג"כ חשודים דשבקו היתירא ואכלי איסורא וצ"ע, וע' בת' מהר"ח או"ז סי' ק"פ ובמש"כ בחידושי לכתובות פ"ט ע"א.

דף לח.

עבד שברח מבית האסורים יצא לחירות כו', ע"ל ד"מ תוד"ה אותו העבד ובס' עולת שמואל סי' ל"א.
שם וארבב"ח א"ר יוחנן כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו כו' קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן כו' וקשה הלא בב"מ ל"ח ע"ב ובכתובות ע"ז ע"א מסקינן דאמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן. ומשו"ה כ' הר"ן בפשיטות שילהי כתובות דלא סמכינן אהאי כללא,

וע"ע מה שהר"ן הביא בשם הרי"ף שם ולקמן פ' מי שאחזו גבי מעשה דצידן ע"ש וצ"ע כעת, ועמש"כ בחידושי בסמוך ולכתובות נ"ו ע"א ולב"ב קע"ד ע"א וע"ע בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' פ"א.

שם אמתיה דמר שמואל אשתבאי פרקוה לשום אמהתא ושדרוה ליה שלחו ליה אנן כרשב"ג סבירא לן את א"נ כרבנן סבירא לך כו'. ולכאורה מה מקום היה להם לאמר דלא ס"ל לשמואל כרשב"ג הלא כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה במותו. ובע"כ משום דאמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן דהא ר' אבא בר יעקב לית ליה להאי כללא כרבב"ח בשם ר' יוחנן דכ"מ ששנה רשב"ג הלכה כמותו כדאמר בכתובות ע"ז ע"א ובב"מ ל"ח ע"ב ועמש"כ בחידושי שם, ולפ"ז אפ"ל דשמואל נמי ס"ל כהני אמוראי דלית להו להאי כללא. והיינו דשלחו ליה את א"נ כרבנן סבירא לך אכן טפי י"ל דלאו בתורת ספק אמרי ליה הכי אלא בודאי דידעי הא דשמואל פסק גבי עורות לבובין הלכה כרשב"ג בע"ז ל"ב ריש ע"ב וכמש"כ התוס' שם דאי הוה ס"ל לשמואל כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו א"כ ל"ל לפסוק התם הלכה כרשב"ג ע"ש ועפ"ז הא דשלחו ליה את א"נ כרבנן סבירא לך הוא משום דהוה פשיטא להו דלית ליה כרשב"ג.

שם דאמר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שחרור שנאמר וכל עבד איש כו' עבד שיש רשות לרבו עליו קרוי עבד, ע' קצוה"ח סי' רי"ש סק"ה ובאבני מלואים סי' ל"ה ס"ק י"ג.

שם רבינא אמר כי הא מודה רב יהודא משום מילתא דאיסורא. ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ק"ע ובנובי"ת חאה"ע סי' ל"ז.

רש"י ד"ה יאוש הוי הפקר ע"כ, וכ"ה דעתו לקמן ל"ט ריש ע"ב וכן בפירש"י ר"פ אלו מציאות וע' תוס' ב"ק ס"ו סוף ע"א ובמק"א הארכתי בזה.

רש"י ד"ה וכתב לה גיטא דחירותא. ונסיב לה ישראל ומנטר לה, חזקה רבה חאה"ע סי' רצ"ט.

תוד"ה אבל בחזקה. אלא צריך לפרש דהכא בחזקה של כיבוש מלחמה איירי וכן פר"ח ע' דורש לציון דרוש יא א ובח"ס חי"ד סי י"ט.

תוד"ה המפקיר עבדו. התם כיון דאין היורשין רשאין להשתעבד בה משום מצוה לקיים דה"מ לא קרינן בה לעולם בהם תעבידו. ע' מחנה אפרים ה' זכיה ומתנה סי' כ"ט ובת' חבל יעקב סי' א'.

דף לח:

א"ר יהודא א"ש כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר לעולם בהם תעבודו כו', וכ' הר"ן דלאו עשה גמורה היא אלא משום שלא יתן להם מתנת חנם כענין שכתוב בעכו"ם לא תחנם וכיון דאיכא מצוה לאו משום חנינה דידהו קעביד אלא לצורך עצמו והק' במג"א סי' צ' סק"ל א"כ מאי פריך הכא מהב"ע היא דלדבריו ליכא עבירה כלל ונשאר בצ"ע. ולע"ד איכא למידק עוד מהא דר"ג נתאוה כ"כ לשחרר לטבי עבדו מפני שעבד כשר היה אלא שהמשחרר עבדו עובר בעשה כדאמר בב"ק ע"ד ע"ב וע"ש ברש"י ובירושלמי ס"פ אלו נערות. ולדברי הר"ן מאי לא תחנם איכא בזה הרי אין כאן רק נייחא נפשיה דמריה שיוסיף עי"ז אדם כשר בישראל, וע' בת' הגרע"א סי' קצ"ד, ובכלל דברי הר"ן ז"ל בלתי מתאימים לא עם דעת ר"ע בברייתא דסוטה ד"ג ע"א דס"ל דלעולם בהם תעבודו הוא חובה ולא עם דעת ר' ישמעאל דקסבר רשות וצ"ע.

והנה אהא דבברכות מ"ז ע"ב פריך מצוה הב"ע היא ומשני מצוה דרבים שאני, הק' שם בהגהות הב"ח מהא דתנן לקמן מ"א דחצי עבד וחצי ב"ח כופין את רבו לשחררו כדי לקיים מצות פו"ר אף שאינו מצוה דרבים ע"ש, ולעד"נ דגבי ח"ע וחב"ח א"צ למצוה דרבים דזכותו דידיה גופיה מכשירתו לשיחרור, דהא חציו דבן חורין שבו תובעתו לנישואין לקיים מצות פו"ר ורק החצי דעבדות אינו מניחתו, וזהו כל טענת ב"ש לישא שפחה אינו יכול ולישא ב"ח א"י יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפו"ר, ומשו"ה כייפינן לרבו לשחררו משום מצות העבד דרמי עליה משא"כ בעבדו דר"א שלא היה עליו שום חוב לנישואין מצד עצמו דעבד גמור היה, אצלו וע"ע אתינן משום לתא דמצוה דרבים כנלע"ד וע"ע בסה"מ עשה רל"ה ובמש"כ שם הרמב"ן והמג"א ובת' הרשב"א סי' קכ"ז ובת' משאת בנימן ולחגיגה ובטו"א לר"ה ד"ל ע"ב ודף ל"ב ע"ב ו ד"ב ע"ב ובת' הגרע"א סי' י"ג וסי' קצ"ד ובעמק יהושע סי' ב' ובס' תשובת שמואל דף כ"ו ע"ב ובהגהות מהרש"ם לברכות שם ובס', עולת שמ ח"א סי' מ"ג ובס' תשובות לשואל סי' י"ח

שם ת"ר לעולם בהם תעבודו רשות דברי ר' ישמעאל רע"א חובה כו', ע' בת' בית אפרים חי"ד סי' נ"ח

שם אמר רבה בהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסהון דמפקי עבדייהו לחירותא ודסיירו נכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בשבתא בעידן בי מדרשא, ע' בס' תפארת זיו סי' י"ג

שם המקדיש נכסיו והיו בהן עבדים אין הגזברין רשאין להוציאן לחירות כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קמ"ג.

רש"י ד"ה גופיה לא קדיש שאינו ראוי לא למזבח ולא לבדה"ב, ע' בת' הרשב"א סי' שנ"ג.

דף לט.

הא מני ר"מ היא דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה. ע' חזקה רבה חי"ד סי' קס"א.
שם לימא כתנאי המקדיש את עבדו אין מועלין בו רשב"ג אומר מועלין בשערו כו' דמ"ס עבדא כמקרקע דמי ומ"ס כמטלטלי דמי כו' המאיר לעולם סי' ה'.
שם דכו"ע עבדא כמקרקע דמי והכא בשערו העומד לגזוז קמיפלגי מ"ס כגזוז דמי ומ"ס לאו כגזוז דמי, ע' בס' אבן האזל פ"א ה מכירה וע"ע באור זרוע ח"א סי' שס"ב.
שם ע"כ ל"ק ר"מ התם אלא בענבים דכמה דקיימין מיכחש כחישי אבל הכא כמה דקאי אשבוחי משבח, ע' תומים סי' צ"ה סק"ג. שם המפקיד עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגאון ד' הלל ז"ל סי' א'.
תוד"ה וכי מי וטעמא דאבא שאול בקטנים דחשיב רשות רבן עליהן כיון שאין להן יד בעצמן, ע' בס' צבי גאון יעקב סי' ט"ז.
תוד"ה הלכה. אור"ת דהלכה כריב"ל לגבי ר' יוחנן כו', עמש"כ עה"ג וע"ע מש"כ בחידושי לחולין צ"ז ע"א ע"ד התוד"ה אמר וע"ע בראבי"ה סי' א'.

דף לט:

נתייאשתי מפלוני עבדי מהו כו', ע' תוס' ב"ק ס"ו סוף ע"א ובס' עמק יהושע סי' ז'
שם ה"ק או בכסף או בשטר והאי פקע ליה כספא כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קמ"ג ובאבני מלואים סי' כ"ט סק"ב
רשיי ד"ה וקא דייקת מינה. אבל בעבד קטן לא איירי רבי כו' דלא קנה עצמו בהפקר, ע' נה"מ ר"ס רע"ג ובמש"כ בחידושי לקידושין כ"ג ע"ב.
תוד"ה משום דהו"ל כליו של מקנה. אבל אם היה כליו של קונה היתה זוכה עצמה בחליפין כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ל א.

דף מ.

הכותב שטר אירוסין לשפחתו רמ"א מקודשת וחכ"א אינה מקודשת, ע' יבמות מ"ז תוד"ה שם גר ובאור שמח פי"ג מא"ב במלואים ובחידושי הגר"ח הלוי פי"ג הי"ב מאיסורי ביאה.
שם כדאמר רבה בר רב שילא כשרבו הניח לו תפילין ה"נ כשרבו השיאו אשה ע' בת' הרשב"א סי' אלף קפ"ג וביש"ש ליבמות פ"ב סי יוד ובת' מהר"ם אלשיך סי' ג' יצא

שם אריב"ל עבד שהניח תפילין בפני רבו יצא לחירות, עמש"כ בהקדמתי לספרי ע"מ ברכות.
שם המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה ע"כ, והא דלא אמרינן דכי מת פקע הפקרו. כ' הקצוה"ח ריס רע"ג משום דכבר זכה העבד בעצמו בעודו חי, ואחר שזכה בהפקר ודאי קנין אית ליה בהפקרא אבל המפקיר ועדיין לא זכה בו שום אדם אפשר דכי מית פקע הפקרו ע"ש אמנם דבריו נבנו על יסוד דברי הרמב"ם בפ"ב הי"ד מה' נדרים דהפקר הוא כנדר ואסור לחזור בו. אבל הגר"א ז"ל בביאורו לחו"מ שם הגיה בדברי הרמב"ם ובמחבר. במקום האמור שאסור לחזור בו, כ' הוא ז"ל דצ"ל שאינו יכול לחזור בו ע"ש, ולפ"ז נ"מ גדולה. דאם הוא מטעם האיסור הרי בע"כ סרוך החפץ המופקר אל המפקיר. דהא אם יעבור על האיסור הויא חזרתו חזרה, משא"כ אם אינו יכול הרי דמשורת הדין מכי אפקריה נפקא ליה מרשותו, כדכ' בנדרים מ"ג ע"ב ד"ה ה"ג ע"ש ולפ"ז מה מקום בזה לאמר דכי מת פקע הפקרו. הרי בעודו בחיים כבר נסתלקה רשותו מן החפץ המופקר כנלענ"ד,
שם ההוא עבדא דבי תרי קם חד מינייהו ושחרריה לפלגא כו', ע' בס' המקח לרב האי גאון שער ז'
שם מוקמינן ליה אפוטרופוס ומקרקיש ליה זוזי וכתב ליה גיטא דחירותא על שמיה, ע' ראב"ן סי' ע"ב ובת' הרא"ש כלל ע"ח סי' א' . וסי' ג' ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך סי' פ"ה צד רע"ט ובת' מהרי"ק סי' כ"ט
רש"י ד"ה צאי בו והתקדשי בו כלומר אי דאמר התקדשי בו גרידא ודאי שחררה מעיקרא כו', ע' אור זרוע ח"א סי' תרי"א.
רש"י ד"ה אקנייה לבנו קטן שאין ראוי לכופו בב"ד, ע' שאגת אריה סי' ו'.
תוד"ה כשרבו. דהא סוכה לולב ושופר וכמה מצות עשה שהנשים מברכות כו', ע' בתוס' ברכות י"ד ע"א שכתבו ומיהו השר מקוצי כו' רק שם כתב ואתפילין וצ"ע, וע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' ויקהל סי' ס"ז אות ג'.
תוד"ה הא אמרה. א"ג הכא בעי. גט מדרבנן כו', ע' בת' הגרע"א סי' רכ"א

דף מ:

ת"ר האומר נתתי שדה פלונית לפלוני כו' א"ר יוחנן וכולו בשטר. ע' בת' הריב"ש סי' קצ"ג ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך סי' כ' עמוד קמ"ט ובת', שארית יוסף סי' ב' ובקצוה"ח ר"ס רמ"ה ובתומים סי' סמ"ך ס"ק ט"ו,

שם ת"ר האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאני חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר. ע' בתשובת הרמב"ן הנדפסת סוף ס' תמים דעים להראב"ד סי' רכ"ו ובחוט המשולש בחלק התשובות להגאון ר' הלל ז"ל סי' א' ובס' עולת שמואל ח"א סי' ל' ובאור שמח פ"ט הט"ז מה' אישות.

שם מי שחררו אמר רב רבו ראשון כו', בראב"ן סי' צ"ז הוא בשם עולא

רש"י ד"ה ומקרקיש ליה עבדא זוזי. ותינוק זה מקחו מקח וממכרו ממכר במטלטלין כו'. ע' קצוה"ח סי' רל"ה סק"ד ובנתיבות שם ס"ק י"ג.

רש"י ד"ה חמץ נכרי שהלוה את ישראל ושיעבד לו חמצו ולא הרהינו אצלו כו'. ע' פני יהושע ובת' חמדת שלמה חא"ח סי' י"ג.

תוד"ה וכתב ליה אלא הפקר ב"ד הפקר והפקירו ב"ד התבואה של תינוק ונתנום לאפוטרופוס שיוכל לתרום, ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' א' וע"ע בת' הגרע"א סי' רכ"א.

תוד"ה חיישינן. האי חיישינן הוי ודאי כו', ע' בווי העמודים לס' יראים סי' א' וע"ע בת' הרמב"ן הנדפס בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ו.

הודאת בע"ד. בנותן לא אמרינן הכי כו', ע' מיוחסות סי' קי"ז.

תוד"ה הקדש. ועוי"ל דלא חשיב אלא הנך תלתא שהם משניות או ברייתות כו'. ע' בת' הגרע"א סי' רכ"ד. בא"ד וא"ת כיון דקונמות מפקיעין מידי שיעבוד כהקדש א"כ כל לוה יפקיע נכסיו מן המלוה שיאסור עליו בקונמות כו' ע' תוס' כתובות נ"ט ע"ב ד"ה קונמות ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' שע"ב ובתרומת הדשן סי' רע"ב

דף מא.

במאי קמיפלגי במזיק שיעבודו של חבירו כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ל"ט.

שם העושה שדהו אפותיקו לאחר ושטפה נהר גובה משאר נכסים ואם אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו אינו גובה משאר נכסים, ע' בת' שארית יוסף סי' כ"א ובת' הריב"ש סי' כ"ב וסי' ק'.

שם העושה שדהו אפותיקו לב"ח ולכתובת אשה גובין משאר נכסים כו' שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין. ע' בת' הרשב"א סי' תתקמ"ט ושם סי' תתקנ"א ובחלק רביעי סי' רע"ו ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ר"י וע"ע בס' המקח לרב האי גאון שער ד'.

במשנה מי שחציו עבד וחציו ב"ח עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד כו', ע' בת' הרא"ש כלל צ"ח סי' ד' ובנובי"ת חאה"ע סי' ק"ד,

תוד"ה לישא שפחה. וי"ל דאם היה יכול לקיים שבת כל דהו משום מצות פו"ר לחודיה לא הוה כפינן לרביה דלא מיחייב בה כיון דאנוס הוא, ע' אבני מלואים סי' א' סק"ג.

בא"ד ועוד דכי מיעקרא לאו לא מקיים עשה אלא בגמר ביאה כו', וכן האריכו התוס' בב"ב י"ג ע"א ובחגיגה ד"ב ע"ב, וע"ש בטו"א ובס' המאיר לעולם ח"א סי' א' וע"ע נובי"ת חח"מ סי' מ"ו ובדורש לציון בסיום דרוש ז' ובת' הגרע"א סי' קכ"א.

דף מא:

במשנה יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר לא תוהו בראה לשבת יצרה, הנה בראבי"ה סי' קנ"א הוכיח מהא דמשנתנו דעבד שייך בפריה ורביה ע"ש, ולע"ד בלתי מובן מה חידוש הוא הלא גם בהיותו נכרי היה שייך בזה כדפירש"י ביבמות ס"ב ע"א וז"ל בני נח בני פריה ורביה נינהו דכתיב ויאמר להם פרו ורבו ע"ש, ומכש"כ כשנעשה עבד כנעני דנתוספו עליו חיוב מצות כאשה, ועפמש"כ התוס' הכא דאשה נמי ישנה בחיוב דלשבת יצרה, ואהאי קרא גופיה סמיך במשנתנו אהא דעבד.

ומזה מוכח דס"ל להראבי"ה ז"ל כשיטת התוס' ביבמות שם דבני נח לא מיפקדו אפריה ורביה. ואפשר נמי שהבין דגם רש"י ס"ל שם דבני נח אינם מצווים על מצוה דפו"ר והראיה דלא נחשבת להם בשבע מצות ב"נ ולהכי לא זכר רש"י בדבריו שם שם מצוה רק כתב בני נח בני פריה ורביה נינהו. ר"ל דהם בגדר זה דכתיב ויאמר להם פרו ורבו. הרי דעכ"פ בתורת ברכה אמר להם כן לקיום מין האנושי, וכיון דהיו לו בנים בגיותו ממילא כשנתגייר קיים בזה מצות פרו ורבו, כן הבין רש"י בדעת ר' יוחנן. וזה מתאים עם הא דאר"י גופיה קיים פו"ר דהא הוו ליה ור"ל פליג על זה מטעם גד שנתגייר כקטן שנולד דמי וכל פעולותיו שעשה בגיותו אינן נחשבות על חשבונו. דאחרי גירות מתחיל אצלו עולם חדש של יהדות והימים הראשונים יפלו אמנם כמו לר"ל כן לר"י בהיותו עכו"ם לא היה עליו שום מצוה דפו"ר. רק אם נעשה עבד שנתוספו עליו מצות כאשה מאז נתוסף עליו גם מצוה כאשה, וחיובא דשניהם ילפינן מהאי קרא דלשבת יצרה. ומקורו דעבד הוא ממשנתנו דהכא, כנלענ"ד בהבנת הראבי"ה ז"ל וע"ע בראבי"ה סי ובחזקה רבה חאה"ע סי' רצ"ט,

שם המשחרר חצי עבדו בשטר רבי אומר קנה וחכ"א לא קנה כו', ע' בת' הגרע"א ר"ב ובאבני מלואים סי' מ"ם סק"ה.

שם כח דהיתירא עדיף ליה, ע' רש"י ביצה ד"ב ע"ב ד"ה דהיתירא ובתוד"ה וכי תימא. תוד"ה לא תהו בראה לשבת יצרה. הא דלא נקט קרא דפרו ורבו כו', ולולא דבריהם היה נלע"ד דע"כ קרא דלא תהו בראה מוסב על כלל האדם. משא"כ מצות פרו ורבו לישראל נאמרה ולא לבני נח. כדאמרינן בסנהדרין נ"ט ע"ב וע' יבמות ס"ב ע"א תוד"ה בני, ועפ"ז

שפיר ניחא מאי דגבי עבד כנעני לא נקט פו"ר רק לא תהו בראה, אולם להיפוך תקשה אהא דמגילה כ"ז ע"א דמייתי התוס' הכא, הלא שם איירי בישראל ומדוע הביא התם קרא דלא תהו בראה דדברי קבלה, ולא קרא דפו"ר דאורייתא וצ"ע.
בא"ד פי' כל שהוא מצווה על פו"ר משום לשבת יצרה כגון עבד אבל אפרו ורבו ודאי לא מיחייב כו'. ע' מנחת חינוך מצוה א'.
בא"ד והא דלא כייפינן בחציה שפחה וחציה ב"ח אלא היכא דנהגו בה מנהג הפקר כו'. ע' במהרש"א מה שהקשה בזה ועפ"ז יצא לדון בדבר החדש שהוא כנגד משנה ערוכה בתמורה כ"ט ע"פ אוקימתא דהתם ד"ל ע"א כדהעיר שם על אתר בקרני ראם. וכבר האריכו בזה בשעה"מ פ"ג ה"ג מה' עבדים ובנובי"ת חאה"ע סי' ל"א ובת' בית אפרים חי"ד סי' נ"ח
תוד"ה דכו"ע גז"ש עדיפא. בריש איזהו מקומן ובפ' דם שחיטה פליגי ר"ע ורבנן בספק מעילות ומשמע דלכו"ע הקישא עדיפא כו' הארכתי בזה בחידושי לזבחים ולכריתות ע"ש ותדרשנו לכאן.

דף מב.

מי לא תנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא לחירות, וכ"ה בכה"מ בש"ס אע"ג דבמשנה גופה ליתא תיבת כל. וכן בפיה"מ להרמב"ם שם והרשב"ם בב"ב קמ"ט לא גרסי לה, אבל שאר הראשונים גרסי לה בדיוק כדהארכתי בחידושי לפאה שם.
שם והא עבד קא קרי ליה אלא עבדי שהיה כבר כו', ע' מה שהקשה בת' מהרי"ט ח"א סי' קכ"ב ומה שתירץ בחזקה רבה חאה"ע סי' קכ"ו,
שם נגחו שור יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו אלא מעתה יום של רבו ישא שפחה יום של עצמו ישא בת חורין איסורא לא קאמרינן, ע' קצוה"ח סי' קע"א סק"א וסי' רמ"ט סק"א ובס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ג.
רש"י ד"ה בשטר אחד. לא קנה כגון כל נכסי לפלוני ופלוני עבדי דכתיב לה ולא לה ולחברתה אין שתי נשים מתגרשות בגט אחד ואין שני עבדים משתחררים בגט אחד, ע' טורי אבן לחגיגה ד"ד ע"א.
תוד"ה יום של רבו לרבו. היינו למשנה ראשונה דלמשנה אחרונה מעשה ידיו שלו כו', ע' שאגת אריה סי' ו'

דף מב:

שאני הכא דקא כליא קרנא ואלא ה"ד דלא קא כליא קרנא כגון שהכהו על ידו וצמתה ידו וסופה לחזור הניחא לאביי כו', ע' אור זרוע למס' ב"מ סי' רס"ב.
שם איבעיא להו מעוכב גט שחרור יש לו קנס או אין לו קנס כו', ע' בס' המאיר לעולם ח"א סי' ד' ובחזקה רבה חח"מ סי' ע"ה שם כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו אמר רחמנא והאי לאו אדון הוא כו'. ע' חגיגה ד"ד סוף ע"א ובגליון הש"ס וטו"א שם.
שם ת"ש הפיל את שינו וסימא את עינו יוצא בשינו ונותן דמי עינו כו' ע' תומים ס"ס ל"ח שם דילמא כמ"ד אינו צריך כו'. ע' שהעה"מ ספ"ה מה' עבדים.
תוד"ה מעוכב בסה"ד. והכא איירי בחציו עבד וחציו ב"ח, ע' מהרש"ל ומהרש"א ובת' שדה יצחק ח"א סי' ט'.
תוד"ה עבד. או דילמא אפילו לר"מ לא קני דל"ד לפירות דקל כו', ע' בחידושי הרשב"א ובת' הגרע"א סי' קמ"א ובקצוה"ח סי' ר"ט סק"ד.

דף מג.

מי איכא עבדא דלא מזדבין לקנסא. ע' התלמוד לב"ק דף פ"ה ובמפרשי הים שם.
שם איבעיא להו מי שחציו עבד וחציו ב"ה שקידש בת חורין מהו כו' ע' ירושלמי פסחים פ"ח סוף ה"א ובת' חיים שאל סי' מ"ג אות י"א ובטו"א לר"ה כ"ט ע"א.
שם אמר רבא שתי תשובות בדבר הדא דיורשיו קתני כו', ע' בת' הגרע"א סי ר"ד ובשעה"מ פי"א מה' שחיטה ובחזקה רבה חי"ד סי' מ"ט.
שם כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך חציה שפחה וחציה ב"ח שנתקדשה אין קידושיה קידושין כו'. ע' בת' הגרע"א סי' ק"ע קע"א.
שם אלא מאי אית לך למימר מאי מאורסת מיוחדת ה"נ מאי מאורסת מיוחדת כו' ע' משך חכמה לפ' קדושים בפסוק לא יומתו ובפסוק וכפר עליו הכהן.
רש"י ד"ה ועוד כופר הוא. דבשלמא קנס דלא כתיב ביה מיתה אלא נגיחה איכא לאוקמיה כשעשאו טריפה אבל בכופר של בן חורין כתיב והמית כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' נ"ט.
תוד"ה מי איכא. ועוי"ל דאפילו מוכרו כולו לגמרי אינו מכור דהא אינו שוה כלום ואינו מוכרו אלא לקנס ולקנס אינו מכור, ע' עמק יהושע סי' ו' וע"ע בקצוה"ח סי' רצ"ה סק"ד.
תוד"ה ואי אמרת. אבל האי דלאו בר קידושין הוא בשום מקום אין הבן מתייחס אחריו, ע' אבני מלואים סי' א' סק"ג.

דף מג:

איתמר חציה שפחה וחציה ב"ח שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון רב יוסף בר חמא אר"נ פקעי קידושי ראשון ר"ז אר"נ גמרי קידושי ראשון כו', ע' דורש לציון דרוש ד'.
שם אר"ז כוותי דידי מסתברא דכתיב לא יומתו כי לא חופשה הא חופשה יומתו. ע' בת' מהרי"ק סי' ל"ב.
במשנה המוכר עבדו לעכו"ם או לחו"ל יצא בן חורין, ע' מעין החכמה דף ק"ל ע"א.
שם ארשב"ג בד"א שלא כתב עליו אונו אבל כתב עליו אונו זהו שחרורו כו', ע' מהרי"ק סי' פ"ט.
תוד"ה מה נפשך. ונראה דמספקא ליה אי גמרי קידושי ראשון אי פקעי, ע' בת' עונג יו"ט סי' קמ"ב ובבני אהובה פ"ד הט"ז מה' אישות.

דף מד.

המוכר ביתו לעכו"ם דמיו אסורין כו', ע' כפתור ופרח פ"י ובחוט המשולש בחלק התשובות של הגרא"י סי' כ"ח.
שם המוכר עבדו לעכו"ם קונסין אותו עד עשרה בדמיו, פי' הקנס הוא משום דכל יומא ויומא מפקע לי' ממצות אבל ממכרו ממכר כמבואר בספר המקח לרב האי גאון שער ד'.
שם מכר עבדו ומת מהו שיקנסו את בנו אחריו כו', ע' נוב"י קמא חא"ח סי' כ'.

דף מד:

נקטינן הטיבה ומת בנו זורעה אלמא לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו. ע' תשובות הרא"ש כלל ק"א סי' א' ובת' מהר"ם ב"ר בדוך סי' ת"ס ובנובי"ת הי"ד סי' מ"ח.
תיד"ה נטייבה. ובשטר שיש בו רבית שקונסים אותו דמשמע לעולם אפילו בנו כיון דקנסו זכה בו הלוה. ע' נובי"ק חא"ח סי' כ'.

דף מה.

במשנה אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם כו', ע' בת' חיים שאל סי' ל"ה
תוד"ה מידי דהוה. ולפי האמת יש לחלק דלא שייך התם למימר אדם יודע כמו במקדש אחותו כו'. ע' נובי"ת חאה"ע סי' ע"ג.

תוד"ה דלא. שאני אשתו דהויא כגופו יותר מבתו כו'. ע' משך חכמה לפ' מצורע בד"ה' יומא דף כ"ב וע"ע בת' כנסת יחזקאל סי' לייח.

דף מה:

הא בכדי דמיהן לוקחין ש"מ ס"ת שנמצא ביד נכרי קורין בו דילמא לגנוז, ע' בת' מהר"ם ב"ר בדוך סי' ובת' הריב"ש סי' ז'.
שם דתני דב המנונא כו'. במנחות סוף ע"א הגרסא רב חיננא וכן גריס באו"ז ה"א סי' תקנ"ה.
שם ס"ת תו"מ שכתבן מין ומסור נכרי ועבד אשה וקטן כו'. הא דשייר חרש ושוטה ע' בת' שיבת ציון סי' ד' מש"כ בזה אולם בשערי תשובות למהר"ם ביר ברוך ח"א סי' תקי"א משמע דהיה בגרסתו גם חרש ושוטה וע"ע שאגת אריה סי' ליה ובעין יצחק הא"ח סי' ה' ובחזקה רבה חי"ד סי. קעיו ובס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ח
שם ורשב"ג עיבוד לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי דתניא ציפן זהב כו'. ע' במהרש"א ובת' מפרשי הים דף ע"ב ע"א.
שם רשב"ג אומר אפילו עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדן לשמן כו', ע' שאג"א סי' מ"ז ובחידושי הגר"ח הלוי פ"א הט"ו מה' תפילין.
שם א"ר אשי שחזר לסורו משום יראה, ע' בת' הרשב"א חלק ששי סי' י"ז ובווי העמודים לס' יראים סי' ט'. .
שם א"ר יוסי ב"ר מניומי אר"נ והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך כו', ע' בת' מהר"ם מפאדוואה סי' ל"ד ובמהרי"ק סי' קפ"א.
תוד"ה אמרי לה. פי' בקונטרס כו' ואין נראה דר"נ קאמר כתבו נכרי יגנז והיינו אפילו כתבו למכור לישראל כו', ע' נובי"ת חי"ד סי' קפ"א ובשבות יעקב או"ה ח"א סי' ט"ו.
תוד"ה עיבוד. קשה דילמא כתיבה לשמן ודאי לא בעי דמסתמא לשמן קאי כו', ע' בס עולת שמואל ח"א סי' י"ח.

דף מו.

קסבר טעמא מאי משום קילקולא אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה כו ע' בת' הרשב"א סי' אלף קפ"ז וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קע"ג ובת' בנו רבינו אברהם סי' ק"ו ובספר הזכות ליבמות סי' ג'.

שם תניא כלישנא קמא אר"מ מפני מה אמדו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום גדר לא יחזיר שמא תלך ותנשא לאחר כו' ע' יש"ש ליבמות פ"ב סי' י"ט וע"ע בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' י"א.
שם ונמצא גם בטל ובניה ממזרים. ע' תשב"ץ ח"א סי' א' וע"ע אבני מלואים ס"ס יו"ד.
שם אריב"ל מ"ט דר' יהודא דכתיב ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה כו', ע' בת' הריב"ש סי' קפ"ו.
שם ורבנן התם מי חלה שבועה עילווייהו כלל כיון דאמרו להו מארץ רחוקה באנו ולא באו לא חיילא שבועה עילווייהו כלל כו', ע' מחנה אפרים ה' נדרים סי' ב'.
שם וכמה רבים ר"נ אמר ג' ימים שנים רבים שלשה כו', ע' בת' הריב"ש סי' תקי"א.
שם ד"מ סבר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ור"א סבר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד פי' שידעו ב"ד שהיא נדרנית כדכ' בת' הרשב"א סי' תקנ"ד וע' ראב"ן סי' קט"ו ובת' מהר"ם ב"ב סי' תי"א תי"ג ובשערי תשובותיו ח"א סי' ג"ז ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' כ"ח.
רש"י ד"ה אבל נדר הוא שיגרשנה יחזיר אם ירצה כו'. ע' בת' אבקת רוכל סי' קע"ז.
תוד"ה אי אמר. נראה דחששא זו אינה כי אם לעז בעלמא ולא שיהיה ממש גט בטל כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' קנ"ד.
תוד"ה כיון. וי"ל דעל כרחך באין רוצים להשלים כתיב לא תחיה כל נשמה כו', ע' מחנה אפרים ה' נדרים סי' ב'. בסה"ד וי"ל דאי לאו חה"ש נהי שלא היי יכולין להרגן היו יכולין לגרשן מעריהם ועוד דבאותה שעה לא באו להתגייר כי אם אח"כ, ע' נובי""ית חי"ד סי' קמ"ו.

דף מו:

במשנה המוציא את אשתו משום אילונית ר' יהודא אומר לא יחזיר כו', ע' אור זרוע ח"א סי' תקצ"ז.
מאן חכמים ד"מ דאמר בעינן תנאי כפול והב"ע בדלא כפליה לתנאיה. הנה התוס' בכתובות ע"ד סוף ע"ב הוכיח, דהכא לא סגי גלוי דעת מדבעי תנאי כפול ע"ש. ולע"ד קשה לפמש"כ התוס' בקידושין ד"ו ע"ב ד"ה לא החזירו, דבמקום שפירש מתחילה סגי הגילוי דעת ולא בעי כלל תנאי כפול ע"ש, א"כ מאי צריך פירש יותר מהא דקאמר משום שם רע אני מוציאך. ואמאי צריך באמת הכא התנאי כפול וצ"ע כעת. וע"ע בת' משאת בנימן סי' ע"ו וסי' ק"ז

שם הנהו בני בי מיכסא דיזפי זוזי מנכרים ולא הוה להו למפרעינהו אתו וקא גרבי להו כו' הני מרגל רגילי דעבדי הכי, ע' תרומת הדשן סי' רמ"ב.
תוד"ה המוציא. אור"ת דהתם בדקבלה עילויה כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' ע"ח.

דף מז.

אמרו ליה והא זימנין דאיכא היתירא ואיסורא קמיה ושביק היתירא ואכיל איסורא א"ל זיל לא קא שבקי לי דאפרקינך. והנה אע"ג דהוה במקום קטלא אפ"ה לא חשו לשמא עשה תשובה כדכ' הרא"ש בת' כלל י"ז סי' א' וסי' ב' ע"ש, ויש להעיר בזה קצת מהא דעירובין י"ט ע"א וצ"ע, וע"ע בס' יראים סי' מ"ז ובווי העמודים שם.
שם אמר רבה אע"פ שאין קנין לנכרי בא להפקיע מידי מעשר כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קל"ב קל"ג ובמעין החכמה דפוס רעדלהיים דף ע"ד ע"ב ובמה שהאריך בזה בס' צבי גאון יעקב סי' כ"ג
שם יש קנין לנכרי בארץ ישראל לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. ע' תוס' יבמות ס"א ע"א ד"ה ואין ובע"ז ד"ג ע"א ד"ה כהנים ובמש"כ
שם עה"ג, וע"ע בראב"ן סי' שי"ז אות ב' וברמב"ן ומג"א לסה"מ ל"ת רכ"ז ובת' מהר"ם ב"ב סי' תרע"ד ובמשך חכמה לפ' משפטים בפסוק והשביעית תשמטנה שם הב"ע בסוריא וקסבר כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש. ע' בס' מבית מאיר ח"ג סי' נ"ט.
תוד"ה מר סבר. מתוך פי' הקונטרס משמע דהא בהא תליא דלרבה דאמר אין קנין כו' ע' מה שהאריך בזה בת' רבינו בצלאל אשכנזי סי' א',
תוד"ה אדעתא אבל כי שקיל ליה ישראל הפקר בטעות הוא ואינו הפקר ע"כ, ועפ"ז שפיר אמרינן בב"ק קט"ז ע"א דהא דרב ספרא קדים וזכה בחמריה הוה לרווחא דמילתא דבלא"ה לא מצו אחריני למזכי בחמריה. משום דלא אפקריה אדעתא דכו"ע רק בשביל הארי, ואפילו אם בלבו היה נחשב בשעתו ההפקר כנדר וע' ברמב"ם פ"ב הי"ד מה' נדרים מ"מ ליכא שום איסור בחזרתו דגם נדר בטעות אינו נדר כדאמרינן בנדרים ס"ו ע"א, וע' נזיר ד"ב ע"ב תוד"ה מהו דתימא ובת' באר יצחק חא"ח סי' ג'.

דף מז:

טבל וחולין מעורבין זב"ז דברי רבי כו', ע' שאגת אריה סי' פ"ט וסי' צ"ג ובעמק יהושע סי' ז'.

שם המוכר שדהו לנכרי לוקח ומביא ביכורים כו', ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' כ"ח.
שם ד"ל אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. ואין להקשות הלא אם לא נקנה הגוף האיך קנה הפירות, די"ל כמש"כ רב האי גאון בס' המקח שער ב' המקום הפירות מכור לו ע"ש.
שם ולביתך מלמד שאדם מביא ביכורי אשתו וקורא א"ל שאני התם דכתיב ולביתך כו', ע' מעין החכמה דף קל"ז ע"א.
רש"י ד"ה מדאורייתא. ולאו מצוה דרמיא עליה היא אא"כ אוכלן או מוכרן כו', ע' חזקה רבה חי"ד סי' קט"ו.
תוד"ה טבל וחולין. אפילו למ"ד אין ברירה יש לו בודאי חלק בו דמחייב בביכורים והמותר שהוא חולין מצי מקדיש ליה כו', עמש"כ בזה בהעמק שאלה לשאילתות פ' וישלח סי' כ"ו אות כ"ד ובס' עולת שמואל ח"א סי' מ"א ובחוט המשולש בחלק התשובות של הגרא"י סי' ל"ו.
תוד"ה מתה. וא"ת מאי קושיא דר' יוחנן דאמר כתנא דלביתך דמם"נ פליג וי"ל דאיכא לאוקמא במתה כי הך, ע' מה שהאריך בזה בשער התירוצים.

דף מח.

ואס"ד לאו כקנין הגוף דמי לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון, ע' עונג יו"ט סי' ט"ז וסי' ליד ובס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ב.
רש"י ד"ה לא משכחת מביא וקורא אלא בירושה שלא נחלקה משנפלה בימי יהושע כו', ע' שאגת אריה סי' צ'.
תוד"ה אי לאו ועוי"ל דדוקא ר' יוחנן אית ליה דמחזירין זל"ז ביובל כו', ע' מה שנרשם עה"ג, וע"ע בתוס' יומא נ"ו ע"א ובעירובין ל"ז ע"א ובחגיגה כ"ה ע"ב ובר"ש דמאי פ"ז מ"ד.

דף מח:

בכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאביו ביובל. ע' בת' הריב"ש סי' ת"ע ובהעמק שאלה לשאילתות פ' פנחס סי' קל"ה אות ה'.
שם אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה כו'. ע' ראב"ן סי' ע"ט וסי' קט"ו ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תי"ד ובתמים דעים להראב"ד סי' ס"ב.

במשנה הנזקין שמין להן בעידית בע"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית כו', ע' ס' המקח לרב האי גאון שער ששי.
שם אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדין מפני תקון העולם. ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ב צד קס"ד סי' מ"ו ובריב"ש סי' ק"ז.
שם והמוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם, פי' דאי מחייבת ליה שבועה שביק לה ואזיל כדפירש"י לקמן נ"א ע"ב. וקשה לשיטת התוס' לקמן שם ובכתובות י"ח ע"א ובשבועות מ"ב סע"א דמשיב אבידה פטור משבועה מן התורה מטעם מיגו ע"ש, א"כ למה להו לרבנן לתקן האי תקנתא הלא בלא"ה פטור משבועה מדאורייתא, ואפ"ל דאה"נ דאחרי שישיב את האבידה ויובא לב"ד בטענה שמצא יותר ממה שהשיב יפסקו ב"ד שהוא נאמן מטעם מיגו כמש"כ התוס', אולם לפי דלאו כו"ע דינא גמירי ויחשוב בשעה שמוצא אולי יהיה נתבע לדין והב"ד יחייבוהו שבועה לזאת ימנע א"ע לכתחילה מלהגביה משו"ה תקנו ופרסמו התקנה שהמוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם, ושני הצדדים ידעו מראש דלית בזה שום דינא ודיינא.
רש"י ד"ה במספר שני תבואות אלמא אין גוף הקרקע מכור אלא תבואות של כל שנה, עמש"כ הגאון נצי"ב ז"ל בספרו עה"ת בבאור הרחב דבר לפ' בהר כ"ה ט"ו.
רש"י ד"ה בכור נוטל. דאי כקניין הגוף דמי הו"ל ראוי ואין הבכור נוטל בראוי כו', ע' אבני מלואים סי' מ"ג סוף סק"א ובחזקה רבה חאה"ע סי' קל"ד.
תוד"ה אין נפרעין השני. ולאביי ולמר זוטרא דפליגי עליה איכא למימר דסברי שיעבודא לאו דאורייתא כו', וכ"כ התוס' נמי לקמן ד"נ ע"א בד"ה כיון ע"ש. והנה בב"מ ד"ו ע"א שהקשו אמאי לא נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא קאמר אביי חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו ופירש"י דזה אינו תוקף טליתו חנם רק משום שיחשוב שחברו שכח המלוה שלוה ממנו ויכפור בו ולהכי תוקף בטליתו ונשבע שיש לו בה דמי חצייה וטלית זו שלו דהא אפילו גלימא דעל כתפיה שיעבד לו ע"ש, ולפי המבואר הכא קשה דהא אביי ס"ל שיעבודא לאו דאורייתא ונמצא שנשבע בשקר דהא מדין התורה אין לו בטלית זה כלום בשביל המלוה הישנה, ומזה ראיה ברורה למש"כ בנחל יצחק סי' ל"ט ריש סימן ב' בשם הראשונים ז"ל דכל הפלוגתא אי שיעבודא דאורייתא או לא הוא רק בנוגע לגבות מיורשים או מלקוחות אבל מיניה דידיה לכו"ע גובין מכל מה שיש לו ע"ש.

דף מט.

מאי ק"ו להקדש אילימא דנגחיה תורא דידן לתורא דהקדש שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש, והקשה בפ"י לוקמא בשנגח קדק"ל וכריה"ג דס"ל ממון בעלים הוא ורעהו קרינן ביה ע"ש מה שתירץ ולע"ד אינני רואה בזה שום קושיא דהא הכא אליבא דר"ע קיימינן. ואיהו פליג בהדיא על ריה"ג בתו"כ ויקרא חובה פרק כ"ב.
שם וכ"ת סבר ר"ע בע"ח שקיל בעידת כנזקין איכא למיפרך כו', וקשה איך אפשר כלל לאמר כן הלא בסתמא דמשנתנו תנן בע"ח בבינונית. ובסנהדרין פ"ו ע"א אמרינן דכולהו סתימתאי אליבא דר"ע, וע' ב"מ פ"ב ע"א וברש"י שם ד"ה אי הכי וצ"ע כעת.

דף מט:

אר"ש מפני מה אמרו הנזקין שמין להם בעידית כו' ומפני מה אמרו ב"ח בבינונית כדי שלא יראה אדם לחבירו שדה נאה ודירה נאה ויאמר אקפוץ ואלונו כו', ע' ריב"א מבעלי התוס' עה"ת פ' משפטים בפסוק מיטב שדהו, אמנם גרסת הרי"ף והרא"ש מפני מה אמרה תורה, במקום הגרסא שלפנינו מפני מה אמרו, ומטעם גרסא זו כ' הפני יהושע דברייתא דר"ש פליג אדעולא לקמן ד"נ ע"א דסבר דמה"ת בזיבורית ור"ש דריש טעמא דקרא ודעולא תנאי כדאמרינן בב"ק ד"ה ע"א אבל בקצוה"ח סי' ק"ב השיג על הפ"י וכ' דמה"ת בזיבורית ור"ש ס"ל כדעולא ולשון מפני מה אמרה תורה בלתי מוכרח דהוי מן התורה והביא ראיה ממש"כ בסה"מ ע"ש. אולם שניהם לא הזכירו מש"כ התוס' בר"ה ד"ה ע"א ובמנחות ס"ה ע"ב ובחגיגה י"ז ע"ב דלשון אמרה תורה הוא מן התורה אלא דחקרו אי בעינן שיהיו הצדוקים נמי מודים בו, וע' בכעין זה בתוס' ב"ב קמ"ז ריש ע"א וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתק"ט ובס' המקח שער ששי,
שם ת"ש אשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו אפשר דמשהי לה בגיטא ע' בת' הרשב"א סי' תקע"ג וסימנים אלף קצ"ב אלף רל"ה ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תמ"ג ובת' הריב"ש סי' ק"ד.
שם אילימא מיתמי לית ליה לר"מ הא דתנן אין נפרעים מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית, פי' ואין לאמר דאה"נ דלית ליה מדלא פליג במשנתינו כדפירש"י בכוונת הש"ס כה"ג ס"פ שבועת העדות בד"ה והתנן ע"ש, דהכא כוונת הגמרא דבע"כ הכי ס"ל דסתם משנה ר"מ היא כדאמרינן בסנהדרין פ"ו ע"א.
שם אב"א בדהוה ליה ואשתדוף, ע' בת' הרשב"א סי' תתפ"ח.

תוד"ה בקבלן. פי' בקונטרס כו' וקשה דאמרינן בפ' ג"פ דהיכא דנשא ונתן ביד אין לו למלוה על הלוה כלום ושמא היינו שלקח המעות מיד המלוה ונתן ללוה כו', ע' מהר"ם ובתומים סי' ל"ז סק"ז.

דף נ.

שט"ח היוצא על היתומים אע"פ שכתוב בו שבח אינו גובה אלא מן הזיבורית ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רמ"ב שם א"ל רבא הכי השתא בע"ח דיניה מדאורייתא בזיבורית כדעולא ע' שאילתות משפטים סי' ס"א ובהעמק שאלה שם אות ג'.
שם דאמר עולא דבר תורה בע"ח בזיבורית כו' ומה טעם אמרו בע"ח בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לוין. עמש"כ בחידושי לעיל מ"ט ע"ב וע"ע בראב"ן סי' מ"ט.
שם בעי רב אחדבויי בר אמי, בשאילתות ס"פ משפטים הגרסא רב אחא בר אמי.
תוד"ה כיון. ומר זוטרא ואביי דסברי מיתמי בזיבורית צריך לאמר דקסברי שיעבודא לאו דאורייתא כו. עמש"כ בחידושי לעיל מ"ח ע"ב וע"ע בדו"ח להגרע"א מערכה י"ד ומערכה ט"ז ובקצוה"ח סי' ל"ס סק"א ובס' עולת שמואל ח"א סי' ל"ד ובת' דבר אברהם סי' י"ט.
תוד"ה מאי עידית. ועוד דרבא משמע התם דאית ליה בשל עולם הן שמין כו' ע' תומים סי' ק"ב סק"א.

דף נ:

יתומין שאמרו גדולים ואצ"ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית. ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' ובת' הרא"ש כלל פ"ה סי' ג' ובת' הריב"ש סי' שצ"ב.
שם במתנה האיך תקנתא הוא דעבוד רבנן משום פסידא דלקוחות אבל מתנה דליכא פסידא דלקוחות לא א"ד מתנה נמי אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא יהיב ליה מתנה כו', כה"ג מגילה כ"ו ע"ב ב"מ ט"ז ע"א, וע' כתובות מ"ט ע"ב רש"י ד"ה מיבעיא ובתוד"ה הוא ובתוס' ב"ק ריש ק"ט ע"א ובת' הרשב"א סי' תרי"ח ובירושלמי מעשרות רפ"ב ובמע"ש פ"א ה"א וע"ע חזקה רבה חאה"ע סי' רל"ח.
שם כתובין הן אצל בני חורין ואין כתובין הן אצל משועבדין עי' מיוחסות סי' מ'
שם איבעיא להו דר' חנינא קצובין וכתובין בעי א"ד קצובין אע"פ שאינן כתובין כו', ע' בת שארית יוסף סי' י"ב

דף נא.

א"ר יוסי וכי מה תיקון העולם יש בזו והלא אין קצובין. ע' תומים סי' ק"ד ס"ק י"א שם אמר ר' יצחק שני כיסין קשורין מצאת לי והלא אומר לא מצאתי אלא אחד נשבע שני שוורים קשורין מצאת לי והלה אומר לא היה אלא אחד אינו נשבע כו', ע' אור זרוע ס"פ אלו מציאות.
רש"י ד"ה ניזונית מנכסים משועבדים. וקשיא לעולא, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' מקץ סי' ל"א אות ב'.
תוד"ה או דילמא דדוקא במלוה ע"פ לא גבי ממשעבדי משום דמאן דיזיף בצנעא יזיף אבל שאר מילי הוי כמכר כו', כו ע' סי' מ"ם סק"ב.

דף נא:

תוד"ה וראב"י. ועוד דאה"נ דלית ליה מתניתין דהא הכי שני ליה הוא דאמר כראב"י דפליג אמתניתין כו', וקשה אם ראב"י פליג אהא דמשנתנו מדוע לא הביא מסדר המשנה דעת ראב"י לבר פלוגתא ואשכחן בס"פ שבועת העדות דהש"ס בנה קושיתו אהא דלא אשכחן דפליג על זה כדפירש"י שם בד"ה והתנן וצ"ע.
בא"ד לכך נראה דפריך אמאי לא מהימן במיגו דאי בעי שתיק דמיגו הוי מן התורה ע"כ וכדבריהם הכא ובכתובות י"ח ע"א בארוכה הבליעו בקצרה בשבועות מ"ב סוף ע"א תוד"ה מפני מה. פי' למה לא יהא נאמן במיגו דאי בעי כופר הכל כו' ומשני דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו וליכא מיגו כו', ע' שער המשפט סי' ע"ה סק"ב.
בא"ד וכופר הכל דפטור גזה"כ דכתיב כי הוא מ זה משמע דוקא במודה במקצת ולא כופר הכל, ע' נובי"ת חא"ח סי' פ"ט.

דף נב.

במשנה יתומים שסמכו אצל בעה"ב או שמינה להן אביהן אפוטרופוס חייב לעשר פירותיהן. ע' תרומת הדשן סי' ר"ח וע"ע בס' המקח לרב האי גאון שער ששי ובת' הריב"ש סי' כ' וסי' תס"ח ובסוף ת' מהרי"ק ובת' ח"צ סי' ל"ג.
שם אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מינוהו ב"ד לא ישבע אבא שאול אומר חילוף הדברים. ע' בת' המיוחסות סי' ג' וסי' קי"ח ובת' מהר"ם ב"ב סי' תנ"ט תקצ"א תקצ"ב תקצ"ג ובת' מהר"ח או"ז סי' קנ"ד ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"ב סי' כ' צד קמ"ט ובנובי"ת חח"מ סי' כ"א.

שם ואין אפוטרופסין רשאין להוציא עבדים לחירות כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קמ"ג ובת' אבקת רוכל סי' מ"ט.
שם וצריך לחשב עמהן באחרונה רשב"ג אומר אינו צריך. ע' בת' מהר"ם מפאדוואה סי' ל"ח וע"ע בת' הריב"ש סי' שכ"ד ובת' אבקת רוכל סי' קנ"ט.
שם אמר דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, לכאורה נאיד בזה ר"מ משיטתיה ביומא פ"ג ע"ב ואחז בשיטתיה דהוריות י"ג ע"ב ועמש"כ בחידושי שם.
שם נכסי יתומין הרי הן כהקדש ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תתקנ"ז וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שי"ד.
שם אמשיכו להו פירי ליתמי אייקור לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קמ"ג תתקס"ט ובת' מהרי"ק סי' קצ"ג.
רש"י ד"ה להניח. למה ליה עשורי לכשיגדלו יעשרו הם, ע' בת' מהר"י מינץ סי' א'.
רש"י ד"ה מאי עבידתה דזבנה. מי מינה אפוטרופוס ע"כ, וכן פי' נמי בתוס' רי"ד ע"ש, והנה עפ"ז משמע דטענת הקרובים היתה לפני ר"נ על עצם ההתמנות הלא דק ב"ד הם אביהן דיתומים אבל מי מינה אותה, א"כ קשה מאי האי דמהדר להו ר"נ יתומים שסמכו אצל בעה"ב תנן, הלא אפ"ל במשנתנו בעה"ב דוקא איש. משא"כ סבתא כדתניא לעיל בסמוך אין עושין אפוטרופין נשים, אולם בברייתא שם מסיק ואם מינן אבי יתומים הרשות בידו, ומדברי תשו' הרא"ש כלל פ"ז סי' א' משמע שהבין בהאי עובדא דסבתא שהאב מינה אותה וע"ש סי' ד' ובכלל צ"ו סי' ב', אכן לפי"ז קשה מה מקום לטענת הקרובים מי מינה אותה ומדוע לא השיב להם ר"נ דלאב יש כח למנותה אפוטרופוס כדתנן במשנתנו ובברייתא שם וצ"ע כעת, הנחות הנ"ל מצאתי עוד מקום עיון בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ח"א צד נון סי' ושם ח"ב סי' כ"א צד קנ"א ובת' הריב"ש סי' קמ"א וסי' תצ"ה וע"ע בת' הגרע"א סי' קמ"ז.
תוד"ה יהבי. וא"ת גבי הקדש כה"ג אינו יכול לחזור כו'. ע' בת' הרשב"א סי' אלף צ"ה ובראב"ן סי' ק"ז.

דף נב:

קא לביש ומכסי מיתמי אמר להו כי היכי דלישתמעון מיליה קאכיל ושתי מדידהו ולא אמיד אימור מציאה אשכח, יל"ד קצת הלא לעיל ד"ל ע"ב אמרינן חברך מית אשר איתעשר לא תאשר וע' תוס' ב"ב כ"ה סוף ע"ב ושם מ"ה ע"א ד"ה מאי נ"מ הלא דלא

תלינן בחששא רחוקה דשמא מציאה אשכח וצע"ק. וע"ע תוס' ב"ק י"א ע"ב ד"ה בגדול אחי ובת' מהר"ח או"ז סי' פ"ו ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב ח"ב צד ק"מ סי' י"ז.
שם והא קא מפסיד אמר להו אייתי לי סהדי דמפסיד ואיסלקיניה כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' רמ"ג תתקנ"ח ובשערי תשובותיו ח"ב צד קמ"ד סי' י"ח,
שם א"ל חנן בר אמי אמר שמואל הלכתא כאבא שאול, ע' חזקה רבה חא"ח סי' ס"ט.
שם איתמר מנסך רב אמר מנסך ממש ושמואל אמר מערב, ע' בת' אגודת אזוב חי"ד סי' ט'.
שם מ"ד מערב מ"ט לא אמר מנסך אמר לך מנסך קלבד"מ ואידך כדר' ירמיה דאר"י משעת הגבהה הוא דקנה מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך. ולכאורה השתא דאיתא לדר' ירמיה בטלה לה טענה דקלבד"מ, והדק"ל אמ"ד מערב מ"ט לא קאמר מנסך. ואפ"ל דאיהו סבר דאפשר לניסוך בלא הגבהה. או דס"ל דהגבהה צורך ניסוך הוא, וע' כתובות ל"א ע"א תוד"ה שעקירה ובחולין מ"א ע"א תוד"ה ת"ש ובס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ה ובים התלמוד ריש ב"ק.
שם ולמ"ד מנסך מ"ט לא אמר מערב אמר לך מערב היינו מדמע. ע' שעה"מ פ"ז הי"ב מה' עכו"ם.
רש"י ד"ה ומשום שבועה דרמית עליה לבסוף לא ממנע מתחילה כו' ואתי לאימנועי מעיקרא מלקבל עליו, ע' בת' הריב"ש סי' תפ"ט
תוד"ה ולקבורה. הא פשיטא דאין ממתינים לקבור את המת עד דמשלמי יומי אכרזה אלא הא קמ"ל דאם לוו לצורך הקבורה מוכרין בלא הכרזה ופורעין ע"כ. אולם הכא ובכה"מ בש"ס שמוזכר הא דאמרי נהרדעא משמע דמשום עיכוב הקבורה נגעו בה. וכן מבואר בשערי תשובות למהר"מ ב"ר ברוך ח"ב ס"ס ל"ג צד קנ"ח שכ' וז"ל דלקבורה מזבנינן בלא אכרזתא כי גנאי הוא למת להשהותו יותר מדאי ע"ש.
תוד"ה מנסך קלבד"מ. ומטעם שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרות של חבירו אין לחייבו כו' ע' בת' הגרע"א סי' קס"ד ובעמק יהושע סי' א'.
בא"ד א"נ קסבר דאפשר לנסך בלא הגבהה, ע' נחלת יעקב ח"ב להגאון בעל נה"מ.
בא"ד ועוי"ל דטעמא דשמואל אע"ג דהגבהה לאו צורך דניסוך הוא אפ"ה פטור כיון דאשעת ניסוך לא מחייב דקלבד"מ אשעת הגבהה נמי מיפטר דא"ל הרי שלך לפניך כו', ע' בת' חמדת שלמה חא"ח ס"ס ב'.

דף נג.

ואידך קנסא הוא ומקנסא לא ילפינן ולמאן דיליף קנסא מקנסא כו', ע' מעין החכמה דפוס רעדלהיים דף י"ג סוף ובנובי"ת הה"מ סי' ס"א ובת' מהרש"ם ח"ב סי' רכ"ו.
שם ואי אשמעינן הני תרתי משום דהפסד מרובה אבל מדמע דהפסד מועט אימא לא צריכא, ויליד מאי פסקא ניהי דאם הדימוע היתה בפך קטן אז הוא הפסד מועט אבל משכחת דהיה בחבית גדולה ובע"כ צריך למכור לכהנים בזול כדפירש"י בסוגיין. ואז גם מדמע הוא הפסד מרובה וע' תרומת הדשן סי' ר"ד וצ"ע.
שם אמר חזקיה דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד חייב מ"ט היזק שאינו ניכר שמיה היזק כו' ור' יוחנן אמר ד"ת אחד שוגג ואחד מזיד פטור מ"ט היזק שאינו ניכר ל"ש היזק כו'.
והרמב"ם רפ"ז מה' חובל פסק כר"י והראה הרב המגיד מקורו בב"ק ד"ה ע"ש, וקשה הלא שם משמע להיפוך. דהא פריך לימא קסבר ר' חייא היזק שאינו ניכר ל"ש היזק דאי שמיה היזק הא תנא ליה נזק ומשני תנא היזקא דמינכרא ותנא היזקא דלא מינכרא.
והשתא אי הוי ס"ל לסוגיא דהתם כר' יוחנן וכמש"כ הרמב"ם דהוא רק מדברי סופרים.
איך הוה חשיב לה ר' חייא בברייתא דיליה בהדי אבות ובע"כ דס"ל כחזקיה דהכא, דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק דבר תורה, וע"ש בפני יהושע וצ"ע כעת.
שם מתיב ר"א העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור מד"א וחייב בד"ש ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק בד"א נמי ליחייב, ע' תומים סי' ס"ו סק"מ ובת' שיבת ציון סי' ק"ט.
רש"י ד"ה הכהנים שפיגלו קרבנות ששחטום וזרקום לאכול מהם חוץ לזמנם כו', ע' מל"מ רפ"ז מה' חובל ובח"ס הי"ד ס"ס פ"ח ובמש"כ בחידושי לב"ק דיה ע"א.

דף נג:

מתיב ר"פ גזל מטבע ונפסל תרומה ונטמאת חמץ ועה"פ אומר לו הש"ל כו', ע' נובי"ת חא"ח סי' סמיך ובח"ס חא"ח סי' קי"ט ובעונג יו"ט סי' ל"ב.
שם לימא כתנאי המטמא והמדמע והמנסך אחד שוגג ואחד מזיד חייב דברי ר"מ, ע' בת' עונג יו"ט סי' ל"ד
שם והכא בקנסו שוגג אמו מזיד קמיפלגי דמ"ס קנסו שוגג אטו מזיד ומ"ס לא קנסו כו' ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ו
שם המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל כו'. ע' התרומה סי' רמ"ח ובמה שהארכתי בחידושי לחולין ט"ו ע"א.

שם דר"מ אדר"מ ל"ק כי קניס בדרבנן בדאורייתא לא קניס והא מנסך דאורייתא הוא וקא קניס משום חומרא דע"ז קניס ליה דר"י אדר"י ל"ק כו' ע' חזקה רבה חא"ח סי' ל"ז.
תוד"ה גזלן הוא דהא המכחיש בהמת חבירו באבנים או במלאכה חייב כו', ע' קצוה"ח סי' ש"ז סק"ג.

דף נד.

באתריה דר' יהודה חמירא להו שביעית דההוא דא"ל לחבריה דייר בר דיירתא א"ל אנא לא אכלי פירי דשביעית כוותך, ע' בת' מהרי"ק סי' קפ"ה ובח"ס חי"ד סי' ק"ו ובנועם ירושלמי לתרומות פ"ב,
שם ת"ש דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה כו', ע' ח"ס חי"ד סי' פ"ח.
שם התם גברא לכפורי קא מכוין אנן ניקום וליקנסיה ע"כ. ומה"ט תנן בערכין כ"א ע"א חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן, וע' ב"ק ד"מ ע"א ובחידושי הרמב"ן שם ובבכורות כ"ו עיא ובמנחות נ"ב ע"א ובקידושין ד"נ ע"א ובב"ב מ"ח ע"א תוד"ה יקריב וביבמות פ"ז ע"ב תוד"ה ר"מ. אמנם אי חזינן דמתעצל להביא ומוציא הוצאות חנם כדי שלא ישאר בידו ממה לקנות אז ממשכנין כדכ' התוס' בר"ה דיו ע"א וכן אפילו בדניחא ליה בכפרה אלא שסבור להיות פטור נמי ממשכנין כמש"כ התוס' בכריתות י"ב ע"א, וע' בח"ס הא"ח סי' קי"ט.
תוד"ה נפלו ונתפצעו בסה"ד. כבר נתקלקלו פירותיו בשעת פציעה. ע' ראבי"ה סי' ק"ז.

דף נד:

נפלו ונתפצעו כו', לא נתבאר כאן השיעור כמה נתפצעו וע' בת' הרשב"א סי' שכ"ה.
שם והא הכא דמדאורייתא חד בתרי בטל כוי, ע' בת' הרשב"א סי' תל"ח וסי' תרצ"ח ובת' הריב"ש סי' תצ"ח ובת' עין יצחק הא"ח סי' כ'.
שם חזקה אין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רצ"ב וע"ע ירושלמי ערלה פ"א ה"ד ובאור זרוע ח"א סי' ש"כ
שם אמר אביי כל שבידו נאמן, אולם אין הטעם הואיל ואי בעי מטמא להו כדכ' בת' הרשב"א סי' תתל"ז וע"ע בת' הרא"ש כלל נ"ב סי' ה' ובת' הגרע"א סי' קכ"ה ובס' עולת שמואל ח"א סי' ל'.
שם כהן גדול ביוה"כ יוכיח דכי אמר פגול מהימן ומנא ידעינן כו'. ע' משך וזכמה לפ' ויקרא בפסוק אם הכהן חמשיח ושם בפ' אחרי בד"ה יומא י"ט וע"ע בת' שיבת ציון סי' כ"ג ובת' מהרש"ם ח"ב סי' פ"א.

שם וליעבר עלייהו קולמוס וליקדשיה כמאן נימא דלא כר' יהודא כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' פ"ה וע"ע באו"ז ח"א סי' תקנ"ו,
שם וחכ"א אין השם מן המובחר. יל"ד כאן על לשון אינו מן המובחר. הלא שם הקודש הוא, ואיך נופל בו לאמר אינו מן המובחר. הלא אם כשר הוא מובחר ככל השמות, ואם לאו צריך לאמר פסול, ואף לפ"מ שאמרו בירושלמי שבת פי"ב ה"ה בשיטתו השיבוהו ע"ש, מ"מ לא מתישב כ"כ הלשון, וע' בת' הגרע"א סי' ע' ובמש"כ בחידושי לעיל ד"כ ע"א וע"ע בחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ל"ט ובת' רדב"ז ח"א סי' ע"ז.
שם אזכרות שלו לא כתבתים לשמן כו', ע' בס' התרומה סי' קצ"ב ובס' יראים סי' ט' ובווי העמודים שם ובת' הריב"ש סי' ז' ובכנסת יחזקאל סי' ל"ו ובנובי"ת חאה"ע סי' כ"ג ובחזקה רבה חא"ח סי' מ"ו.
שם ס"ת שכתבתי לפלוני גוילין שלו לא עיבדתין לשמן כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף נ"ו ובת' חמדת שלמה חאה"ע סי' נ"ו וע"ע בס' התרומה סי' ק"צ ובת' הגרע"א סי' ב' ובס' עולת שמואל ח"א סי' י"ח וע"ע באו"ז ח"א סי' תקל"ג.
תוד"ה אמר אביי. הקשה ר"ת דהכא אפילו לרבא לא מהימן אלא משום שהיה בידו תחילה כו'. ע' בת' הרשב"א סי' שע"ו ובראב"ן סי' צ"ב ובת' מהר"ם ב"ב סי' קנ"ו ובת' מהרי"ק סי' ל"ג ובטו"א לר"ה ד"כ ע"ב וע"ע באור זרוע סי' תרט"ז.
בסה"ד תדע דקתני דומיא דאכלת חלב והתם דוקא הויא שתיקה כהודאה, ע' תמים דעים להראב"ד סי' פ"ז ובת' מהרי"ט ח"א סי' פ"ט.
תוד"ה דכי אמר פיגול, וי"ל נהי דפיגול לא הוי פסול מיהא הוי ופיגול דהכא לאו דוקא כו', ע' בת' בית דוד סי' ט"ו.

דף נה.

במשנה העיד ר' יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט, ע' נובי"ת חאה"ע סי' ס"ח ובדורש לציון דרוש י"ב.
שם ועל חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תקון המזבח, ע' עונג יו"ט סי' כ"ט ובעמק יהושע סי' א.
שם אמר רבא מעדותו של ר"י בן גודגדא אמר לעדים ראו גט זה כו', ע' בת' מהר"ם פדוואה סי' ח'.
שם ת"ר גזל מריש ובנאו בבירה בש"א מקעקע כל הבירה כולה כו'. ע' בספר המקח לרב האי גאון שער ז'.

שם דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה כו', ע' מה שדקדק בלשון דבר תורה במרדכי כתובות סי' קמ"ז ועמש"כ בחידושי לעיל ד"ד ריש ע"א.
רש"י ד"ה שהשיאה אביה רבותא נקט כו', וקשה הלא רש"י בא לפרש חידושא דר' יוחנן בן גודגדא בעדותו, ודוקא ע"פ פירושו בלתי מוכן מאי חדית ר' יוחנן במשנתנו, הלא כל נשואי אשה היא דבר תורה בתפיסתה. ומ"מ מתגרשת בע"כ הרי דאין צריכין דעתה וצ"ע, וע' רש"י יבמות קי"ב ע"ב ד"ה שהשיאה אביה ושם קי"ג ע"א ד"ה על החרשת ובמש"כ בחידושי שם.
רש"י ד"ה שאוכלת בתרומה דרבנן בהני נשואין ולא גזרינן מידי, ע' ברשב"א ובח"ס חא"ח סי' פ"ג.
רש"י ד"ה בפקחת אבל גדול בקטנה ליכא למגזר משום קטן בגדולה דקטן לית ליה נשואין אפילו מדרבנן, ע' תוס' יבמות קי"ג ע"א ד"ה שמא יאכיל ובנובי"ק חאה"ע סי' ס"א.
רש"י ד"ה יאוש כדי יאוש לבדו בלא שינוי רשות אחר היאוש לא קני לענין הקרבה ואפילו שמעינן שנתייאשו הבעלים לא קרינן ביה קרבנו ע"כ. הנה מלשון זה של רש"י משמע כשיטת ר"ת הכא ובב"ק ס"ז ע"א דבכל מקום יאוש קונה לעולא רק לענין קרבן שיהא כשר להקרבה קאמר דלא קני משום מהב"ע, וע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' נ"ד.
רש"י ד"ה נמצא מזבח בטל, ואי קשיא האיך התנו ב"ד לעקור כו' הא אמרינן ביבמות שב ואל תעשה שאני כו', ע' ירושלמי גיטין פ"ד ה"ב ובת' באר יצחק חא"ח סי' י"ג.
תוד"ה ועל הקטנה. בתרומה דרבנן איירי למ"ד אין כח ביד חכמים לעקור דמה"ת כו', ע' חזקה רבה חי"ד סי' קט"ז.
תוד"ה מ"ט. ואור"ת דבכ"מ יאוש קונה לעולא רק לענין קרבן שיהא כשר להקרבה כו' ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ק' ובמש"כ בחידושי לב"ק ס"ז ע"א וע"ע בת' אגודת אזוב חא"ח דף ל' ע"א
בא"ד אין זה מברך אלא מנאץ ואע"ג דקנה קודם לכן דשינוי קונה לענין ברכה ראוי להחמיר יותר וחשיב מהב"ע, ע' בת' דבר אברהם ס"ס ט"ז.
בסה"ד. דלרב יהודא נמי יאוש גרידא לא קני אלא יאוש ושינוי השם ולא חייש לטעם דמצוה הבאה בעבירה. ע' נובי"ת חא"ח סי' קל"ג ובעונג יו"ט סי' יוד.

דף נה:

מתיב רבא גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתקס"ח.

שם כרת שע"י דבריהם באה לו אוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עלה, ע' רמב"ן לסה"מ שרש שני.
במשנה לא היה סיקרוקין ביהודא בהרוגי מלחמה כו', ע' בת' הריב"ש סי' ר"צ.
שם לקח מן האיש והזר ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים. ע' בס' המקח לרב האי גאון שער ד'.
שם הלוקח מסיקרוקין נותן לבעלים רביע אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם, ע' בת' הרשב"א סי' תתקט"ו ובמשאת בנימן סי' מ"ג.
שם כיון דקטלי אגב אונסיה גמר ומקני, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקצ"ה ובת', מהר"ח או"ז סי' ק"י ובת' דבר אברהם סי' א'.
תוד"ה שלא יאמרו. וא"ת וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בקום ועשה כו', ע"ל ע"א רש"י ד"ה נמצא ובמש"כ בחידושי שם וצ"ע בת' עונג יו"ט סי' ט' בהג"ה.

דף נו.

בהדי דקאתי שדא ביה מומא בניב שפתים ואמרי לה בדוקין שבעין ע' בת' הרשב"א סי' שכ"ו.
שם כי מטא להתם אמר שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא הנה מה דכפל בזה דבריו, הוא עפ"מ דאמרינן לקמן שילהי פרקין כופלין שלום למלך והנה בפ' ויגש כתיב שתי פעמים ויברך יעקב את פרעה ופירש"י על ברכה ראשונה שהיא שאלת שלום כדרך כל הנראין לפני מלכים לפרקים, והרמב"ן כ' וז"ל ואינו נראה כן שאין מדרך מוסר המלוכה שישאל אדם בשלום המלך, וכמו שאמרו כלום יש עבד שנותן שלום לרבו כו' ע"ש, אולם מהכא ומהא דלקמן מבואר בהדיא כפירש"י דנותנין שלום למלך, ובע"כ שאני עבד שאינו נותן שלום אפילו לסתם רבו שאינו מלך. מפני שמתחילה הוא מסור תחת ידו לעבדות, וע' ב"ק ע"ג ע"ב תוד"ה כדי. משא"כ שרי המדינה או סתם זקנים נכבדים נותנין שלום למלך כנ"ל. ודברי הרמב"ן צ"ע

דף נו:

רש"י ד"ה לבנון זה בית המקדש שמלבין הוא עונותיהן של ישראל ע"כ. לשון רש"י הוא מן הספרי ר"פ ואתחנן בפסוק ההר הטוב הזה והלבנון. ועמש"כ בחידושי עה"ת שם.

דף נז.

בא וראה כמה גדולה כחה של בושה שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו, ע' בת' . מהרי"ק סי' קפ"ח.
שם אמרה לו בבקשה ממך אל תגע בי שאין לי כתובה ממך כו' ע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' חיי שרה סי' ט"ז אות ח'.

דף נז:

מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים מאן אינון שמעיה ואבטליון. ע' דורש לציון סוף דרוש ג'.
שם כתוב בתורה את ה' האמרת היום וה' האמירך היום כבר נשבענו להקב"ה שאין אנו מעבירין אותו באל אחר ואף הוא נשבע לנו שאין מעביר אותנו באומה אחרת, בברכות ד"ו ע"א ובחגיגה ד"ג דרשו הני קראי אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר שמע ישראל וגו' ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ע"ש הארכתי בביאור הענין בחידושי עה"ת פ' תבוא
שם א"ל קיסר אישדי לך גושפנקא וגחין ושקליה כי היכא דלימרו קביל עליה הרמנא דמלכא א"ל חבל עלך קיסר כוי, ע' בס' אור גדול דף ט"ז ע"ב.
תוד"ה קפצו כולן. והא דאמר מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל בעצמו הכא יראים היו מיסורים כו ע"כ וקשה מאי דוגמא היא זו להא דר' חנינא בן תרדיון שכבר היה בכבשן ולא היה חפץ לקרב מיתתו ע"י תחבולת עצמו, משא"כ הכא כל הענין היה שהחמירו על עצמן למסור א"ע על קדושת השם דהא מן הדין היו הילדות קרקע עולם כמו גבי אסתר בסנהדרין ע"ד ע"ב וגם הילדים למה להו למידן ק"ו מן הילדות, אדרבה אפילו הילדים היו מותרין לעצמן לפ"מ דמשני בסנהדרין שם הנאת עצמן שאני וע' בתוס' שם ובכ"מ. ובע"כ דבשעת הגזירה היו מחמירין על עצמן וכהך דעה דמותר להחמיר בזה, אולם התוס' הבינו דאם הילדים והילדות היו חושבים שיסתפקו בזה מה שיעשו להנאת עצמן אז לא היו ג"כ מחמירין על עצמן. אבל הם חשבו שלא יסתפקו בזה ואח"כ יתיסרו ג"כ ביסורים ולהכי קפצו כולן לתוך הים.

דף נח.

מעשה בבנו ובתו של ר' ישמעאל בן אלישע שנישבו לשני אדונים כו' עיני עיני יורדה מים, ע' משך חכמה למגילת איכה בד"ה גיטין פ' הניזקין.

שם א"ל בא ועשה עמי בחובך כו' ועל אותה שעה נתחתם גזר דין, ע' בת' הרא"ש כלל ע"ח סי' ב'.
שם אמר רב ל"ש אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה ושמואל אמר אף בשטר נמי לא קנה עד שיכתוב לו אחריות, ע' מל"מ פט"ו הי"א מה' טוען ובלח"מ שם פי"ד ה"ב ובביאור הגר"א לחו"מ סי' רל"ו סק"ח ושם סי' קנ"א סק"ג.
תוד"ה כל ממון. כי איכא סכנת נפשות פודין שבויין יותר על כדי דמיהן כו', ע' כנסת יחזקאל סי' ל"ח.
תוד"ה אבל בשטר. ולמאי דמפרש ה"ר אליעזר משנז"א דרב ושמואל פליגי הכא באחריות טעות סופר הוא כו', ע' חזקה רבה חאה"ע סי' מ"ז

דף נח:

מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל עד שתכתוב לו אחריות, ע' בת' הרשב"א סו' תתקמ"ט ושם ח"ד סי' רע"ו ובת' הרא"ש כלל ל"ד סי' א' ובכלל ס"ח סי' כ"א.
שם וכגון זה טוענין ליורש וטוענין ללוקח כו', ע' בת' הריב"ש סי' ר"צ.
שם ת"ר הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקרוקין כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תר"ס ובת' באר יצחק חאה"ע סי' יוד.

דף נט.

מימות רבי ועד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד פי' לאפוקי הדורות שביניהם כמו רבה ורב יוסף אביי ורבא שבימיהם היו גזירות שמד ר"ל כדביאר הרמב"ם בתשובה דפוס ירושלים סי' שמ"ט
במשנה הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. ע' כתובות ס"פ מציאת האשה ושם בתוד"ה אבל ובת' מהר"ם אלשיך סי' ק"א וע"ע בת' הרשב"א ח"ד סי' רמ"ב ובמיוחסות סי' ב' ובת' מהר"ם ב"ב סי' תתרי"ז ובת' הרא"ש כלל א' סי' ח' ובכלל פ"ה סי' י"א.
שם כבר שית כבר שבע רב כהנא אמר כבר תמניא במתניתא תנא כבר תשע כבר עשר ול"פ כל חד וחד לפי חורפיה, ע' בני אהובה פ"ד ה"ז מה' אישות ובת' הריב"ש סי' קמ"א וסי' תס"ח תצ"ה.
שם וטעמא מאי א"ר אבא בר יעקב א"ר יוחנן משום כדי חייו ע' בס' המקח לרב האי גאון שער שלישי ובת' הריב"ש סי' כ' ובת' הגרע"א סי' קמ"ז.

שם מתנתו מאי ואמר לן מתנתו מתנה אחת מתנת שכמ"ר כו'. ע' בת' הרא"ש כלל פ"ה סי' יוד.
במשנה מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום, ע' ברכי יוסף חא"ח סי' א' סק"ז, ובת' מהרי"ק סי' קי"ג ובמג"א סי' שס"ו סק"ז ובת' עין יצחק חי"ד סי' א' וסי' ח' ובחזקה רבה חא"ח סי' ל"ז.

דף נט:

מציאת חש"ו יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור, ע' בת' מקום שמואל סי' א'.
שם עני המנקף בראש הזית מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום ד' יוסי אומר גזל גמור, ע' מהרי"ק שרש קל"ב ובת' משאת בנימן סי' כ"ז וסי' מ"ג ובחו"י סי' מ"ב.
שם מה"מ א"ר מתנה דא"ק ויכתוב משה את התורה הזאת כו'. לא ידענא מדוע תלי דרשה זו ברב מתנה הלא דר"ש בן יוחי היא והוכיח מהאי קרא שהוא מדברי תורה כמבואר בירושלמי דפרקין ה"ט ע"ש וצ"ע, כן אני מתפלא על הנובי"ת חא"ה סי' י"ד שכ' דהא דכהן קורא ראשון הוא ד"ת כו' ע"ש, ולא זכר להירושלמי שם דריב"ל ור' חנינא תרווייהו ס"ל שהוא מדבריהן ע"ש.
שם והא ר"ה קרי בכהנא בשבתות ובי"ט שאני ד"ה כו', ע' בת' הרשב"א סי' קי"ט ובמיוחסות סי' ר"ד ובראבי"ה סי' קכ"ז ובת' הריב"ש סי' צ"ד וסי' ר"ד ובת' מהרי"ק סי' ט' ובכנסת יחזקאל סי' ז'.
שם נקטינן אין שם לוי קורא כהן כו' כי קאמרינן באותו כהן. ע' בת' הרשב"א סי' י"ג ובמיוחסות סי' קפ"ו.
שם כהן אחר כהן לא יקרא משום פגמו של ראשון כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ק"ח. רש"י ד"ה אלא בסעודה. אבל לענין לקרות בתורה בביהכ"נ אין כהן חולק כבוד ללוי כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' ק"ז.
תוד"ה נתפרדה חבילה ה"ר ר' יצחק ברבי יהודא מפרש דקורא לוי במקום הראוי לו כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ח"ג צד שט"ו.

דף ס.

מהו לקרות בחומשים בביהכ"נ . בצבור כו', ע' בת' הרשב"א סי' תת"ה ובמיוחסות סי' קפ"ז.

שם ס"ת שחסר יריעה אחת אין קורין בו ולא היא התם מחסר במילתיה כו' ע' בת' הרשב"א סי' תרי"א ובת' מהר"ם ב"ב סי' קע"ד
שם אין קורין בחומשין בביהכ"נ משום כבוד צבור ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' כ"ו וסי' מ"ג ובשאגת אריה סי' ל"ד.
שם כהו לכתוב מגילה לתינוק להתלמד בה תיבעי למ"ד תורה מגילה מגילה ניתנה תיבעי למ"ד תורה חתומה ניתנה כו'. ע' מעין החכמה דף קל"ט ע"ב ובת' ברית יעקב חא"ח סי' ה'
שם אר"ש בן לקיש משום ר' ינאי באלף בית כו' הכא במאי עסקינן בסירוגין. ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ה' ובתשב"ץ ח"א סי' בי.
רש"י ד"ה ופרשת שילוח טמאים וישלחו מן המחנה שבאותו היום הוקבעו המחנות וכשנגללים הפרוכת בכל סילוק מסעות הותרו זבין ומצורעים ליכנס לשם. הא דרש"י הביא הכא דין היתר זבין ומצורעים בשעת סילוק המסעות ל ע' דורש לציון דרוש ג' תוד"ה תורה חתומה ניתנה. והיה יכול להוכיח זה מכמה מקראות דאין מוקדם ומאוחר בתורה כו'. ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' כ"א

דף ס:

א"ר אלעזר תורה רוב בכתב ומיעוט על פה שנאמר אכתוב לו רובי תורתי וגו' ור' יוחנן אמר רוב ע"פ ומיעוט בכתב כו',ע' בקונטרס קדמת העמק לשאילתות בראשית סי' ג'.
שם דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בע"פ כו', ע' ראב"ן סי' מ"ב ובתוס' תמורה י"ד ריש ע"ב ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בת' מהר"ם ב"ב סי' שי"ג ובראבי"ה סי' תתע"ח ובקונטרס קדמת העמק לשאילתות במדבר סי' יוד וע"ע באו"ז ח"א סי' תקמ"ה.
רש"י ד"ה רוב בכתב. רוב התורה תלוייה במדרש שכתובה למידן בכלל ופרט וגז"ש ושאר מידות שהתורה נדרשת בהן כו' על שבעל פה נכרת ברית. ע' מה שהאריך בזה בהקדמת קרית ספר למהר"ם מטראני פרק ג'.
רש"י ד"ה משום חשדא. יחשדו את בני החצר שמטלטלין בלי עירוב, ובתוס' פי' שחושדים אותם לגנוב, וע' בת' באר יצחק חי"ד סי' ג' ובס' תפארת זיו סי' יוד.
תוד"ה שיפורא. אלא נראה כלשון אחר שפירש . שופר שבו נותנין נדבה לתלמידים ע' בת' כנסת יחזקאל סי' ט' ובמה שהאריך בזה בחזקה רבה חא"ח סי' ל"ד.

דף סא.

ת"ר מפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל ומבקרין חולי עכו"ם עם חולי ישראל כו', בתוספתא פ"ג ליתא תיבת עם רק מפרנסין עניי עכו"ם ועניי ישראל כו' והגר"א ז"ל בהגהותיו שם הוסיף תיבת עם בכולהו ע"ש הוא רק להשוות גרסת התוספתא עם ברייתא דבסוגיין. וראיה לזה דבביאוריו ליו"ד סי' קנ"א סק"ב. הסכים לדעת הר"ן דעם לאו דוקא. ואפילו בפני עצמן מפרנסין אותן, ועמש"כ בזה בחידושי לעירובין ס"ד ולחולין צ"ג

במשנה משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית כו', ע' סוכה ל"ט ע"א תוד"ה הלוקח לולב ובס' חזקה רבה חי"ד סי' קל"ו. ם ומחזיקין ידי נכרים בשביעית אבל לא ידי ישראל כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שע"א.

שם ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום. ע' בס' יראים סי' נ"ה.

שם רוב עמי הארץ מעשרין הן. ע' ריב"ש סי' רכ"א ובח"ס ח"ו סי' י"א.

רש"י ד"ה עם מתי ישראל. לא בקברי ישראל אלא מתעסקין בהם אם מצאום הרוגים עם ישראל, ישראל ע' בתורת האדם להרמב"ן סוף ענין הקבורה מה שהביא מהתוספתא כהוספה על פירש"י

תוד"ה ליקט. נראה דאיצטריך לאשמעינן בתולשן בידו ומפילן אע"פ שלא נתעכבו בידו ולא אחז בהן אלא להפילם, ע' מחנה אפרים ה' מכירה קנין משיכה סי' ד'..

תוד"ה שדי וקשה דרב כהנא היכי הוה מנקיט ואכיל ומי לא הוה חייש לדרכי שלום כו', ע' בת' הרשב"א סי' שכ"ז.

תוד"ה משאלת. וקשה לר"ת ותיפ"ל דהוה שרי משום דאיכא למיתלי בתבואה של היתר כו', ע' ח"ס חי"ד בהוספתו לסי' י"א

תוד"ה ורבא אמר. ורבא גמי אית ליה רוב עמי הארץ מעשרין הן כו', ע' בס' שאילת שלום סי' א'

דף סא:

הב"ע בכלי חרס המוקף צמיד פתיל וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה, פי' דהכי תנן בטהרות פ"ז מ"ו דכ"ח מוקף צמיד פתיל אינו מציל טומאת זב ונדה וה"נ אמרינן בנדה ד"ה ע"ב דכ"ח המוקף צ"פ אע"ג דניצול באהל המת אינו ניצול במעל"ע שבנדה, וע' חגיגה כ"ה ע"א תוד"ה שונין ובסוטה כ"ט ע"ב רש"י ד"ה ובכל הספרים וברמב"ם ראב"ד ומפרשים פי"ב ה"ח מה' תרומות ובת' מהר"ם אלשיך סי' קכ"ג.

תוד"ה אשת חבר. ומפרש ר"ת וכן ר"ח דאשת חבר טוחנת עם אשת ע"ה איירי בתבואה של חבר כו'. וכן כתבו התוס' בחולין ד"ו ע"ב וע' מה שהארכתי בחידושי שם.

דף סב.

אמר להו שלמא עלייכי מלכי שלמא עלייכי מלכי כו' מנין שכופלין שלום למלך שנאמר ורוח לבשה את עמשי ראש השלישים לך דוד ועמך בן ישי שלום שלום לך וגו'. אפ"ל אף דידעו דריב"ז אמר שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא כדלעיל נ"ו צ"א. מ"מ חשבו דאולי הוא רק מנימוס וד"א, אמנם מהכא שמעינן דגם ריב"ז קאמר בכפילא משום דדינא הכי ומקורו מהאי קרא. אך לכאורה יל"ד קצת מדוע פשיט לה מדברי קבלה ולא מן הכתוב בפ' ויגש דיעקב בירך לפרעה שתי פעמים באותו מעמד. די"ל דהתם היו שתיהן ברכות, משא"כ הכא ולעיל שם כמו בקרא דעמשי אל דוד שתיהן שאילת שלום. וזהו לדעת הרמב"ן עה"ת שם. ואפילו לרש"י שם עכ"פ רק אחת היתה שאילת שלום, ועוד דהתם היו שתי הברכות אחת בכניסתו ואחת ביציאתו. ובקרא דקבלה כמו בסוגיין ולעיל שם שתיהן הן ביחד בשעת הפגישה.
תוד"ה אין עודרין. אלא מפרש ר"ת אגיסטון בקרקע שמקבלים מן המלך לפרוע כך וכך תבואה בשנה כו'. ע' בת' אבקת רוכל סי' כ"ג ובס' ציץ הקדש סי' ט"ז.

דף סב:

קמ"ל דהתקבל והולך קאמר, והטעם מבואר בת' הרא"ש כלל מ"ה סי' ז' משום דאמרינן אדם יודע שאין הבעל עושה שליח לקבלה והתקבל והולך קאמר.
שם איתמר הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אמר הילך כמה שאמרה כו', ע' בת' פני יהושע אה"ע ח"א סי' ה'.

דף סג.

אלא הכא משום דעקריה שליח לשליחותיה לגמרי כו', ע' בחידושי הריטב"א ובת' עונג יו"ט סי' קמ"ו וע"ע בת' הרשב"א חלק רביעי סי' פ"ד.
שם לא קבלה אהולכה והולכה אקבלה כו' ע' בת' הריב"ש סי' שכ"ט וסי' תע"ב.
רש"י ד"ה אלא השתא. דשליח גופיה לאו בתורת הכי קבליה דלא ניחא ליה בטרחא דהולכה כו', ע' אור שמח פ"ו ה"ח מגירושין.

דף סג:

איתמר התקבל לי גיטי כו' למימרא דמספקא ליה לרב אי הולך כזכי דמי אי לאו כזכי דמי והא איתמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו כ'. ע' עמק יהושע סי' י"ז ובנועם ירושלמי . מע"ש פ"ד.

שם התם ספק ממונא לקולא הכא ספק איסורא לחומרא, ע' אור זרוע לב"מ סי' ק"ח.

שם מ"ט דרב אב"א משום בזיון דבעל אביא :

משום הצרה הבא לאחר מכן כו', ע' בת' הרא"ש כלל מ"ה סי' ט' ובס' התרומה סי' ק"כ.

שם גט מחיים וחליצה לאחר מיתה. ע' בת' מהר"ם ב"ד ברוך סי' תתצ"ה, ב

שם ההיא דהוו קרו לה נפאתה אזול סהדי כתוב תפאתה כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תתע"ב .. ובת' הרא"ש כלל ס"ח סי' ל"א. -

שם אלא אדין כותבין ונותנין אפילו מאה פעמים, ע' שת' הריב"ש סי' רי"ד וסי' שכ"ג וסי' תק"ג. .

שם בעא מיניה רבא מר"ג כתבו ותנו לשליח מהו סלוקי סלק להו א"ד לטרחא דידהו חייש כו', ע' קצוה"ח סי' רמ"ד סק"ג. במשנה האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כיתי עדים שנים שאומרים בפנינו אמרה ושנים שאומרים בפנינו קבל וקרע כו', ע' בת' הריב"ש סי' קצ"ג וסי' שי"ח ובאבני מלואים . סי' ל"ה סק"ז. ר

דש"י ד"ה לא חזרה. ושליחות שאינה ראויה לחזור ולהגיד אינה שליחות, ע"ל כ"ד ע"א רש"י ד"ה והא לא חזרה ובס' חזקה :רבה חאה"ע ש . סי' נון.

תוד"ה דקדמה. הומ"ל דאיכא בינייהו היכא דלא קפיד בעל, ע' במה"פ לירושלמי דפרקין ה"א ובאבני מלואים סי' ל"ו סק"ה. -

תוד"ה כותבין. נראה לר"י היכא דלא נאבד הגט אלא שמסופקין בו אם נעשה כתיקון אם לאו דאין לעשות אחר כו', ע' בס' התרומה סי, . קי"ח ובת' הרשב"א חלק רביעי סי' שכ"ד.

דף סד.

איתמר בעל אומר לפקדון ושליש . אומר לגירושין מי נאמן כו', ע' בת' ר' בצלאל אשכנזי סי' כ"ז וע"ע בת' הרשב"א סי' תתקפ"ה וסי' אלף רכ"ח ובחלק רביעי שם בסי' מ"ע סמ"ך ובחלק ששי סי' כ"א ובמיוחסות סי' קמ"ו ובת' הרא"ש כלל מ"ה סי' יוד ובריב"ש 4 . סי' פ"ב.

שם מתיב ר' אבא הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ושליש נאמן משניהם כו', ע' בת' הרשב"א סי' תקע"ג ובת' מהר"ם ב"ב סי' רע"ז ובריב"ש של תנ"ב ובת' מהרי"ט ח"א סי' צ'.

שם אלא אי אמרה קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה מהימנא מיגו דאי בעיא אמרה כו, עי' נובי"ק האה"ע פי' ל"ז.

שם האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם ומת שלוחו אסור בכל הנשים שבעולם כו' פ אור זרוע ח"א סי' רכ"א ובריב"ש סי' שא ובחזקה רבה חאה"ע סי' ל"ו ובנחל אשכול לל האשכול ח"ג סי' י"ז.

שם חזקה שלי עושה שליחותו ה"מ לחומרא אבל לקולא לא. ע' תומים סי' צ"א סק"ג ובמש"כ בחידושי לחולין י"ב ע"א וע"ע בחול המשולש בחלק התשובות להגאון מהרא"י סי' כ"ז

תוד"ה בעל נאמן. וא"ת א"כ מה הועילו חכמים דתקון לאמר בפני נכתב ובפ"נ ובפ"ג כת' מהר"ם פדוואה סי' ג'.

תוד"ה שליש נאמן. דאין לפרש דנאמן השליט מטעם מיגו כו' ע' בת' מהר"ח אוי סי' ל"ז.

תוד"ה אסור בכל הנשים שבעולם. ונראה וקנסם קנ בעלמא הוא כו'. וכ"כ התוס' בנזיר דיש ע"א וע' בת' שיבת ציון סי' מ"ט ובהעמק שאלה לשאילתות פ' חיי שרה ר"ס ז ובת . מהרש"ם ח"ב סי' פ"א.

דף סד:

ולהימנה לדידה מדרב המנונא כו', ע' בת הריביש סי' קכ"ז ובת' אגודת אזוב חי"ד סי' ה' ובאור שמח פי"ב הי"ב מגירושין.

שם האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה כו' ע בת' בשמים ראש וכסא דהרסנא סי' סרה וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף ר"ל.

שם רבנן סברי ידא יתירתא זכי לה דחמנא ,:

ע' בס' הצבא הנדפס בתמים דעים להראב' סי' רכ"ה מדה שנית.

שם קטנה היודעת לשמור גיטה מתגרשת כי עי בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תנ"ה.

רשיי ד"ה חפץ ומחזירו לאחר שעה כו' זוכה אף לאחרים ומדרבנן, עי בת' ושב הכהן ל ד' ובהעמק שאלה לפ' צו סי' ע"ד אות י"ב

תוד"ה שאני שתופי מבואות דרבנן. משמע ל. יהודא ורב חסדא פליגי אי זוכה לאחר מדאורייתא כו', ע' בת' הגרע"א סי' רכ"א ובחוט המשולש בחלק התשובות להגאון ר' הלל סי' א וכת' דבר אברהם סי' א'

בא"ד ויי"ל דאין למעט קטן משליחות מקרא דתרומה אלא במילתא דליתיה כגון תרומה דליתא בתרומה דנפשיה אבל בזכיה כמו שזוכה לעצמו זוכה נמי לאחרים. ע' בת' אגודת אזוב חי"ד דף י"ט ע"ב ובחוט המשולש בחלק התשובות להגאון ר' הלל סי' ה'.
בא"ד דס"ד שיוכל להמנות משום דשה לביה אבות דאורייתא בו', ע' פסחים צ"א ע"ב תוד"ה אוש זוכה ובס' עולת שמואל ה"א סי' ע"ז

דף סה.

מתיב רב אויא כיצד מערימין על מע"ש כו', ע' מה שהאריך בזה בח"ס חא"ח סי' ס"ב.
שם ואמה העבריה בזה"ז מי איכא והתניא אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ע' בת' עין יצחק חי"ד סי' ד'.
שם אלא בעציץ שאינו נקוב דרבנן, ע' עונג יו"ט סי' כ"ח.
שם אמר רבא ג' מדות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים כו', עי בת' מקום שמואל סי' א' וע"ע בת' הרשב"א ח"ד סי' רס"א ובמיוחסות סי' פ"ו ובת' הריב"ש סי' תס"ח ובאור זרוע ח"א סי' תקצ"ט
שם וכנגדן בקטנה מתגרשת בקידושי אביה. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רמ"ב וסי' שכ"ד.
שם ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תקצ"ו ובמש"כ בחידושי לב"ב קנ"ו ע"א וע"ע בת' הרא"ש כלל א' סי' ח' ובכלל פ"ה סי' י"א.
רש"י ד"ה וכנגדן בקטנה. ומתגרשת בקבלת עצמה אפילו קיבל בה אביה קידושין ומת ואע"פ שקידושיה קידושין מה"ת, ע' בס' תשובת שמואל קונטרס קידושי קטן
תוד"ה צרור וזורקו זוכה לעצמו. וא"ת והא דתנן במי שמת זכין לקטן ואין זכין לגדול הא קטן גופיה אמר הכא דזכי, ע' מה שתירץ בזה הגאון ר' הלל ז"ל בחוט המשולש בתשובותיו סי' ה'.
תוד"ה התקבל לי גטי. הוה לן למימר דאוקי אשה בחזקתה שלא נתגרשה אלא חומרא בעלמא היא שהחמירו חכמים כו', ע' חזקה רבה חי"ד סי' קי"ח.

דף סה:

אמר רבא ר' נתן דבבלאה הוא ודייק בין פיטרוה לפטרוה תנא דידן דבר ארץ ישראל הוא לא דייק, ע' בת' ר' בצלאל אשכנזי סי' כ"א
במשנה בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לאמר אף המפרש והיוצא בשיירא כו' ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רמ"ו ובת' מהר"ם ב"ב סי' ר"נ

שם גניבא יוצא בקולר הוה כי הוה קא נפיק אמר הבו ארבע מאה זוזי לרבי אבינא מחמרא דנהר פניא כו'. ע בת' מהרי"ק סי' צ"ד
תוד"ה גיטא א"נ מבבל ועד מתא מחסיא הוי הכל שליח לקבלה כו'. ע' אור שמח פ"ו ה"ח מגירושין.

דף סו.

שלחו מתם מחמרא כדי ליפות. את כחו. ע' בת' הרשב"א סי' אלף נ"ח
במשנה מי שהיה מושלך לבור ואמר כל השומע את קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' פ"ד וסי' שי"ב.
במשנה אם מעצמו נפל ה"ז גט אם הרוח דחתו אינו גט, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רמ"ו ובת' בית אפרים חי"ד סי' ע"ו.
שם מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני אם הוכיח סופו על תחילתו ה"ז גט כו', ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' מ"ד ובח"ס אה"ע ח"ב סי' מ"ג וע"ע בת' מהרי"ק סי' ל"ב ובמש"כ בחידושי לחולין ל"ט ע"ב.
שם ההוא גברא דעל לבי כנישתא אשכח מקרי ינוקא ובריה דיתבי ויתיב אינש אחרינא גבייהו אמר להו בי תרי מינייכו נכתבו גיטא לדביתהו כו', ע' תומים סי' ל"ו סק"ו ובקצוה"ח סי' ס"א סק"ג.
שם אמר רבא הלכתא משוו אינשי ברא שליחא במקום אבא, ע' חזקה רבה חאה"ע סי' ס"ד.
רש"י ד"ה בשעת הסכנה כגון זה שמסוכן למות ואם לא עכשיו אימתי, ע' נובי"ת חאה"ע סי' קכ"ג.
רש"י ד"ה אמר לשנים תנו גט לאשתי אע"ג דלא אמר כתבו ותנו יחתמו בעצמן כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף רמ"ד.
תוד"ה דמי חמרא דלא חשיב זה דשלב"ל אלא הוי כמו דקל לפירותיו כו', ע' קצוה"ח סי' ר"ט סק"ד ובת' הגרע"א סי' קמ"א ושם ס"ס קמ"ו
תוד"ה כדי ליפות כחו. פי' בקונטרס שיהא כל היין שלו באחריות כו' ונראה שלא ר"ל שיהא כל ההפסד שלו כו', ע' תרומת הדשן סי' שי"ד.
תוד"ה כל השומע. או שמא יש לחלק דהכא:
ליק כל הרוצה לכתוב אלא כל השומע דייחד יחדיה למי ששומע קולו, ע' נובי"ק חאה"ע סי' צ"א ובנועם ירושלמי לדמאי פ"ה.

דף סו:

במשנה א"ר יוסי נומינו לשליח אף אנו מקובלין שאפילו אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי שילמדו ויכתבו ויתנו, ע' בת' הריב"ש סי' רכ"ח.
רש"י ד"ה אי לא מימסרן. ולא דמי למוסר גט לשלוחו שיכול לחזור ולעשות שליח אחר ע"כ. כוונתו דהתם איכא ממשות הגט ולא הוו רק דברים. כדביאר לעיל כ"ט ע"א ברש"י ד"ה רבא אמר.
תוד"ה כתב ידן. ה"ה דהו"מ למימר איפכא אי סבירא לן דכתב הגט הוא כתב יד כשר, ע' קצוה"ח סי' רמ"ד סק"ג
תוד"ה הא כתב. א"נ נהי דמכשר ר"מ כשמצאו הבעל באשפה היכא שצוה לכתוב מודה ד"מ שצריך לעשות צוויו כו', ע' בס' צבי גאון יעקב סי' כ'.

דף סז.

ומשום כיסופא דסופר חיישי ז ומחתמי חד מהנך סהדי וסופר בהדייהו ובעל לא אמר הכי כו'. ע' בת' הרשב"א סי' אלף רכיא ושם חלק רביעי סי' קצ"ט.
שם הלכה כר' יוסי דאמר מילי לא ממסרן לשליח. ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ב ובנובי"ת חי"ד סי' קמ"ז.
שם ר' יוסי נימוקו עמו, והנה עפ"ז קבעו בכ"מ בש"ס הלכה כר' יוסי נגד תנאים אחרים, ובזה הונה לי קצת דקדוק אחד בהגדה דברכות ד"ג ע"א, דאליהו הנביא אמר לר' יוסי שלום עליך רבי ור' יוסי השיבו ג"כ שלום עליך רבי ומורי. הלא ממ"נ אי חד רבה אידך תלמידא, אולם לפי המבואר הכא דחכמי הש"ס החליטו על ר' יוסי דהלכה כמותו גם נגד תנאים אחרים, ולהיפוך באליהו הנביא לא סמכינן על הודאתו, דלא בשמים היא כדפירש"י בשבת ק"ח ע"א, וא"כ שפיר קרא אליהו לר' יוסי רבי מצד ההלכה המוחלטת כדבריו, ור' יוסי קרא לו רבי מפני צד הוא שיש בידיעה זו לברר המעשה כמה שהיתה. כדי לקבוע ההלכה על ידו. דע"י ספיקא דעובדא בע"כ הוא ג"כ ספיקא דדינא, וכהא דתנן שילהי עדיות. דאליהו יברר הספיקות ויעשה שלום בעולם ועמש"כ בחידושי לתענית ד"כ ע"ב, וע"ע בת' שיבת ציון סי' צ"ד.
והנה בעירובין מ"ו ע"ב אמרינן ר' יהודא ור' יוסי הלכה כר' יוסי ובודאי דהוא ג"כ משום דר' יוסי נימוקו עמו, ועפ"ז איכא למידק בביצה י"ב ע"ב אהא דפליגי ר' יהודא ור' יוסי דאמר רב יהודא אמר שמואל הלכה כר' יוסי והשתא אם כלל מונח הוא בכל הש"ס הכי, אמאי איצטריך לפסוק דבדבר זה הלכה כוותיה נגד ר, יהודא. וע' כעין זה בתוס' ע"ז

ל"ג ע"ב ד"ה והלכתא ואפ"ל דר"י אמר שמואל ס"ל כרב דלית ליה להני כללי דעירובין כדאמרינן שם מ"ז ריש ע"ב וע' כה"ג בתוס' ע"ז ליב ריש ע"ב ועמש"כ בחידושי לע"ז בשני המקומות וליבמות מ"ב ע"ב ע"ד התוס' ד"ה הלכה כר' יוסי.
תוד"ה אמר לסופר. אבל כאן עיקר עדות לא נמסרו אלא לאלו והראשונים הם שלוחי הבעל שמצוה לאלו לעשות לה גט. ע' נתיבות ס"ס דמ"ד.

דף סז:

אמר לעשרה כתבו גט ותנו לאשתי אחד כותב ע"י כולם כולכם כתובו אחד כותב במעמד כולם כו', אולם אם מת אחד מהם אי אמרינן בזה רובו ככולו ע' בעתים לבינה על ספר העתים ס"ס ק"ח. . ר
שם כתובו כל חד מינכון חתומו כל א מינכון אובילו כל חד מינכון. ע' ב הרשב"א ח"ד סי' קניג
במשנה מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו גטא .י. לאשתי לא אמר כלום, ע' בת הרא"ל כלל מ"ה סי' י"ח.
שם אפר כתבו גט לאשתי ואחזו . וחזר ואמר לא תכתבנו אין דבריו האח כלום, ע' אור שמח פ"ג הט"ו מגירושין.
שם נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשחן והרכין בראשו בודקין אותו ג' פעמים ל' ע' בת' עונג יו"ט סי' קנ"ג.
תוד"ה מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו ה לאשתי לא אמר כלום ואפילו אמר כתג ותנו, ע' בת' הרשב"א חלק רביעי סי' רמ"ו

דף סח.

רש"י דד"ה סייר לגושפנקיה בדקו שלא נגע אדם בו כו' ע"כ הא דרש"י דייק בזה אדם הוא דמשדים שלו לא הי"ל לחוש דכל מידי דצייר וחתים לית להו רשותא כדאמרינן בחולין ק"ה ע"ד וע' רש"י ברכות ד"ו ד"ה בגושפנקא.
תוד"ה איכא שמיר, וא"כ היה שמיר בבית שני כו'. ע' בת' מקום שמואל קונטרס שפר התירוצים לחולין דף י"ה ובמנחת חינוך מצוה צ"ה ובמש"כ בחידושי לתמיד כ"ו ע"ב.

דף סח:

ואפיה הוה ליה ביעתותא מיניה והיינו דכתיב הנה מטתו שלשלמה כו', ע' במהרש"א ח"א לסנהדרין ד"כ ע"ב ד"ה ולבסוף על מטתו.

דף סט.

ונימרו הכי שברירי דפלוני בר פלניתא כו', ע' בת'. הרשב"א סי' תי"ג.
שם אי סריך מריאה קאתי ואית ליה תקנתא ואי לא מכבדא קאתי ולית ליה תקנתא כו' ע' ס"ז יו"ד סי' מ"א סק"א.

דף סט:

אנפקא דחמרא חייא. הנה באמת כל אנפקא דחמרא הוא חייא כדאמרינן בחולין צ"ד ע"א אלא משום דעלול קצת למטעי בחמרא מזיגא כדאמר התם, והכא דהוא לרפואה דייק בהדיא לפרש חמרא חייא. והא דרש"י פירש דזהו שיעור רביעית מבואר בשבת ק"ט ע"ב דקאמר ונישלוקינהו בהדי הדדי עד דקיימי אאנפקא. ובהא דפירש"י דכן הוא שם הכלי מבואר בב"ב נ"ח ע"ב, ושם מבואר נמי דאנפק ואנבג חד הוא. ואפשר משום דפ"א מתחלף בבי"ת כדכ' הרמב"ן בפסוק נשפת ברוחך דהוא כמו נשבת, ובלשון הבבלי הפקר בפ"א והירושלמי קורא הבקר בבי"ת והא דקאמר בקידושין ד"ע ע"א דרב יהודא תפס לר"נ על דקאמר אנבגא במקום אנפק, אפשר דבמקום זה היה לשון בני אדם ביותר לקרוא אנפק.
שם ההיא עיזא דהות שתיא מיא דבי נפחא אישתחיט ולא אישתכח לה טחלא ע' ראב"ן סי' רנ"ו.
שם אלא מרגל בפת שחרית דמעליא לכולי גופיה, ע' ח"צ סי' ט"ו.

דף ע.

שמונה ממעטים את הזרע ואלו הן המלח כו' וגדגדניות ע"כ והיינו דתניא בעירובין כ"ח גודגדניות מרובי בנים יאכלו חשוכי בנים לא יאכלו. וע"ש ברש"י ד"ה גדגדניות ובד"ה גודגדניות שבמדי.

דף ע:

במאי קמיפלגי ר"ל מדמי ליה לישן ור' יוחנן מדמי ליה לשוטה ור"י נמי לידמיה לישן ישן לא מחוסר מעשה כו', ע' סנהדרין מ"ז ע"א ובתוד"ה אימא כישן.
שם שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו כו', ע' בס' התרומה סי' ק"ל.
שם דבי ר' ישמעאל תנא כו', בספר המקח לרב האי גאון שער ג' הגרסא דבי שמואל תנא.

תוד"ה ומי אמר. וי"ל דהא פשיטא דבשעה שאמר כתבו אכתי דעתא צילותא היא ול"ד לאחזו קורדייקוס כו', ע' בחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י ז"ל סי' ז'
תוד"ה התם דעתא צילותא היא. לא ידע רבינו יצחק עד מתי יחשב דעתא צילותא כו' ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ב'.
בא"ד ובגט שכיב מרע אור"י דצריך ליזהר שלא יתקלקל בין כתיבה לנתינה כו' ע' בספר התרומה סי' ק"ל

דף עא.

חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו כו' ע' בס' המקח לרב האי גאון שער ג' ובס' התרומה סי'. קכ"ה קכ"ו ובח"ס אה"ע ח"ב סי' ב'.
שם אם לא יגיד פרט לאלם שאינו יכול להגיד אמאי הא יכול להגיד מתוך הכתב א"ל אביי עדות קאמרת שאני עדות דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם, והנה רש"י בפ' שפטים כ' דדרשה זו היא לכל עדות שלא ישלחו כתבם לב"ד, אבל התוס' בב"ב ד"מ ע"א וביבמות ל"א ע"ב כתבו. דדרשה זו היא רק גבי אלם שאין ראוי להגיד אבל אחר מועיל כתב ידו. ועמש"כ בחידושי עה"ת בפ' שפטים וליבמות שם וע"ע במגילת אסתר לסה"מ שרש שני ובח"ס אה"ע ח"א סי' מ"ד.
שם שאני עדות דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם. ע' מיוחסות סי' רנ"ד ובמה שהארכתי בחידושי לתמורה ד"ג ע"א וע"ע בכנסת יחזקאל סי' פ"ב ובח"ס אה"ע ח"ב סי' מ"ו ובקצוה"ח סי' מ"ו ס"ק י"ט.
שם קתני מיהא עדיות כו' בעדות אשה והא קתני ירושות א"ר אבהו ירושת בנו הבכור, ע' תומים סי' מ"ו ס"ק ל"ט.
תוד"ה אר"ז. אבל לרב כהנא דחשיב יכול לדבר מתוך הכתב אפילו בחרש א"כ דבור מעליא הוא ויש לחושבה הגדה. ע' נובי"ק חי"ד סי' ס"ו
תוד"ה והא. אע"ג דממעט חרש וחרשת מחליצה לפי שאינו באמר ואמרה אמירה ודאי לא הוי אלא בפה. ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ס"ג ובח"ס חא"ה סי' ט"ו.
תוד"ה ירושת בנו הבכור. אלא אור"י דהיינו שאמר על בן בין הבנים שהוא בכור וקמ"ל דנאמן לכך ע"י הרכנה, ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' ג'.

דף עא:

נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית, וכ' בראבי"ה ס"ס קנ"א דישראל שקידש והמיר דתו אינו יכול ג"כ להפקיע הקידושין ע"י המרתו דדמי לשפוי ונשתטה, ועמש"כ בחידושי לזבחים י"ב ע"ב.
במשנה עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו, ע' בת' עונג יו"ט סי' ק"ח.

דף עב.

רב אשי אמר כולה ר' יוסי היא ולא מיבעיא קאמר כו'. ע' בת' הרשב"א סי' אלף רכ"א.
שם ישמעו לאפוקי ממ"ד מודה ר' יוסי באומר אמרו. ע' בספר התרומה סי' קכ"ה ובת' הרשב"א חלק רביעי סי' פ"ד.
שם קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב. ע' בת' הריב"ש סי' ר"מ ובח"ס אה"ע ח"ב סי' מ"ה וע"ע בת' הרא"ש כלל מ"ה סי' ג'.
במשנה מעכשיו אם מתי ה"ז גט, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' נון וסי' תתנ"ז.
רש"י ד"ה מהיום ולאחר מיתה. דבשלמה גבי מתנה איכא למימר גופא מהיום ופרי לאח"מ אבל הכא ליכא למימר הכי כו', ע' בס' צבי גאון יעקב סי' ד'.

דף עב:

אילימא דאמר לה מהיום ורבנן צריכא למימר, ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' נ"ו.
שם גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר כו' ע' בת' עונג יו"ט סי' קנ"ד וסי' ק"ס וע"ע בנה"מ סי' ר"נ ס"ק י"ג
רש"י ד"ה אף גיטו אם עמד חוזר. ולא מיבעי היכא דאמר אם מתי דהא לא מית אלא אפילו לא אמר אם מתי כו'. ע' בתוד"ה א"ר הונא ובשערי תשובות למהר"ם ב"ב סי' ק"ח צד רי"ש.
רש"י ד"ה אידך מי שלא הלך בשוק מסתמא אע"פ שניתק לחולי אחר יש בו מחולי הראשון ולא בעי אומדנא, ע' בת' הרשב"א סי' אלף רמ"ב.
תוד"ה א"ר הונא, ע"כ נראה לר"ת שכ"מ שנתן גט ולא התנה דאם עמד אינו חוזר ול"ד למתנת שכ"מ דאם עמד חוזר דמתנה אינה חלה כלל אלא לאח"מ אבל גט חל מחיים כו', ע' מה שהאריך בזה בת' אחיעזר חי"ד סי' כ"ב,

דף עג.

והא קמ"ל דהלך על משענתו הוא דבעינן אומדנא אידך אומדנא נמי לא בעינן ש"מ שכ"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה כו'. ע' בת' הריב"ש סי' ר"ז.
שם שלחו מתם אכלו ארי אין לנו כו', ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ס"ב וע"ע בת' הריב"ש סי' ר"נ.
שם קאקי חיורי משלחי גלימא דאינשי אונסא דלא שכיח הוא ע' בת' מהרי"ק סי' ז' וסי' ק"א וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קצ"ח ובת' הרא"ש ריש כלל ל"ד.
במשנה לא תתיחד עמו אלא בפני עדים אפילו ע"פ עבד כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי', תתנ"ז ובת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ק"ו וע"ע בס' חזקה רבה חאה"ע סי' רכ"ז ובת' הרדב"ז ח"א סי' קכ"א.
תוד"ה איתיביה. ואור"י דאיכא שלשה גווני אונס דאונס דשכיח לגמרי לכו"ע אין אונס כו', ע' בת' מהר"ם אלשיך סי' סמ"ך.
תוד"ה לא תתיחד. ולא משום גט ישן שהרי כבר היה גט משעת נתינה כו', ע' בס' התרומה סי' קיל ובת' הרא"ש כלל מ"ו סי' א' ובאבני מלואים סי' מ"ם סק"ט.

דף עג:

ת"ר ראוה שנתיחדה עמו כו' חוששין משום זנות ואין חוששין משום קידושין, עמש"כ הבעה"מ בס' הצבא הנדפס בסוף ס' תמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ט' ובהשגות הרמב"ן שם סי' רכ"ו וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף רמ"ג ובת' הריב"ש סי' ו'.
שם ה"ק ראוה שנבעלה חוששין משום קידושין נתן לה כספים חוששין משום זנות דאמרינן באתננה נתן לה כו'. ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ו'.
רש"י ד"ה ואין חוששין לקידושין. להצריכה גט דאי לשם קידושין בעל לא הוה יהיב לה אתנן כו'. ע' אבני מלואים סי' קמ"ט ובח"ס אה"ע ח"ב סי' נ"ח.
בא"ד והאי חוששין דזנות לאו דוקא דמאי חששא איכא אי משום כהונה הא גרושה היא ונפסלה ואי לתרומה בת כהן לא מיפסלה אלא בביאת עבירה כו', ע' בת' הגרע"א סי' קפ"ב
תוד"ה נתן לה. ומיהו לר"א דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשום אישות עשאה זונה נקט נמי לשון חוששין בזנות. ע' נובי"ת חאה"ע סי' ד.
תוד"ה אמר רבה ונראה לר"ת במש"כ בפר"ח נעשה כאומר בכ"ף מעת שאני בעולם כלומר מהיום דקאמר היינו מחיים שדעתו לאחר הגט כל מה שיוכל רק שיחול מחיים

שעה אחת סמוך למיתתו כו', ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ח"ב סי' ק"ח צד קצ"ט ובת' שיבת ציון סי' צ"ב

דף עד.

במשנה ארשב"ג מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו ה"ז גיטך ע"מ שתתן לי איצטלתי ואבד איצטלתו ואמרו חכמים תתן לו את דמיה. ע' אור שמח רפ"ח מגירושין וע"ע בת' הרא"ש כלל ששי סי' י ובכלל ל"ה סי' ב' ובאבני מלואים סי' ל"ח סק"א

שם איכא בינייהו שנתקרע הגט או שאבד כו' ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקצ"ז.

שם ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת נתנה אינה זקוקה ליבם לא נתנה זקוקה ליבם רשב"ג אומר נותנת לאביו או לאחיו או לאחד מן הקרובים, ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' נ"ז ובת' הגרע"א סי' קכ"ז,

שם ע"כ ל"פ אלא דמ"ס לי ולא ליורשי ומ"ס לי ואפילו ליורשי כו', וכ' בת' מהר"ם ב"ב סי' קל"ו דהלכה כת"ק ולא כרשב"ג דדוקא כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו ולא בברייתא ע"ש, וכ"כ הרשב"ם בב"ב קע"ד ריש ע"א ועמש"כ בחידושי שם וע"ע בת' הנ"ל סי' רמ"ד ובשערי תשובותיו שי"ל ע"י חברת מקיצי נרדמים ח"ב סי' י"ח צד קמ"ה ובמה"פ ושירי קרבן לירושלמי דפרקין ה"ה ובת' הגרע"א סי' קכ"ו.

שם כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' רכ"ז ועוד ע"ש סי' קע"ד ובת' הרא"ש כלל ס"א סי' א'

רש"י ד"ה ולאחר לא תנשא עד שתתן. דדילמא לא יהבה ונמצא גט בטל ע"כ. אין כוונת רש"י שלא תקיים התנאי מרצונה ולהכי הגט בטל אלא אפילו אם תאנס ולא תוכל ליתן ג"כ בטל הגט כמבואר בת' הרא"ש כלל מ"ה סי' י"א וע"ע בחזקה רבה חאה"ע סי' נ"ו.

תוד"ה אשם תלוי. ושמא אי הוי מספקא לן אם מת מאותו חולי אם לאו היה לר"מ מייתי נמי אשם תלוי, ע' מהרש"א ובת' עין יצחק , חא"ח סי' ד' וע"ע בדורש לציון דרוש ד בהגה"ה.

תוד"ה ר' יוסי אומר בעילתה ספק ומביא אשם תלוי ולא בעי ר' יוסי חתיכה מב"ח כו' ע' נועם ירושלמי לבכורים פ"ב.

תוד"ה ר"ה אמר והיא תתן. וכן. הלכה דקי"ל כרבי דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' מטות סי' קל"ח אות ד'.

תוד"ה איכא בינייהו ולעיל גבי גט הו"מ למימר נמי שפשטה ידה כו' ע' בת' הגרע"א סי' ר"ד.

דף עד:

ע"מ שתתני לי מכאן ועד שלשים יום כו' פשיטא מהו דתימא קפידיה לאו קפידא ולזרזה קאתי קמ"ל, ע' בת' הרא"ש ריש כלל צ"ז
שם הרי זה גיטיך ע"מ שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר לה מחולים לך מהו כו', ע' בת' משאת בנימן סי' ק"ז וע"ע בת' הרא"ש כלל מ"ו סי' ב' ובת' הריב"ש סי' שפ"ז
שם מדאיצטריך ליה להלל לתקוני נתינה בע"כ דהויא לה נתינה מכלל דבעלמא נתינה בע"כ לא הויא נתינה, ע' קצוה"ח ר"ס נ"ה ובאבני מלואים סי' כ"ט סקי"ד.
רש"י ד"ה אף זה. ואומר לו הריני כאילו התקבלתי אלמא מחילה כקבלה, ע' תרומת הדשן סי' שי"א.
תוד"ה הא קיי"ל הלכתא כרבה מכאן משמע דבכולי הש"ס הלכתא כרבה לגבי רב יוסף כו', וכן האריכו התוס' בכ"מ כדהביא עה"ג וע' ראבי"ה סי' ר"ז ובמהרי"ק סי' קס"ט

דף עה.

מכלל דבעלמא נתינה בע"כ לא הויא נתינה כו'. ע' ח"ס אה"ע ח"ב ס"ס וי"ו.
שם ואיכא דאמרי אמר רבא מתקנתו של הלל כו' וכי איצטריך ליה להלל לתקוני שלא בפניו כו', ע' אבני מלואים ס' כ"ז סק"ד.
שם ה"ז גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת ע"מ שתחזירי לי את הנייר מגורשת מ"ש רישא ומ"ש סיפא כו' והכא הא לא כפליה לתנאיה. ע' בת' חמדת שלמה חח"מ סי:' יוד ובאבני מלואים סי' ל"ח סק"ז.
שם מתקיף לה אביי אימור דאמר רשב"ג היכא דליתיה בעיניה היכא דאיתיה בעיניה מי אמר. ע' חזקה רבה חאה"ע סי' רל"ח.
שם מהיכא גמרינן להו מתנאי ב"ג וב"ר מה התם תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר אף כל כו'. ע' תוס' כתובות ע"ד ע"א ד"ה תנא דאפשר ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י :
סי' מ"ז.
תוד"ה מכלל, ואור"י די"ל דכיון דא"ל ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז תלה הדבר בדעתה ועליו לקבלם כו'. ע' העמק שאלה לשאילתות פ' מטות סי' קל"ח אות ח'
תוד"ה לאפוקי. ובכל על מנת שבש"ס כגון ע"מ שתחזירהו לי דאתרוג וכיוצא בו בעי כפילות כו' ע"כ ע' רשב"ם ותוס' ב"ב קל"ז ע"ב ובכתובות צ"ז ע"א תוד"ה זבין ובקידושין ד"ו ע"ב ד"ה לא החזירו.

דף עה:

אלא א"ר אדא בר אהבה משום דתנאי ומעשה בדבר אחד ע' בת' הריב"ש סי' קע"ה.
שם רב אשי אמר הא מני רבי היא דאר"ה אמר רבי כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי, ע' בת' הרשב"א סי' אלף קכ"ה ובת' הרא"ש כלל מ"ו סי' א' ובת' הרדב"ז ח"א סי' קס"ה.
שם אתקין שמואל בגיטא דשכמ"ר אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט כו', ע' תשב"ץ ח"א סי' קט"ו ובהקדמת הט"ז ליו"ד ובנקוה"כ וגליון מהרש"א שם ובמהרי"ק סי' צ"ד ובח"ס אה"ע ח"ב סי' נ"ו וע"ע בתוס' ביצה ל"ז רע"ב ובעמק יהושע סי' ז'.
שם אלא אמר רבא אם לא מתי לא יהא גט אם מתי יהא גט כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רל"ג וע"ע בס' התרומה סי' ק"ל ובאו"ז למס' ב"מ ס"פ הפועלים.
במשנה כמה היא מניקתו שתי שנים. ע' בת' ריקאנטי סי' רל"ט ובמעשה בצלאל שם ובאגודת אזוב מדברי חאה"ע סי' ו'.
שם כלל אמר רשב"ג כל עכבה שאינה הימנו ה"ז גט, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תת"ס ובקצוה"ח ר"ס כ"א.
שם רבא אמר ל"ק כאן בסתם כאן במפרש רב אשי אמר כל סתם נמי כמפרש יום אחד דמי, ע' בת' הרא"ש כלל ו' סי' י"ט.
רש"י ד"ה ר' יהודה אומר שמונה עשר חודש לר' יהודה זמן הנקת תינוק עד שיהא לו י"ח חדשים בכתובות בפ' אע"פ. ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' כ' ובמ"ת חאה"ע סי' ל"ו.
תוד"ה דתנאי ומעשה בדבר אחד פי' שהתנאי סותר המעשה כו', ע' אבני מלואים סי' ל"ח סק"ו.

דף עו.

הרי זה גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים ע"מ שתניקי את בני שתי שנים כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתע"ז ובת' הרא"ש כלל פ"א סי' א' ובאור זרוע למס' ב"מ סי' ש"א.
רש"י ד"ה אמר לה בפני שנים ה"ז גיטיך ולא מסרו לה בפניהם דאי מסרו לה איגרשה לה בהאי תנאי כו', ע' תשובות הרא"ש כלל מ"ו סי' ב'.

דף עו:

וליחוש שמא פייס כו' באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי כו', ע' בת' הרא"ש כלל מ"ה סי' י"ב ובת' הריב"ש סי' שנ"ח ובבית שמואל סי' קמ"ד סקי"ד ובאבני מלואים סי' ל"ח ס"ק כ"ו.

במשנה כתבו לאחר י"ב חדש ונתנו לאחר יב"ח ומת אם הגט קודם למיתה ה"ז גט ואם מיתה קדמה לגט אינו גט ואם אין ידוע זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת, ע' נובי"ק חאה"ע סי' נון ובחזקה רבה חי"ד סי' קנ"ג.

רש"י ד"ה התירוה לינשא. דאע"ג דלא אמר מעכשיו כמאן דאמר מעכשיו דמיא דמסתמא מעכשיו קאמר לה, ע' בת' הרשב"א סי' תתקט"ז וסי' אלף קס"א.

רש"י ד"ה הכל מודים. באומר לאשתו בלילה זה גיטך כשתצא חמה מנרתיקה, ע' בת' הגרע"א ס"ס קכ"ו ובח"ס אה"ע ח"ב סי' נ"ו.

תוד"ה דהא איקיים. וי"ל דאיכא למיגזר אטו לא מת כי אין העולם יודעין שמת כו', ע' בר"ן ובת' שיבת ציון סי' צ"ג.

דף עז.

לא נחלקו אלא באם תצא מ"ס לה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו כו', ע' בת' הרא"ש כלל סי' ג' ובת' הריב"ש סי' שפ"ז.

שם חד בשבא ותרי ותלתא בתר שבתא ארבע וחמשה ומעלי שבתא קמיה שבתא, ע' בס' העתים ד"ה ערבי שבתות.

במשנה לתוך חיקה או לתוך קלתה ה"ז מגורשת, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תתקצ"ג.

שם מנה"מ דת"ר ונתן בידה אין לי אלא ידה גנה חצירה וקרפיפה מנין ת"ל ונתן מ"מ, ע' רמב"ן לסה"מ שרש שני.

שם וצריכא דאי אשמעינן גט משום דבעל כרחה מגרשה אבל גנב דליתיה בע"כ אימא לא כו', הנה בנתיבות בפתיחתו לסי' ריש הביא בשם ח"א שהק' דנילף קידושין מגט מהקישא דויצאה והיתה ואח"כ נילף גניבה מקידושין כו', וע' מה שתירץ בזה הגאון מהרי"ל דיסקין ז"ל בחלק הכתבים סי' ס"ה.

שם ואי אשמעינן גנב משום דקנסיה רחמנא אבל גט אימא לא צריכא, ע' נובי"ק חאה"ע סי' פ"ב בהגה"ה ובחזקה רבה חא"ח סי' ע"ב.

דף עז:

ותיזל איהי ותיחוד ותפתח ותחזיק ביה כו', ע' בתוד"ה ותיזיל ובמה שנרשם שם עה"ג, וע"ע בתוס' ביצה ל"ו ע"ב וב"ק נ"ב ע"א וב"ב נ"ג ע"א ובת' הגרע"א סי' קע"ד.
רש"י ד"ה גיטה וידה באין כאחד. ע"י הגט באה ידה לה עם נתינתו, ע' אבני מלואים סי' ל"ה ס"ק י"ג.
רש"י ד"ה ה"ז חזקה. דהשתא קא יהיב לה חצר וגיטה בתוכו ותנן נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות כו', ע' ברשב"א ור"ן ובת' הגרע"א סי' רכ"א רכ"ב ובקצוה"ח סי' ר"ב סק"ד ובת' מהרש"ם ח"ב סי' קצ"ה.
תוד"ה ידה גופיה מי קניא ליה וא"ת חצרה נמי לא קניא ליה גופיה אלא פירי. ע' קצוה"ח סי' שי"ג סק"א ובאבני מלואים סי' ל' סק"ה.
בא"ד ועוד דחצר קנוי לו בע"כ של אשה אבל ידיה אינם קנויים לו בע"כ דיכולה היא לומר איני ניזונית ואיני עושה, ע' מחנה אפרים ה' נדרים סי' כ"א.

דף עח.

ה"ד קרוב לה וה"ד קרוב לו אמר רב ד' אמות שלה זהו קרוב לה ד"א שלו זהו קרוב לו כו', ע' בת' הריב"ש סי' ר"ה.
שם ה"ד מחצה על מחצה א"ר שמואל בר רב יצחק כגון שהיו שניהם עומדין בד' אמות וליחזי הי מינייהו קדים כו', ע' קצוה"ח ר"ס רס"ח ובאבני מלואים סי' ל' סק"ט.
רש"י ד"ה בכפות שאינו ראוי להלך בההוא קאמר רבא דהוי גט עכ"ל. וזה אינו כמו שהעתיקו לשון רש"י דהכא בתוס' לעיל כ"א ע"א ובב"ק י"ב ע"א, עד דמשו"ה החליטו דבעינן כפות וישן ע"ש. ולפי גרסת רש"י דהכא י"ל דס"ל כדעת הרמב"ם דכפות לחוד מהני, וכדהסביר הגר"א ז"ל באה"ע סי' קל"ט ס"ק י"ט ובחו"מ סי' ד"ב סקט"ו. דמש"א בש"ס והלכתא בכפות חוזר ממילתא דרבא דאמר ישן רק בכפות לחוד סגי, ובמק"א הארכתי בזה.
תוד"ה כגון. וי"ל דהכא לכולהו מספקא להו אלא דדחו למתני' דלא נפשוט מינה כו' ע' בר"ן ובת' דבר אברהם סי' כ"א.

דף עח:

א"ר חסדא גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת כו', ע' בס' התרומה סי' קכ"ג.

תוד"ה ואת לא תיעבד. והיינו דוקא ברה"ר אבל בחצרה א"צ שיגיע לידה כו', וע' בס' התרומה סי' קכ"ד.
תוד"ה לגיטין. והקשה הר"י לר' יהודא דלדבר אחר נמי אמרו לעיל במי שאחזו דנתינה בע"כ הויא נתינה כו', ע' בת' הרשב"א סי' תרנ"ה.
תוד"ה מחצה על מחצה שניהם יחלוקו הכא לא שייך לאמר הממע"ה דאין כאן ספק, ע' קצוה"ח סי' ע"ה סק"ו ובתומים שם ס"ק כ"ב וע"ע בקצוה"ח סי' ק"כ סק"ב ובחזקה רבה חא"ח סי' ה'
תוד"ה אם יכול לנתקו. נראה דלא מיירי כשהיתה ידה פתוחה ולאחר שנתן הגט בידה קפצה ידה וע' בספר התרומה מה שהאריך בזה בסי' קכ"ג.

דף עט.

א"ל ר"ז לר' אסי כמאן כרבי דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא א"ל אפ"ת רבנן ע"כ ל"פ רבנן עליה דרבי אלא לענין שבת אבל הכא משום אינטורי הוא והא קא מינטר, עמש"כ בחידושי לזבחים כ"ה וע"ע בת' דבר אברהם סי' כ"א.
שם ל"ש אלא שנמחק דרך ירידה אבל נמחק דרך עלייה לא כו'. ע' שעה"מ פ"ה ה"ג מה' גירושין.

דף עט:

שתי קופות זו בתוך זו פנימית שלה וחיצונה שלו וזרקו לה אפילו הגיע לאויר פנימית אינה מגורשת מ"ט דהא לא נח כו', ע' עולת שמואל ח"א סי' מ"ד.
במשנה בש"א פוטר אדם אשתו בגט ישן וב"ה אוסרין כו', ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ק"ו ק"ז.
שם וא"ד א"ר אבא אמר שמואל אם נתגרשה תינשא לכתחילה, ע' בת' הרשב"א סי' אלף רמ"ג.
במשנה כתב לשם מלכות שאינה הוגנת כו' ע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' י"ב.
שם היה במזרח וכתב במערב וכתב במזרח תצא מזה ומזה. ע' בת' הרשב"א סי' אלף ר"ח ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רפ"ג.
תוד"ה פנימית בסה"ד. א"נ שובר הוי כמו שומר ושלוחו של משכיר, עמש"כ על הגליון וע"ע בת' הגרע"א סי' קל"ג

תוד"ה ב"ש סברי. בירושלמי מפרש דאזלי לטעמייהו דב"ש אית להו בפ' המגרש לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה כו', ע' אבני מלואים סי' ל"ג סק"א ובת' שיבת ציון סי' פ"ב ובחזקה רבה חאה"ע סי' ג'

דף פ.

במשנה שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה כו'. ע' בת' הרשב"א סי' אלף רכ"ב ובחלק רביעי סי' קצ"ז ובת' הגרע"א סי' קט"ז ובחזקה רבה חאה"ע סי' קס"ח שם כל עריות שאמרו צרותיהן מותרות הלכו הצרות האלו ונישאו ונמצאו אלו אילונית תצא מזה ומזה כו'. ע' אור זרוע ח"א סי' תקצ"ז.
שם כתב סופר גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש כו' ע"ל בתוס' דף י"ט סוף ע"ב ובס' התרומה סי' קכ"א
שם היה במזרח וכתב במערב מאן אילימא בעל חיינו שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה כו' ע' תשב"ץ ח"א סי' י"ב וע"ע בס' התרומה ס"ס קכ"ח ובתוס' יבמות צ"א ע"ב ד"ה היה במזרח.
תוד"ה שינה שמו. לא ששינה ממש אלא שיש לאותה העיר שני שמות בשני מקומות ע' בת' הרשב"א סי' אלף רי"ג.
תוד"ה ושם עירו. ור"ת הביא ראיה שאין שטר נפסל כשנשתנה בו דבר שאינו צריך מדאמר בפ"ב דכתובות דאין מעלין משטרות ליוחסין כו', ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' פ"ט ובת' הגרע"א סי' קי"ז וע"ע בת' פמ"א ח"א סי' כ"א ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' י"ז.
תוד"ה וכי יתביתו. ועוי"ל דגט מאוחר ודאי כשר טפי שכתוב מקום שעומד בשעת כתיבה כו', ע' תומים סי' מ"ג ס"ק כ"ה.

דף פ:

ומודים חכמים לר"מ שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שהולד ממזר א"ר אשי אף אנן נמי תנינא כו', ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח סי' י"ט.
רש"י ד"ה דמיחלפה. משום שמא יאמרו גירש ראשון ונשא זה וחזר הראשון והחזירה לאחר גירושי שני כו', ע' בס' חוט המשולש בחלק התשובות של הגאון ר"ח זצ"ל סי' י"ג.
תוד"ה זו דברי. ור"ת מפרש דלאו אשלום מלכות קאי זו דברי ר"מ אלא אהיה במזרח וכתב במערב כו' ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' כ"א כ"ב.

תוד"ה נישאו. משום דבמזיד מיתסרא בשוגג נמי גזרו ביה רבנן כו', ע' אבני מלואים סי' ל"ז ס"ק כ"א.

דף פא.

שלח ליה תצא והדבר צריך בדיקה מאי היא כו', ע' שאילתות ס"פ שמות ובהעמק שאלה שם.

שם תצא והאמר רב אשי כל קלא דבתר נשואין לא חיישינן ליה מאי תצא נמי תצא משני, ע' מה שהאריך בזה בנובי"ק חאה"ע סי' ס"ה.

שם א"כ אתה מוציא לעז על בניו של ראשון כיון דמשני הוא דמפקינן לה ומראשון לא מפקינן לה אתי למימר סמוך למיתה גרשה. ע' אור שמח פ"ב הכ"א מה' יבום.

תוד"ה ובנהרדעא. התם משום דנפסל מתרומה לעולם אבל משום דנאסרה לבעלה משום גרושה אין לבטלו כו', ע' תוס' כתובות כ"ו ריש ע"ב ובחזקה רבה חי"ד סי' רי"ש בחידושיו לקידושין ס"ה ע"ב.

תוד"ה דורות אחרונים ר' דוסא. אע"ג דבאלו נערות קאמר ר' יוחנן ר' יהודא ור' דוסא אמרו דבר אחד והכא קאמר ר' יהודא גופיה בא וראה שלא כדורות גם על עצמו היה קורא תגר א"נ לאו דבר אחד ממש קאמר כו' ע"כ. משמע מדבריהם דבתירוץ קמא תירצו על ר' יהודא ובתירוצם א"נ כו' תירצו על רבי יוחנן. אבל לולא דבריהם ז"ל היה נלע"ד דאדרבה לא די דר' יוחנן לא סתר א"ע אלא דאיהו נמי לשיטתיה, עפמש"כ הרשב"א בתשובה סי' שי"ד ושם סי' תל"א ותרפ"ח דכל היכא דאמרו בש"ס פלוני ופלוני אמרו דבר אחד הוא להורות דהיא שיטה ואין הלכה כתרווייהו וע' ב"מ ס"ט ע"א ובתוס' שם וברי"ף ובעה"מ רמב"ן ור"ן בפ"ק דסוכה גבי סוכה דירת קבע, והארכתי בזה בחידושי למנחות נ"ז ע"ב ולחולין קכ"ד ע"ב ולפ"ז בכתובות גמי דר' יוחנן אמר ר' יהודא ור' דוסא אמרו דבר אחד ג"כ לא אמר דבריו לחשיבותא, אלא לגריעותא לדורות דלית הלכתא כתרווייהו וא"כ שפיר קאמר הכא בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים. דה"נ ר' דוסא מיקל בקדושת יוחסין. ולית הלכתא כוותיה כדס"ל איהו גופיה בכתובות שם

דף פא:

דב"ש סברי אדם עושה בעילתו בעילת זנות וב"ה סברי אין אדם עושה בעילתו בע"ז, ע' מל"מ פ"י הי"ח מגירושין.

שם ומודים בנתגרשה מן האירוסין שא"צ הימנו גט שני דכיון דאין לבו גס בה לא אמרינן הן הן עדי ביאה, ע' בת' הריב"ש סי' ה' ו' ובתרומת הדשן סי' ר"ט.
שם במאי פליגי דאיכא עדי ייחוד וליכא עדי ביאה כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף ע"ג ושם אלף קפ"ח.
שם ב"ש סברי לא אמרינן הן הן עדי ייחוד והן הן עדי ביאה וב"ה סברי אמדינן הן הן עדי יחוד והן הן עדי ביאה. ע' בת' הרא"ש כלל ל"ה סי' יוד ושם כלל מ"ה סי' ט' ובחוט המשולש בחלק התשובות להגר"ח סי' יוד.
שם והא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה כו', ע' בת' הגרע"א ס"ס קכ"ב.
שם א"ר יוחנן לא הוכשרו בו אלא עד אחד קרוב בלבד אבל תרי לא דילמא אתי לקיומי בתרי קרובים וחד כשר כו', ע' בת' הרא"ש כלל סמ"ך סי' ב'.

דף פב.

אמר אביי ש"מ האי קרוב חתים אי בעי בין בתחילה בין באמצע בין בסוף ממאי מדלא קבע ליה מקום. ע' בת' הרא"ש כלל ששים סי' ד'
במשנה המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני כו' ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קע"א ובת' הרא"ש ריש כלל מ"ו ובתשב"ץ ח"א סי' ד' ובאור זרוע ח"א סי' תקצ"ו.
שם איבעיא להו האי אלא חוץ הוא או על מנת הוא ע' בת' הרשב"א סי' תר"מ ובת' הרא"ש כלל מ"ה סי' י"א ובמעין החכמה דפוס רעדלהיים דף פ"א ע"א ובס' עולת שמואל ח"א סי' ס"ו.
רש"י ד"ה כי אתו והסופר והעדים בפנינו ועדין לא נמסר לה ע' בתוד"ה צא והשלם ובתומים סי' מ"ה ס"ק י"ז.

דף פב:

טעמא דר"א מהכא ואשה גרושה מאישה לא יקחו אפילו לא נתגרשה אלא מאישה נפסלה מן הכהונה אלמא הוי גיטא כו', ע' בת' הריב"ש סי' שמ"ח.
שם בא ראובן וקידשה חוץ משמעון ובא שמעון וקידשה חוץ מראובן ומתו שניהם מתיבמת ללוי כו' ע' בת' הרשב"א סי' תש"ז ובאבני מלואים סי' ל"א סקכ"ג.
שם בעי אביי אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר וא"ל לראובן ושמעון מהו מי אמרינן מאי דאסר שרא א"ד מאי דאסר שרא ומאי דשרא אסר. ע' בת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ט' וכלל מ"ו סי' ב'.

תוד"ה אפילו. ובירושלמי דמכילתין פריך לה וליתני ט"ו נשים לר' אלעזר ומשני התם התורה אסרה עליו ברם הכא הוא אסרה עליו כו', ע' דורש לציון דרוש וי"ו.

דף פג.

ת"ר לאחר פטירתו של ר"א נכנסו ארבעה זקנים להשיב על דבריו כו', ע' משך חכמה לפ'. תצא ד"ה כריתות.
שם נענה ר"ט ואמר הרי שהלכה זו ונשאת לאחיו של זה שנאסרה עליו ומת בלא בנים לא נמצא זה עוקר דבר מן התורה כו', ע' תוס' יבמות צ"ט סע"א ובעמק יהושע סי' ב'.
שם הרי שהיה זה שנאסרה עליו כהן ומת המגרש לא נמצאת אלמנה אצלו וגרושה אצל כל אדם וק"ו כו'. ע' אור שמח פי"ב ה"ז מגירושין
שם אלא מעתה בת אחיו לא ישא שמא ימות בלא בנים כו', ע' בת' הגרע"א ס"ס פ"ג.
שם ובמאי אילימא בחוץ משרא שרי ר"א כו' ע' ת' הרא"ש כלל מ"ה סי' י"ז ובתשב"ץ ח"א סי' י"א.
שם אי הכי בכולה תנאי דעלמא נמי לא תנסיב דלמא לא מקיימא ליה לתנאיה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין כו', ע' בר"ן פ' מי שאחזו דף ע"ד ובמה שהאריך בדבריו בס' חזקה רבה חאה"ע סי' ר"ס.
תוד"ה עמדה ונשאת וא"ת והלא אין נשואין חלין שהרי אסורה עליו משום אשת איש כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' קמ"ה,

דף פג:

ד"ע שמיע ליה דאיכא דאמר חוץ ואיכא דאמר על מנת כו' ע' בת' הרשב"א סי' אלף קס"ח ובמיוחסות סי' קכ"ט.
שם השיב ר"ש בר אלעזר תשובה לדברי ר"א היכן מצינו שזה אוסר וזה מתיר, ע' ח"ס אה"ע ח"ב ס"ס מ"ו.
שם והרי יבמה דבעל אוסר ויבם מתיר התם יבם הוא דקא אסר לה דאי מבעל הא שרייא וקיימא ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' ד'.
שם כל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת, ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' ד',
שם ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות, ע' בת' הגרע"א סי' קכ"ו

דף פד.

מסתברא בין לר"א בין לרבנן כיון דפסקה פסקה. ע' אבני מלואים סי' מ"ם סק"ה וע"ע שם סי' כ"ח ס"ק נ"ג וסי' ל"א סקכ"ב.
שם הכא בדידה קיימא לאיגרושי אלא אמר רבא הרי זו לא תנשא לא לו ולא לאחר כו', ע' בחידושי הגר"ח הלוי פ"ח הי"ג מגירושין וע"ע בת' הריב"ש סי' ר"ז ובחזקה רבה חאה"ע סי' קמ"ד.
שם ר' יהודא בן תימא אומר כזה גט כלל א"ר יהודא ב"ת כל תנאי כו'. ע' אור שמח פ"ו הי"א מה' אישות וע"ע בת' הרמ"א סי'
שם בשלמא בשר חזיר אפשר דאכלה ולקיא כו' אלא אבא ואביך בדידה קיימא נהי דאיהי עבדא איסורא אבא ואביך מי עבדי איסורא. ע' בת' מהרי"ל דיסקין ז"ל חלק הפסקים סי', ל"ז,
רש"י ד"ה אמר לך רבא דאילו בשר חזיר בידה לקיימו באיסור כו'. ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' ט"ו ובס' בית זבול סי' ל"ג.

דף פד:

א"ר ספרא כתבו בתוכו תנן פשיטא כו', מהו דתימא ה"מ לאחר התורף כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' קנ"ג.
שם דא"ל רבא להנהו דכתבי גיטי שתקי שתוקי לבעל עד דכתביתו ליה לתורף דגיטא ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שי"ח.
שם אר"ז מחלוקת לפני התורף דרבי סבר גזרינן ע"מ אטו חוץ כו', ע' בת' הרא"ש ריש כלל מ"ו

דף פה.

ומתניתין דקתני כתבו ואוקימנא בחוץ אבל על מנת לא פסיל, ע' בת' הרשב"א סי' אלף קס"ח
שם ורבא אמר מחלוקת לאחר התורף כו' אבל לפני התורף דברי הכל פסול, ע' בת' עונג יו"ט סי' ה'.
שם חוץ מקידושי קטן מהו מי אמרינן השתא מיהא לאו בר הויה הוא כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' ב' וע"ע בנוביי"ק חאה"ע סר ס"ג ס"ד ובמ"ת שם סי' נ"ד וסי' ס"ח ובחזקה רבה חאה"ע סי' שי"ן.

שם קטנה מתגרשת בקידושי אביה אמאי והא בעינן ויצאה והיתה אלא אתיא לכלל הויה כו', ע"ל תוד"ה והא ובת' משיב דבר ח"א סי' ח'
תוד"ה חוץ, פי' בקונטרס כו' ואין נראה לי דבלא"ה לא אכלה בתרומה דגרושה מתחללת בביאת כהן כו'. ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער ב' צד רמ"ב סי' רמ"ג ובאבני מלואים סי' ט"ז סק"ה.

דף פה:

במשנה ר' יהודא אומר ודן די יהוי ליכי מינאי כו', ע' בת' הריב"ש סי' נ"ד. שם ולא לכתוב למחך דמשמע כי חוכא. ע' תרומת הדשן סי' ר"ל וסי' רל"ו :
שם דיתיהויייין דיתיצבייין תלתא תלתא יודין כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' קי"ג
שם ולורכיה לוי"ו דתירוכין ולוי"ו דשבוקין כו' ע' בת' ר' בצלאל אשכנזי סי' כ"ב.
שם ולא ליכתוב לאיתנסבא דמשמע לא יתנסבא אלא להתנסבא, ע' בת' הרשב"א סי' אלף קס"ג ובמיוחסות סי' קמ"ה ובריב"ש סי' ר"ה.
שם דאתקין רבא בניטי איך פלניא בר פלניא פטיר ותריך ית פלונית אינתתיה כו', הנה לא נזכר בזה שם אבי המתגרשת רק שם אבי המגרש וע' באור שמח פ"א ה"א מגירושין.
שם מיומא דנן לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו, ע' תרומת הדשן סי' רל"ב וע"ע בת' הרא"ש כלל ע"ב ס"ס ג'.
רש"י ד"ה ולא לכתוב למחך צריך שיבדיל רגלו של ה"י שיהיה אויר בין רגלו לגגו דלא ליתחזי כחי"ת. ע' בת' מהרי"ק סי' ע"א וסי' צ"ח.

דף פו.

במשנה שלשה גיטין פסולין כו' יש עליו עדים ואין בו זמן, ע"ל י"ח תוד"ה הנהו ובכתונת פסים ליבמות דף י"א וע"ע בת' הרשב"א חלק ששי סי' נ"ו ובת' מהר"ח או"ז סי' ר"ל ובתי הריב"ש סי' ר"ו.
שם רא"א אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר, ע' נובי"ת חאה"ע סי' קי"ד
שם שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם. ע' ראב"ן סי' מ"ד.
שם ותו ליכא והאיכא גט ישן כו' התם תינשא לכתחילה הא דיעבד. ע' בת' הרשב"א סי' אלף רמ"ג.
שם הניחא למ"ד הכא תצא אלא למ"ד הכא לא תצא מאי איכא למימר כו', ע' בת' הגרע"א סי' ר"ה.

שם והאיכא שלום מלכות כו' ע' יבמות צ"א ע"ב תוד"ה היה במזרח.

דף פו:

ודוקא כתב ידו ועד אבל כתב סופר ועד לא. ע' חזקה רבה חאה"ע סי' קל"ו.
שם וכולן שהיו בהן ספק קידושין או ספק גירושין הרי אלו חולצות ולא מתייבמות, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתע"ח.
שם וקרצית שבעמיר אינה פוסלת במי חטאת כו'. ע' נובי"ת חי"ד סי' קמ"ג.
שם כל העופות פוסלין במי חטאת חוץ מן היונה מפני שמוצצת, ע' תרומת הדשן סי' ר"ס.
שם א"ר יהודא א"ר הלכה כר"א בגיטין כי אמריתא קמיה דשמואל אמר אף בשטרות כו', ע' אבני מלואים סי' ל"ב סק"ה.
שם שלח ליה ר' אבא בר זבדא למרי בר מר בעי מיניה מרב הונא כו' אדהכי נח נפשיה דרב הונא א"ל רבה בריה הכי אמר אבא כו', כה"ג ב"ק כ"א ע"א.
במשנה שנים ששלחו שני גיטין שוין ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו כו', ע' טורי אבן לר"ה כ"ז ע"ב.
שם מאן תנא אר"י דלא כר' אלעזר דאי ר"א כיון דאמר עדי מסירה כרתי הא לא ידעי בהי מינייהו קא מגרשה. ע' בס' התרומה סי' ק"ל.
שם אימא דבעי ר"א כתיבה לשמה נתינה לשמה מי בעי, ע' תרומת הדשן סי' רל"ג.

דף פז.

לר' יוחנן דאמר זמן לכל אחד זהו טופס מאי איריא משום טופס ותיפוק ליה דהו"ל נכתב ביום ונחתם בלילה כו' דכתב בהו בחד בשבא כו', ע' אור שמח פ"א הכ"ח מגירושין.
שם נמצאו שתי נשים מתגרשות בגט אחד והתורה אמרה וכתב לה ולא לה ולחברתה, ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' י"ב.
שם ומ"ש מהא דתניא הכותב כל נכסיו לשני עבדיו קנו ומשחררין זא"ז ולאו אוקימנא בשני שטרות. ע' אור שמח פ"א ה"א מה' גירושין.
שם וליתכשר האי בראובן והאי בבן יעקב עד דהא תנן בן איש פלוני עד כשר כו', ע' שעה"מ פ"ד ה"כ מה' גירושין.

דף פז:

דהא רב צייר כוורא ר' חנינא חרותא כו', ע' תשב"ץ ח"א סי' ז'.

במשנה שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר. ע' תוס' סוטה י"ז סוף ע"ב ובאור זרוע ח"א סי' תקל"ט.
שם חתמו עדים בראש הדף או מן הצד או מאחריו בגט פסול, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ק"כ שם גט שכתבו עברית ועדיו יונית יונית ועדיו עברית כו' כשר. ע' בתשובות הרשב"א סי' אלף קצ"א ובשעה"מ פ"ד ה"ה מה' גירושין ובחזקה רבה חאה"ע סי' ש"י.
שם וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין, ע' בת' הרא"ש כלל י"ז סי' י"א ובכלל מ"ה סי' כ"ה ובס' התרומה סי' קכ"ח ובריב"ש סי' נ"ו.
שם כתב חניכתו וחניכתה כשר. ע' בת' הרשב"א סי' אלף קע"ו ובתרומת הדשן סי' רל"ה וע"ע בת' הריב"ש סי' מ"ג.

דף פח.

ההיא כתובת חתנים דאתיא לקמיה דר' אבהו דהוו ידעי ליה לטופסא ולחתימת ידא דחד סהדא סבר לאכשורה א"ל ר' ירמיה חתם סופר שנינו, ע' בת' הריב"ש ס"ס תי"ג תי"ד.
תוד"ה וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין ור"ח וכן ר"ת גרסי חניכתו וחניכתה כשר כו' ע' בספר התרומה סי' קכ"ח ובת' הרשב"א סי' תקנ"ו.

דף פח:

במשנה גט מעושה בישראל כשר ובנכרים פסול כו'. ע' חזקה רבה חאה"ע סי' רנ"ז שם גט המעושה בישראל כדין כשר, ופירש"י כדין כגון הנך דאמרינן בהו יוציא ויתן כתובה כו' ע"כ. כאן הורה ג"כ רש"י בשיטתו שהוא נמי שיטת הר"י בתוס' כתובות ר"פ המדיר דכל היכא דתני יוציא היינו שכופין אותו ודלא כר"ח, וה"נ פירש"י לעיל ל"ג סע"ב ע"ש, וע"ע בת' הרשב"א סי' שנ"ז וסי' אלף קפ"ז ובת' מהר"ם ב"ב סי' ר"נ ובמהרי"ק סי' קל"ג ובתשב"ץ ח"א סי' א' ובעונג יו"ט ס"ס י"א.
שם אביי אשכחיה לרב יוסף דיתיב וקא מעשה אגיטא א"ל והא אנן הדיוטות אנן כו' ושמעתי בשם הגאון בעל שם אריה שהק' איך ישב רב יוסף בדין הלא היה סומא ותירץ דאפשר דזה היה קודם שנסתמא. והספר אינו ת"י לעיין בו. ולכאורה אמאי נטר עד הכא ולא הקשה כמ"כ לעיל ל"ד ע"א על רב ששת שהיה ג"כ סגי נהור ואשקליה גיטא להההוא גברא על כורחיה ע"ש, אמנם גבי רב ששת י"ל משום דכל פסול דסומא הוא משום דמקיש ריבים לנגעים כדאמרינן בסנהדרין ל"ד ע"ב, וזהו דוקא בדיני ממונות דבזה שייך ריבים משא"כ בהוראות איסור והיתר דמדאיצטריך ר"פ מצות חליצה קרא דלעיני הזקנים למעט סומא מכלל דהוראה אחרת שרי ומכש"כ בנוגע לאפרושי מאיסורא, ורב

ששת שהכריח להההוא גברא לתת גט לאשתו בעל כרחיה מוכח דלולא הכפייה היה בזה צד איסור ולאפרושי מאיסורא החיוב גם על סומא. וכל דיני כתיבת הגט חתימתו ומסירתו מידו לידה הם רק הוראה ואם היה ביניהם דין ודברים ע"ד הכתובה אפשר שזה היה נעשה ע"פ בית דינו, ואף אם היה מורה להם איך לפסוק נמי שפיר דמי כדכתבו התוס' בסוגיין גבי אשה דפסולה לדון ודבורה שהיתה שופטת את ישראל לא היתה דנה אלא מלמדת להם הדינים ע"ש, ועפ"ז מרב ששת לא היה מקום כ"כ להקשות. ולהכי הקשה הגאון הנ"ל מסוגיין דוקא דאביי הקשה לרב יוסף מקרא דואלה המשפטים דאנן הדיוטות אנן, הרי דנקיט דהא דמעשה אגיטא דין גמור הוה ככל המשפטים דבעי דיינין סמוכין, וכיון דדין הוא איך נזקק רב יוסף לזה הלא סגי נהור הוה.

ולעד"נ דרב יוסף ורב ששת הוו סברי דהא דמקשינן ריבים לנגעים הוא רק דעת ר"מ אבל רבנן פליגי עליה כשיטת התוס' בנדה ד"נ ע"א ד"ה ור"מ ולפ"ז גם סומא בשתי עיניו כשר לדון, וע' בת' פמ"א ח"ג סי' ל"ט ובקצוה"ח ר"ס ג' ובת' דבר אברהם סי' ל"ט בהגה"ה.

שם כי עבדינן שליחותייהו במילתא דשכיחא כו', ע' בת' הריב"ש סי' רכ"ח וסי' רס"ו ובתומים סי' א' סק"א ובנתיבות שם.

שם ואסרינן לה אגברא כו', ע' ברא"ש ובנובי"ת חאה"ע סי' קל"ב.

רש"י ד"ה שליחותייהו דבני א"י קעבדינן הם נתנו לנו רשות, ע' ח"ס חא"ח סי' פ"ד ובת' ברית יעקב חא"ח סי' ו'

תוד"ה ובנכרים. אלא כמו שפר"ת והנכרים חובטין אותו שאז כשר בזה הענין כו' וע' בת' הרא"ש כלל מ"ג סי' ד'.

תוד"ה והאמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין וא"ת ולוקמה דבתר אירוסין דחיישינן לרב אשי כו'. אולם בת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ד' גריס הא א"ר אשי כל קלא דבתר קידושין לא חיישינן. אכן שם גופה בכלל מ"ה סי' ו' גריס נישואין כגרסת התוס'. וע"ע באבני מלואים סי' מ"ו סק"ו.

דף פט.

מ"ט קול ושוברו עמו, ע' ברשב"א ובאבני מלואים סי' מ"ו סק"ה ובחזקה רבה חאה"ע סי' קמ"ה

שם אמר רבא יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לה מ"ט פריצותא בעלמא הוא דחזי לה ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' ח' וסי' כ"ב. ובת' הגרע"א סי' ק"א ובת' מהרי"ל דיסקין סי' א' ובת' מהר"י מינץ סי' ו'

שם שלא לפלוני אין חוששין לה, ע' נובי"ק חאה"ע סי' ס"א.
שם אמר עולא לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיהא נרות דולקות כו'. ע' בת' משאת בנימן סי' ע"ו וסי' ק"ו וע"ע בת' הרשב"א סי' אלף רל"ו ושם ח"ד סי' רפ"ו ובת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ד' וסי' י"ב ובריב"ש סי' קכ"ג וסי' ק"ע תק"ד
שם לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני ופלוני מפלוני פלוני מהיכן שמע מ והלכו להם למדה"י, ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ח"ב סי' מ"א.
שם מבטלינן קלא או לא מבטלינן כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' קל"ג ובת' הריב"ש סי' ה ובמהרי"ק סי' קע"א
שם כיון דבעידנא דהואי קלא לא הואי אמתלא לאו כל כמינה דמחזקא אמתלא. ע' בת מהרי"ק ס"ס פ"ז
שם ההיא דנפיק עלה קלא דאיתקדשא באציפא דתיחלא. בת' הרא"ש כלל מ"ה הגרסא בצנא דתחלי.
רש"י ד"ה שם מזנה לנכרי ולעבד שפוסלין אותה מן הכהונה כו'. ע' בת' מהר"י מינץ סי' ו'.
רש"י ד"ה מימר אמרי. עיינו רבנן בההוא אציפא ולא הוה ביה ש"פ דסתמיה לא חשיב כו' ע' אור שמח פ"ד הי"ט מה' אישות.
תוד"ה בעולה אין חוששין לה. פי' בקונטרס משום בעולה לכ"ג כו' ורבינו יצחק אומר דסתם בעולה דזנות כו'. ע' אבני מלואים ר"ס מ"ו ובת' הגרע"א סי' ק"א ק"ב ק"ג.

דף פט:

ובמקום אמתלא חוששין לאמתלא, ע' שבת קנ"א ע"א רש"י ד"ה ושמואל ובס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ט' ובהשגות הרמב"ן שם סי' רכ"ו.
שם כל קלא דלא אתחזק בבי דינא לאו קלא הוא. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ד"ש ובת' מהר"ם ב"ב סי' תתרט"ו ובמשאת בנימן סי' ט"ז ובריב"ש סי' קכ"ג ובת' אבקת רוכל סי' קפ"א.
שם כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה' ע' במיוחסות סי' ק"כ ובת' הרשב"א סי' אלף קפ"ז ובת' הריב"ש סי' רל"א ובחוט המשולש בחלק התשובות להגאון ר' הלל ז"ל סי' ז'.
שם ילמדנו רבינו יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקדשה קידושי תורה מהו כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף רנ"ג ובאור זרוע ח"א סי' תקצ"ה.
שם והא נהרדעא אתריה דשמואל הוא ולא מבטלי קלא כו'. ע' נובי"ק חאה"ע סי' ס"ה,

שם ואידך כי אתמר דרב המנונא בפניו שלא בפניו מעיזה ומעיזה, ע' בת' הרשב"א סי' תקס"ח וסי' אלף קס"ד ובמיוחסות סי' קל"ז וסי' ק"מ ובת' הריב"ש סי' קכ"ז ובת' מהרי"ק סי' ע"ב ובת' הרמ"א סי' ב' ובמפרשי הרמב"ם פ"ד הי"ג מה' אישות ובאור זרוע ח"א סי' תרנ"ז.

שם א"ר הונא מגרש ראשון ונושא שני, ע' בת' הרשב"א סי' אלף רל"ד ובת' מהר"ם פדוואה סי' י"ט.

רש"י ד"ה קנסוה רבנן. דהאי דשרייה בהעדאת עד אחד משום עיגונה אקילו בה והיא גופה תידוק כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' קמ"ז.

תוד"ה והלכתא. ואר"ת שאין צריכה גט מן הראשון ומותרת לשני חדא דקלא דבתר נשואין לא חיישינן כו', ע' בת' נחלת דוד סי' כ"ה.

תוד"ה א"ד הונא. אבל במצאו דבר על בוריו פשיטא לר"ה כו' כיון שפשטה ידה וקיבלה כו'. ע' בת' ר' בצלאל אשכנזי סי' ו'

דף צ.

במשנה בש"א לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה כו' ובה"א אפילו הקדיחה תבשילו כו', וכ' בת' מהרשד"ם חאה"ע סי' סמ"ך דפלוגתתם היא רק בנשואה אבל לא בארוסה. ועמש"כ בזה במל"מ פ"י הכ"א מגירושין וע"ע בחזקה רבה חאה"ע סי' ג'.

שם ב"ש סברי כו' כי מצא בה ערות דבר דהא מצא בה ערות דבר כו', ע' משך חכמה לפ' תצא בפסוק והיה אם לא תמצא חן כו'.

שם א"ל ר"פ לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' קכ"ט.

שם א"ל רב משרשיא לרבא אם לבו לגרשה והיא יושבת תחתיו ומשמשתו מהו קרי עליה אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך, ואילה"ק כיון דאפילו ביושבת תחתיו ודעתו לגרשה איכא משום אל תחרש על רעך וגו'. א"כ מאי חידושא ביבמות ל"ז ע"ב דלא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה משום אל תחרש ע"ש. די"ל דראב"י אמר דלא ישא אדם לכתחילה אם דעתו לגרשה, ורבא בדורו הוסיף דאפילו כשיושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה איכא נמי בזה משום אל תחרש, אף די"ל דהיא גרמא ג"כ קצת למחשבה זו, וביותר י"ל דשלמה כי אמרה להאי קרא על כלל מין האדם אמרה. וממילא גם שני סוגים אלו דאיש ואשתו נכללים בזה.

רש"י ד"ה וב"ה נמי ודאי מבעי להו להכי לענין לכופו להוציא כו'. ע' פני יהושע ובדורש לציון דרוש ו',
תוד"ה מה להלן. בירושלמי פריך דאמאי איצטריך קרא דלא יוכל בעלה אשר שלחה לשוב לקחתה תיפ"ל דבלא"ה אסור להחזיר סוטתו כו' ע' נובי"ק חאה"ע סי' ע"ב ובדורש לציון דרוש ט' א י' ובת' שיבת ציון סי' פ"ח.

דף צ:

כי שנא שלח רב יהודא אמר אם שנאת שלח ר' יוחנן אמר שנאוי המשלח. ע' -ברש"י ובמש"כ עה"ג ובת' הר"ן סי' ט"ו וברש"י מלאכי ב' ט"ז. וע"ע בירושלמי קידושין פ"א ה"א ובב"ר פי"ח ה' ובת' שיבת ציון סי' פ"ח: